

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

MUHASEBE ve FİNANSMAN

DOKTORA PROGRAMI

**FİNANSAL TABLOLARIN YAYINLANMA SÜRESİNİN
BELİRLEYİCİLERİ: BORSA İSTANBUL'DA BİR UYGULAMA**

DOKTORA TEZİ

Doğan DEMİRCİ

Danışman: Prof. Dr. Süleyman Serdar KARACA

TOKAT-2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. Süleyman Serdar KARACA danışmanlığında hazırlamış olduğum “Finansal Tabloların Yayınlanma Süresinin Belirleyicileri: Borsa İstanbul’da Bir Uygulama” adlı Doktora tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

...../...../2023

Doğan DEMİRCİ

JÜRİ KABUL VE ONAY

Doğan DEMİRCİ tarafından hazırlanan “Finansal Tabloların Yayınlanma Süresinin Belirleyicileri: Borsa İstanbul’da Bir Uygulama” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 25.01.2023 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)**İmzası**

Üye (Başkan) :	.....
Üye :	.....
Üye :	.....
Üye :	.....
Üye :	.....

ONAY

...../...../.....

Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü**

ÖZET

FİNANSAL TABLOLARIN YAYINLANMA SÜRESİNİN BELİRLEYİCİLERİ: BORSA İSTANBUL’DA BİR UYGULAMA

Demirci, Doğan

Doktora, İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Süleyman Serdar KARACA

Ocak 2023, x + 103 sayfa

Finansal bilgi kullanıcıları işletmeler tarafından sunulan finansal tablolardan elde edilen bilgileri kullanarak finansal kararlar almaktadırlar. Finansal bilgi kullanıcılarının doğru finansal kararlar alabilmesi için sunulan bu bilgilerin ihtyaca ve gerçeğe uygun olması gerekmektedir. Aynı zamanda sunulan bilgiler anlaşılabilir, doğrulanabilir, karşılaştırılabilir ve zamanlı olmalıdır. Finansal tabloların sunum sürelerinde yaşanacak gecikmeler yatırım kararlarındaki belirsizliği artırmaktadır. Bu çalışmanın amacı işletmelerin finansal raporlama yayınlama sürelerini etkileyen faktörleri belirlemektir. Araştırmanın veri setini 2009-2021 yılları arasında Borsa İstanbul (BİST)’da aralıksız işlem görmüş 121 işletme oluşturmuştur. Bu kapsamda çalışma dönemini kapsayan 13 yıla ait 1.573 işletme-yıl verisi kullanılmıştır. Araştırmanın analizi veri setinin özelliği dikkate alınarak panel veri analizi modellerinden biri olan Esnek Genelleştirilmiş En Kareler (Feasible Generalize Least Square (FGLS)) modeli ile yapılmıştır.

Analizde finansal raporlama yayınlama süresini etkileyen faktörleri tespit etmek üzere dokuz bağımsız değişken kullanılmıştır. Yapılan analizlerdeki bulgular değerlendirildiğinde bağımsız değişkenler arasında yer alan işletme büyüklüğü, cari dönemde kar/zarar açıklama, mali sektörde faaliyet gösterme, Kurumsal Yönetim Endeksi’nde yer alma, aktif karlılık ve özsermaye karlılığı değişkenlerinin finansal raporlama yayınlama süresini etkileyen faktörler olduğu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda Kurumsal Yönetim Endeksi’nde yer alan işletmelerin, büyük işletmelerin, cari dönemde kar açıklayan işletmelerin, mali sektörde faaliyet gösteren işletmelerin, aktif karlılığı ve özsermaye karlılığı yüksek olan işletmelerin daha kısa sürede finansal tablolarını yayınladıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Tablolar, Finansal Raporların Sunumu, Borsa İstanbul (BİST), Finansal Raporların Yayınlama Süreleri, FGLS

ABSTRACT

DETERMINANTS OF THE PUBLICATION TIME OF FINANCIAL STATEMENTS: AN IMPLEMENTATION IN BORSA ISTANBUL

Demirci, Doğan

Doctorate's Degree, Business Administration Scientific

Advisor: Prof. Dr. Süleyman Serdar KARACA

January 2023, x + 103 pages

Financial information users make financial decisions by using information obtained from financial statements presented by businesses. In order for financial information users to make correct financial decisions, this information must be in accordance with the need and reality. At the same time, the information presented should be understandable, verifiable, comparable and timely. Delays in the presentation periods of the financial statements increase the uncertainty in investment decisions. The aim of this study is to determine the factors affecting the financial reporting publishing time of the enterprises. The data set of the research consisted of 121 businesses that were continuously traded in Borsa Istanbul (BIST) between the years 2009-2021. In this context, 1,573 firm-year data belonging to 13 years covering the working period were used. The analysis of the research was carried out with the Flexible Generalized Least Square (FGLS) model, which is one of the panel data analysis models, taking into account the characteristics of the data set.

In the analysis, nine independent variables were used to determine the factors affecting the financial reporting publication time. When the findings in the analyzes are evaluated, it has been revealed that the business size, profit/loss statement in the current period, operating in the financial sector, being included in the Corporate Governance Index, return on assets and return on equity are the factors affecting the publication time of financial reporting. In this context, it has been determined that large enterprises, enterprises that declare profit in the current period, enterprises operating in the financial sector, enterprises included in the Corporate Governance Index, enterprises with high return on assets and return on equity, publish their financial statements in a shorter time.

Key Words: Financial Statements, Presentation of Financial Reports, BIST, Publication Periods of Financial Reports, FGLS

İÇİNDEKİLER

Etik Sözleşme	İ
Jüri Kabul ve Onay	İİ
Özet	İİİ
Abstract	İV
İçindekiler.....	V
Tablolar Listesi	Vİİİ
Kısaltmalar	İX

GİRİŞ	1

BÖLÜM 1: FİNANSAL TABLOLARIN SUNULUŞU	4
1.1 Finansal Tablo Kavramı.....	4
1.2 Finansal Tabloların Tarihsel Gelişimi	5
1.3 Genel Amaçlı Finansal Tabloların Amacı	7
1.4. Finansal Bilgi ve Finansal Bilgi Kullanıcıları	8
1.5. Genel Amaçlı Finansal Tabloların Hazırlanmasındaki Varsayımlar	9
1.5.1. İşletmenin Sürekliliği	9
1.5.2. Muhasebenin Tahakkuk Esası	10
1.5.3. Önemlilik ve Birleştirme	11
1.5.4. Netleştirme	12
1.5.5. Raporlama Sıklığı.....	12
1.5.6. Karşılaştırmalı Bilgi	12
1.5.7. Sunuluşun Tutarlılığı.....	13
1.6. Finansal Bilginin Niteliksel Özellikleri	14
1.6.1. Finansal Bilginin Sermaye Piyasalarındaki Önemi.....	14
1.6.2. Finansal Bilgilerin Niteliksel Özellikleri	15
1.7. Finansal Tabloların yapı ve içeriği	18
1.7.1. Bilanço	18
1.7.1.1. <i>Bilanço'nun Unsurları</i>	19
1.7.1.1.1. Varlıklar	20

1.7.1.1.2. Yabancı Kaynaklar	21
1.7.1.1.3. Özkaynaklar	21
1.7.2. Gelir Tablosu	21
1.7.3. Özkaynak Değişim Tablosu	23
1.7.4. Nakit Akış Tablosu	25
1.8. Finansal Tablolar ve Etkin Piyasa Hipotezi	27
1.8.1. Etkin Piyasa Hipotezi	27
1.8.1.1. Zayıf Formda Etkinlik	28
1.8.1.2. Yarı Güçlü Formda Etkinlik	29
1.8.1.3. Güçlü Formda Etkinlik	29
BÖLÜM 2: FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENMESİ	30
2.1. Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü	30
2.1.1. TMS/TFRS'ye Göre Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü... 31	
2.1.2. BOBİ FRS'ye Göre Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü.... 32	
2.1.3. FFMS'ye Göre Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü	34
2.1.4. MSUGT'ye Göre Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü..... 35	
2.2. Finansal Tablo Sunumu İle İlgili Türkiye'de Uygulanan Mevzuat..... 35	
2.2.1. Sermaye Piyasası Kurulu ve Finansal Tablo Sunumuna İlişkin Düzenlemeler	35
2.2.2. TTK'da Finansal Tablo Sunumuna İlişkin Düzenlemeler	37
2.2.3. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Finansal Tablo Sunumuna İlişkin Düzenlemeler	37
2.3. Finansal Tabloların Düzenlenme İlkeleri	38
2.3.1. Temel Finansal Tabloların Düzenlenme İlkeleri..... 39	
2.3.1.1. Bilanço İlkeleri	39
2.3.1.2. Gelir Tablosu İlkeleri	40
2.3.2. Yardımcı Finansal Tabloların Düzenlenme İlkeleri..... 41	
2.3.2.1. Fon Akım Tablosu	42
2.3.2.2. Nakit Akış Tablosu..... 42	
2.3.2.3. Özkaynak Değişim Tablosu	43

2.3.2.4. <i>Satışların Maliyeti Tablosu</i>	44
2.3.2.5. <i>Kar Dağıtım Tablosu</i>	45
2.3.3. Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenme İlkeleri	46

BÖLÜM 3: FİNANSAL TABLOLARIN YAYINLANMA SÜRELERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	51
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	51
3.2. Literatür Araştırması	52
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	63
3.3.1. Panel Veri Analizi	63
3.3.1.1. Esnek Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (Feasible Generalize Least Square (FGLS)) Modeli.....	67
3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Seti ve Değişkenler.....	68
3.5. Araştırmanın Modeli	73
3.6. Araştırma Hipotezleri.....	74
3.7. Bulgular.....	76
SONUÇ VE ÖNERİLER	88
KAYNAKLAR	92
EKLER	101

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Sayfa
Tablo 1.1: Bilanço’da Yer Alan Hesap Kalemleri	19
Tablo 3.1: Literatür Özeti	61
Tablo 3.2: Çalışma Analizinde Kullanılan Değişkenler Ve Açıklamaları.....	69
Tablo 3.3: Değişkenlere Ait Korelasyon Matrisi	76
Tablo 3.4: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	77
Tablo 3.5: Homojenlik Testi Sonuçları.....	78
Tablo 3.6: Değişkenler İçin Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları	79
Tablo 3.7: Klasik Model İçin F Testi.....	80
Tablo 3.8: Klasik Model İçin LR Testi.....	81
Tablo 3.9: Frys Bağımlı Değişkeni İçin Panel Tahmin Sonuçları	82
Tablo 3.10: Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonucu	83
Tablo 3.11: FGLS Model Sonuçları.....	84
Tablo 3.12: Sonuç Özet Tablosu.....	87

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AT	Avrupa Topluluğu
AÖF	Açık Öğretim Fakóltesi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BDİ	Büyük Denetim İşletmesi
BİST	Borsa İstanbul
BOBİ FRS	Büyük ve Orta Boy Finansal Raporlama Standartları
EKK	En Küçük Kareler
FFMS	Faizsiz Finans Muhasebe Standartları
FGLS	Feasible Generalize Least Square
FR	Finansman Riski
FRD	Finansman Risk Değişimi
FRYS	Finansal Raporlama Yayınlanma Süresi
GMM	Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi
H	Hipotez
IAS	International Accounting Standart
İİBF	İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi
KAYİK	Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar
KGK	Kamu Gözetimi Kurumu
KPMG	Klynveld Peat Marwick Goerdeler
KYEYA	Kurumsal Yönetim Endeksinde Yer Alma
KZ	Kar Zarar
Md.	Madde

MSFG	Mali Sektörde Faaliyet Gösterme
MSUGT	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
Pr	Paragraf
PwC	PricewaterhouseCoopers
ROA	Return On Asset (Aktif Karlılığı)
ROE	Return on Equity (Özsermaye Karlılık Oranı)
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SEDDK	Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TV	Toplam Varlıklar
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMSK	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
VUK	Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

İşletmelerin finansal bilgileri, muhasebe bilgi sistemi aracılığıyla kaydedilerek sınıflandırılmakta ve finansal tablolar aracılığıyla özetlenerek raporlanmaktadır. Finansal bilgi kullanıcıları, işletmelerin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkındaki önemli bilgilere finansal tabloların sunulmasıyla birlikte erişim sağlamaktadırlar. İşletmelere ait finansal raporlar öncelikle kamuyu aydınlatma platformu üzerinden yayınlanmaktadır. Aynı zamanda işletmeler tarafından yatırımcıları bilgilendirmek üzere kamuya sunulmaktadır. Finansal tablolar aracılığıyla sunulan bilgilerin finansal bilgi kullanıcıların karar almasına sağlayacak bir takım özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda finansal bilgiler öncelikle ihtiyaca uygun olacak şekilde ve gerçeğe uygun bir biçimde finansal bilgi kullanıcılarına sunulmalıdır. Finansal bilgi kullanıcıları için finansal bilgilerin güvenilir, anlaşılır ve doğrulanabilir olmasının yanı sıra zamanında sunulması da son derece önem arz etmektedir. Küreselleşme neticesinde ortaya çıkan yoğun rekabet ve son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmelerde finansal bilgilerin zamanlılığının önemini daha da artırmıştır. Finansal bilgilerin zamanında sunulması finansal raporlamanın niteliksel özelliği olmasının yanında sermaye piyasalarının sağlıklı bir şekilde işlemesine de katkı sağlamaktadır. Finansal bilgilerin sunulmasında yaşanan gecikmeler bu bilgilere göre alınacak kararları olumsuz yönde etkilemektedir. Finansal bilginin yukarıda sayılan özellikleri düşünüldüğünde finansal tabloların zamanlılığı finansal bilgi kullanıcılarının alacağı kararları etkilemektedir. Yukarıda açıklanan gerekçelerle finansal tabloların sunuluş zamanının yatırımcıların kararları açısından büyük önem taşıması nedeniyle, bu çalışmanın odak noktasını finansal tabloların sunuluş zamanının önemi ve sunuluş zamanına etki eden faktörler oluşturmuştur.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) finansal tabloların sunum zamanlarına yönelik olarak çeşitli yasal düzenlemeleri uygulamaya koymuşlardır. Aynı zamanda 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nda finansal tabloların sunum zamanına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Bu yasal düzenlemelere ilişkin bilgilere çalışmanın ikinci bölümünde detaylı bir şekilde değinilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar finansal tabloların sunum süreleri konusunda yasa yapıcılara önemli veriler sunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı Çalışma BİST’te faaliyet gösteren işletmelerin finansal tabloların sunum zamanlarını etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Bu amaçla, kurumsal yönetim uygulamaları, büyük denetim işletmeleri tarafından denetlenme, işletme özellikleri ve finansal performans ile finansal tabloların sunum zamanları arasında ilişki araştırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2009-2021 yıllarında BİST’te aralıksız işlem görmüş olan 121 işletmenin verileri kullanılmıştır. Bu kapsamda 121 işletmeye ait 1.573 işletme-yıl verisi analizin veri setine dahil edilmiştir. Yapılan literatür araştırması neticesinde finansal raporların yayınlanma süresi etkileyecebileceği düşünülen işletme büyüklüğü, işletmenin cari yıldaki kar/zarar durumu, büyük denetim işletmeleri tarafından denetlenme, mali sektörde faaliyet gösterme, işletmenin aktif karlılığı, işletmenin özsermaye karlılığı, kurumsal yönetim endeksinde yer alma, işletmenin finansman riski ve işletmenin finansman risk değişimi yapılan analize bağımsız değişken olarak dahil edilmişlerdir. Denetim görüşü değişkeni veri setinde yer alan işletmelerin araştırma dönemindeki tüm bağımsız denetim raporlarının olumlu olması nedeniyle analize dahil edilmemiştir.

Bu çalışmada üç bölüm yer almaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde finansal tablolar kavramı ve tarihi gelişimine yer verildikten sonra finansal tablo bilgi kullanıcıları, finansal tabloların düzenlenme amacı, finansal tabloların düzenlenmesindeki varsayımlar ile finansal tabloların yapı ve içeriği hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Birinci bölümde ayrıca finansal tablolar ve etkinlik piyasa hipotezi hakkında da açıklamalara yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünü finansal tabloların düzenlenmesine yönelik olarak var olan yasal mevzuat oluşturmaktadır. Bu kapsamda ikinci bölümde finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulmasına ilişkin yasal mevzuat hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise finansal raporlama yayınlanma sürelerine etki eden faktörlerin belirlenmesi amacıyla bir analiz yapılmıştır. Çalışmada kullanılan veri seti incelendiğinde verilerin hem yatay kesit hemde zaman kesit boyutunun olduğu tespit edilerek panel veri analizi yapılmasına karar verilmiştir. Analizde öncelikle değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Tüm analizlerde olduğu gibi panel veri analizinde de veri setine uygun bir araştırma modeli kullanılmalıdır. Bu amaçla panel veri analizinde geçerli modeli belirlemek amacıyla bir takım testler yapılmıştır. Yapılan testler sonucunda FGLS modelinin

araştırma için uygun bir model olduğuna karar verilmiştir. Çalışmanın nc
bölümü FGLS modelinden elde edilen bulguların değerlendirilmesiyle
sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL TABLOLARIN SUNULUŞU

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle finansal tablolarla ilgili temel bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında birinci bölümde finansal bilgi ve finansal bilgi kullanıcıları, finansal tabloların hazırlanmasındaki varsayımlar, finansal bilginin niteliksel özellikleri, finansal tabloların yapı ve içeriği ile ilgili teorik bilgiler sunulmuştur. Birinci bölümde son olarak etkin piyasalar hipotezi ile ilgili teorik bilgilere yer verilmiştir.

1.1 FİNANSAL TABLO KAVRAMI

Finansal tablo kavramının açıklanabilmesi için öncelikle muhasebe tanımının verilmesinde fayda vardır. Muhasebe, işletmeler için finansal sonuçlar ortaya çıkartan işlem ve olaylara ilişkin bilgileri parasal tutarlar ve gerekli durumlarda diğer sayısal bilgiler ile toplayan, toplanan bilgileri işletme ile ilgili tarafların gereksinim ve amaçları doğrultusunda “kayıtlama, sınıflandırma ve analiz etme yoluyla işleyen, elde edilen sonuçları dönemsel olarak hazırlanan özetleyici raporlar aracılığıyla ilgililere sunulmasını sağlayan sistematik bir bilgi sistemi” şeklinde ifade edilebilir (Büyükmirza, 2016, s. 27). Tanıma göre muhasebenin işlevi işletme ile ilgili karar alma durumunda olan iç ve dış bilgi kullanıcılarına bilgi sağlamaktır. Muhasebe bu işlevi yerine getirirken finansal tablolardan yararlanmaktadır.

Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) 1 md. 9’a göre finansal tablolar, işletmelerin finansal durumu ve performansının biçimlendirilerek sunulması şeklinde tanımlanmaktadır. Muhasebe bilgi kullanıcılarının karar alacak bilgileri içeren, işletmelerin finansal durumunu, finansal performansını ve faaliyet sonuçlarını gösteren tek bir mali tablo düzenlenmesi mümkün değildir. Bu sebeple işletmeler finansal durumlarını, finansal durumlarındaki değişimleri ve finansal performanslarını izlemek üzere; işlemleri, finansal olayları farklı yönleri ile sınıflandırarak çeşitli finansal tablolar düzenlemektedirler (Akgüç, 2017, s. 1).

Genel amaçlı finansal tablolar, kendi özel bilgi ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik raporlar hazırlanmasını talep etme olanağı bulunmayan finansal tablo

kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla düzenlenen finansal tablolar ifade edilmektedir (TMS 1, 7. md).

Finansal durum tablosu, kapsamlı gelir tablosu, özkaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu ve önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar ve diğer açıklayıcı notlar genel amaçlı finansal tabloları oluşturmaktadır (TMS 1, 11. md). Bir işletmenin tam bir finansal tablolar setinde yer alan tüm finansal tabloları eşit derecede önemle sunmasının şart olduğu TMS 1’de belirtilmiştir. Genel amaçlı olmakla birlikte “ara dönem” ve “konsolide finansal tablolar” standartta yer almamaktadır.

1.2 FİNANSAL TABLOLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Tüm bilim uygulamaların en eskisi sayılan muhasebenin ilk ne zaman, nerede ve nasıl ortaya çıktığı tam olarak bilinmemektedir. Muhasebe tarihinin de insanlık tarihi kadar eski olduğu kabul edilmektedir. Muhasebe tarihçilerinin bazıları, yazı ve rakamların icat edilmesinin insanların muhasebe (hesaplaşma) ihtiyacı nedeniyle ortaya çıktığını ve geliştiğini iddia etmektedirler. Bu noktadan hareketle, muhasebe tarihi ile ilgili kayıtlarda muhasebe tarihinin ilk önce Asurlardan başladığını oradan da Mısır’a ve sonrada Pacioli zamanında İtalya’ya geçtiği yazmaktadır (Can, 2007, s. 2).

1296’da Floransa’da tutulan kayıtlar baz alınarak, günümüzdeki muhasebenin temellerini teşkil eden “çift taraflı kayıt yöntemi”nin 13. Yüzyıldan başlayarak İtalya’da kullanıldığı ileri sürülmektedir. Luca Pacioli, yapılan uygulamalarla birlikte olgunlaşan bu yöntemi 1494’te Venedik’te yazılı bir metin haline getirmiş ve yayımlanmıştır. Luca Pacioli’nin “Summa Arithmetica” adlı eserinin Particularis di Compitus e Scripturis (defter tutma ve ona ait evrak üzerine bir etüd) başlıklı bölümünde “çift taraflı kayıt yöntemi”nin esaslarını açıklamıştır. İki yüzyıla yakın bir süre boyunca Luca Pacioli’nin eserinden önce uygulanan yöntem, bahsedilen eserde, düzen altına alınmıştır (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 5).

İşletme yönetimleri tarafından işletmenin belirli bir tarihteki finansal durumu ile karlılık sonuçları hakkında ortaklara ve diğer ilgili gruplara bilgi vermek amacıyla hazırlanan finansal tabloların tarihi yaklaşık 400 yıl öncesine dayanmaktadır. Deniz aşırı ticaretin 1600’lü yıllarda gelişmesi ticari işlemlerde büyük sermaye gereksinimini artırarak, diğer işletmelere nazaran daha büyük sayılabilecek, East

India Co. (1600), The Hudson's Bay Co. (1670) ve Bank of England (1694) işletmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 5-6).

Bu işletme yönetimlerinin ortaklara karşı olan sorumluluklarının dikkate alınmadan kurulmuş olmaları, işletme yöneticilerin finansal tablo düzenleme ihtiyacı duymasına engel olmuştur. Bu durum yöneticilerin çeşitli hilelere başvurmaları nedeniyle halk tarafından yapılan yatırımların yok olmasına sebep olmuştur. Bu hileli işlemlerin artmasıyla beraber 1719 yılında İngiltere’de “Bubble Yasası” çıkarıldı. Yasayla beraber ortaklık sayısının 6 ile sınırlanması ile hileli davranışların önüne geçilmeye çalışılmış olmasına rağmen bunda başarılı olunamamıştır. Bunun üzerine 1825 yılında bu yasa yürürlükten kaldırılarak, ortak sayısı 20’ye çıkarıldı. Bu çıkarılan yeni yasanın da geçerliliği sanayi devriminin ve demir yollarındaki gelişmelerin etkisiyle uzun sürmemiştir. 1830-1870 yılları arasında demir yolu çağı olarak adlandırılan dönemde yeni kurulan işletmelerin ortak sayısının 20 ile sınırlandırılması işletmelerin sermaye ihtiyaçlarının karşılanmasında sorunlara neden olmuştur. Bu dönemde demiryollarındaki büyük gelişmelerle beraber dünyada varlıkları milyonlarla ifade edilen işletmelerin ortaya çıkmaya başlamıştır. Böylece, demiryolu çağı olarak adlandırılan dönemde günümüzdeki finansal tablolar ortaya çıkmıştır (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 6).

İşletme ortaklarına genel kurul toplantılarında geçici finansal tabloların sunulması şartını getiren Great Western Railway Yasası’nın 1835 yılında yürürlüğe girmesiyle finansal tabloların yasallaşması adına ilk adım atılmıştır. Demiryolu işletmeleri ile ilgili olarak bu tarihten sonra finansal tablolarla ilgili hükümlerin yer aldığı çeşitli yasalar 1945 tarihli bir yasa ile birleştirilmiştir. Bu yasayla birlikte işletmenin sermaye yapısı ve hisse senetlerinin sayısının, işletmenin kullandığı kredilerin, işletmenin varlıkları ile vadesi gelmiş borçlarının doğru bir biçimde sunulmasını sağlayacak bilançoların işletmeler tarafından düzenlenmesi hüküm altına alınmıştır. Ayrıca gelecek yarım yıl içerisinde işletme faaliyetleri neticesinde ortaya çıkabilecek kar ve zararlara ilişkin bilgilerin bilançoya eklenmesi şartı getirilmiştir (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 6).

Yasayla birlikte finansal tabloların güvenilirliğini sağlamak amacıyla, finansal tabloların en az üç yönetici tarafından denetlenmesini ve yönetim kurulu başkanı veya başkan vekilinin imzalanmasından sonra genel kurula sunulması şartı getirilmiştir. Finansal tablo kullanımı çıkarılan yasalarla birlikte sürekli gelişmeye

başlamıştır. Ancak demiryolu işletme yöneticileri ihtiyaç duydukları fonları sağlamak için elde edilen karlar üzerinde bir takım hileli yollara başvurmaya devam etmişlerdir. Yapılan bu hilelerle ve diğer etkenlerle birlikte finansal durumu iyi olmayan işletmeler karlı gibi gösterilmiştir. Bu durum potansiyel yatırımcıları olumsuz yönde etkilemiştir. 1848 yılında bu olumsuzlukları gidermek amacıyla bir yasa çıkarılmıştır. Yasaya göre işletmelere, halka açılmaları durumunda ticaret bakanlığına ayrıntılı bilanço ve gelir(hasılat) hesaplarının bir özetini verme zorunluluğu getirilmiştir. 1856'da yürürlüğe giren başka bir yasayla da finansal tabloların o zamanki son şekli ortaya çıkmıştır (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 7-8).

İngiltere'deki sanayi devriminin etkileri finansal bilgiye duyulan ihtiyacı artırmış ve finansal tabloların düzenlenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu ihtiyaç sanayileşmenin hızlanmasıyla birlikte diğer Avrupa ülkelerinde de etkisini göstermiştir. Bu çerçevede, Avrupa'da 1978 yılındaki Dördüncü Yönerge'nin kabul edilmesiyle Avrupa Topluluğu (AT) ülkelerinde yayınlanan finansal tablolarda tekdüzen sağlanmıştır. 1990'lı yıllarda, küreselleşmenin etkisiyle birlikte finansal tablolar aracılığıyla sunulan finansal bilgilerin karşılaştırılabilirliği ve güvenirliliği tartışılmaya başlanmıştır (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 9).

2000'li yıllarda, Avrupa Birliği (AB)'ne üye ülkelerdeki halka açık işletmelerin uluslararası sermaye piyasalarındaki işlem sayılarının artması nedeniyle ortak bir muhasebe diline ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacın karşılanması amacıyla 2002 yılında Avrupa Parlamentosu'nda Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK) tarafından Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) yayımlanmıştır. UFRS'lerin 2005 yılından itibaren üye ülkeler tarafından kullanımı zorunlu hale getirilmiştir. Böylece, yapılan bu düzenlemeler ile birlikte genel amaçlı finansal tablolar günümüzdeki halini almıştır (Sultanoğlu, 2009, s. 6).

1.3 GENEL AMAÇLI FİNANSAL TABLOLARIN AMACI

Kendi özel bilgi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik raporlar hazırlanmasını talep etme olanağı olmayan finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik finansal tablolar” şeklinde ifade edilen “genel amaçlı finansal tablolar işletmenin finansal durumu, faaliyet sonuçları ve nakit akışlarına ilişkin bilgi vererek, bu bilgileri tüm finansal tablo kullanıcılarına sunmayı amaçlamaktadır” (TMS 1, m. 3, m. 7). İşletme yönetiminin kullanımına sunulan kaynakların nasıl ve ne etkinlikte kullanıldığı finansal tablolar aracılığıyla izlenebilir. Bu amaç

kapsamında finansal tablolar, “işletmeye ilişkin varlıklar, yabancı kaynaklar, öz kaynaklar, gelir ve karlar ile gider ve zararlar, nakit akışlarına ilişkin bilgileri” sağlamaktadır. Bu bilgiler finansal tabloların dipnotlarıyla beraber finansal bilgi kullanıcılarına işletmenin gelecekteki nakit akışları ile nakit ve nakit benzeri varlıkların oluşmasıyla ilgili tahminlerin gerçekleşme zamanlamasına ilişkin hususları açıklar (TMS 1, md. 7).

1992 yılında Maliye Bakanlığı’nca yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT)’ne göre finansal tabloların düzenlenmesinin amaçları aşağıdaki biçimde belirlenmiştir:

- Finansal bilgi kullanıcılarına alacakları kararlarda faydalı bilgiler sunmak,
- Gelecekteki nakit akımlarının değerlendirilmesine yönelik faydalı bilgiler sunmak,
- Varlıklar, kaynaklar ve bunlarda meydana gelen değişimler ile işletme faaliyet sonuçlarına ilişkin bilgileri sunmak.

Finansal bilgi kullanıcılarına işletmenin varlıkları, kaynakları, kazanma gücü ve nakit akışlarına ilişkin bilgiler sunmak finansal tabloların genel amacıdır (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 32).

1.4. FİNANSAL BİLGİ VE FİNANSAL BİLGİ KULLANICILARI

Finansal bilgi kullanıcılarının karar almalarını etkileyecek her türlü bilgi finansal bilgi kapsamında yer almaktadır. Finansal raporlama sistemi aracılığıyla üretilen bilgiler finansal bilgiyi oluşturmaktadır. İşletme ile ilgili dönemler itibarıyla finansal bilgilerin hazırlanıp yayınlanma süreci finansal raporlama sistemini ifade etmektedir. Bu finansal raporlama sisteminin ürettiği finansal bilgileri kullanan işletme içinde ve dışında bir takım bilgi kullanıcıları mevcuttur. Bu bağlamda finansal raporlamanın amacı, işletmeye kaynak sağlama konusunda karar verecek olan halihazırda ve muhtemel yatırımcılara, borç verenler ile kredi sağlayan diğer kuruluşlara faydalı olacak finansal bilginin sağlanmasıdır (Kavramsal Çerçeve, A2).

Finansal bilgi kullanıcılarının finansal raporlama yapan işletmelerden doğrudan finansal bilgi isteme ve elde etme imkanı bulunmamaktadır. Bu sebeple işletme tarafından hazırlanan genel amaçlı finansal raporlara güven duymak zorunda kalmaktadırlar. Finansal bilgi kullanıcıları işletmeler tarafından düzenlenen finansal

raporların sunulduğu asli kullanıcılarıdır. Fakat, işletmeler tarafından hazırlanan finansal raporlar finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaç duyacağı bütün bilgileri sağlayamamaktadır. İlgili kullanıcılar diğer bilgi kaynaklarından temin edecekleri bilgileri de dikkate almak durumundadırlar. Finansal bilgi kullanıcılarının birbirinden farklı bilgi istekleri ve ihtiyaçları vardır. Bu nedenle finansal raporlama standartları oluşturulurken finansal bilgi kullanıcılarının tüm ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikteki finansal bilginin sağlanabilmesi amaçlanmıştır.

Finansal bilgi kullanıcıları aşağıda sayılmıştır:

- İşletme sahipleri (ortaklar),
- Muhtemel yatırımcılar,
- Borç verenler,
- Kreditörler,
- Devlet,
- İşletme yöneticileri,
- İşletmenin çalışanları,
- İşletmenin müşterileri,
- Muhtemel ortaklar.

1.5. GENEL AMAÇLI FİNANSAL TABLOLARIN HAZIRLANMASINDAKİ VARSAYIMLAR

Finansal tablolar düzenlenirken bir takım varsayımlara yer verilmiştir. Böylece farklı işletmeler tarafından hazırlanan finansal tablolar ile bir işletme tarafından farklı dönemlerde hazırlanan finansal tabloların içerik yönünden benzer olması sağlanmaktadır. TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu standardında bu varsayımların hangileri olduğu ve finansal tabloların düzenlenmesi sırasında bu varsayımların ne şekilde kullanılması gerektiği açıklanmıştır. TMS 1’de bulunan finansal tabloların varsayımlarına ilişkin bilgilere aşağıda detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

1.5.1. İşletmenin Sürekliliği

Finansal tabloların hazırlanmasında, denetlenmesinde ve işletme yöneticilerinin performanslarının ölçülmesinde işletmenin sürekliliği kavramı ana ilkelerden birini oluşturmaktadır. İşletmenin faaliyetlerini belirli bir süreye bağlı olmaksızın yerine getirmesi işletmenin sürekliliğini ifade etmektedir (Aksu, 2019, s.

64). İşletme faaliyet süresinin işletme sahipleri ile ortaklarının hayat süreleriyle sınırlı olmaması, işletme faaliyetlerinin belli bir süreye bağlı olmadığını göstermektedir. İşletmenin sürekliliği kavramının kabul edilmemesi halinde işletmenin faaliyetlerine son vereceği varsayımı ile varlıkların tasfiye değerleriyle izlenmesi gerekli olmaktadır. Fakat işletmenin hemen tasfiye edileceğini varsaymak doğru bir yaklaşım değildir (Sevilengül, 2014, s. 19).

Bu kavram, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre finansal tabloların oluşturulmasını öngören temel bir kavramdır. Bu kavram normal koşullar altında işletmenin faaliyetlerini aralıksız bir şekilde sürdüreceği varsayımına dayanmaktadır. Kavram kapsamında işletmelerin finansal tablolarındaki varlıkları, yükümlülükleri, hasılatı, giderleri ve özkaynakları ölçülmektedir. Belirli koşullar altında geçerli olan kavramın, geçerliliğini yitirmesi durumunda farklı ölçümler yapılmalıdır (Uzay ve Tanç, 2010, s. 144).

İşletme yönetimleri, finansal tablolarını hazırlarken faaliyetlerinin sürekliliği hakkında bir değerlendirme yapmalıdır. Finansal tabloların, işletmenin gelecekte faaliyetlerini sürdürmesine yönelik bir kuşku olmaması halinde süreklilik esasına göre düzenlendiği kabul edilir (Kaygusuz, 2013, s. 26). İşletme yönetimleri tarafından yapılan değerlendirmede işletme faaliyetlerinin sürekliliğine şüphe düşürecek olaylar ve şartlara ilişkin önemli belirsizlikler tespit edildiğinde, işletme ilgili belirsizlikleri açıklamalıdır. İşletmenin finansal tablolarını süreklilik esasıyla düzenleyemeyeceği durumlarda, bu durum ile beraber hangi esas kullanılarak finansal tablolarını düzenlediğini ve niçin işletmenin süreklilik esasına uymadığı açıklamalıdır (TMS 1, md. 25).

1.5.2. Muhasebenin Tahakkuk Esası

Tahakkuk esası ve nakit esası, muhasebede geliri ölçmede kullanılan yöntemlerdir. Muhasebenin tahakkuk esasına göre gelirler ve giderler nakit el değiştirmenin gerçekleşmesinden bağımsız olarak kayıt edilmektedir. Buna karşılık nakit esasında gelirin kaydedilmesi için işletmenin gelir karşılığında nakit alması, gideri kaydebilmesi için nakit ödeme yapması gerekmektedir.

Mali işlemler ile diğer işlem ve olayların etkisi tahakkuk esasına göre, nakit veya nakit benzerlerinin ödendiğinde veya tahsil edildiğinde değil, bu işlem ve olayların gerçekleştiğinde tahakkuk ettirilerek o döneme ait finansal tablolarda

raporlanır (Örten v.d., 2013, s. 3). Bu esasa göre hazırlanmış olan finansal tablolar geçmiş dönemlerdeki nakit ödemeler ile nakit tahsilatlarla sonuçlanan işlemlerin yanı sıra gelecek dönemlerde nakit ödemesine neden olacak mevcut borçlar ve nakde çevrilecek mevcut kaynaklar hakkında da bilgi verirler. Örneğin, işletmenin gelecekte tahsil edeceği ve nakde dönüşecek alacak hakkı alıcılar hesabında gösterilir (Özerhan ve Yanık, 2012, s.15). Nakit girişleri ve yapılacak ödemelerin farklı dönemlerde gerçekleşmesi bu durumu değiştirmez.

1.5.3. Önemlilik ve Birleştirme

İşlem ve olaylar nitelik ve işlevlerine göre hesap sınıflarında birleştirilerek finansal tablolar oluşur. Önemli olduğuna karar verilen benzer kalemlerden oluşan her bir grup finansal tablolarda ayrı olarak sunulmaktadır. Tek başına önemli olmayan bir hesap kalemi bu tablolarda veya tabloların dipnotlarında diğer kalemler ile birleştirilir. İşletmeler, nitelikleri ve işlevleri farklı olan hesap kalemlerini de önemli olmaları durumunda ayrı olarak sunarlar. Ancak, bir hesap kalemi finansal tablolarda ayrı sunulacak kadar önemli olmayıp, dipnotlarda ayrı gösterilecek kadar önemli olabilir (TMS 1, md.30).

Finansal tablolarda veya finansal tabloların dipnotlarında, finansal tablo kullanıcılarının kararlarını etkileyebilecek düzeydeki önemli bilgilerin açıklanması gerekmektedir. Kavramsal çerçeveye göre önemlilik kavramı, “finansal bilgi kullanıcılarının finansal tablolarda sunulması gerekli bir bilginin finansal tablolarda sunulmaması veya eksik sunulması nedeniyle alacakları kararları etkilemesi” olarak ifade edilmektedir.

Finansal tablo kalemlerinden hangilerinin ayrı ayrı, birleştirilerek veya netleştirme yapılarak sunulmasının kararlaştırılmasında işletmelerin farklı yapı ve niteliklerine göre gerçeğe uygun sunuş ve önemlilik ilkeleri önemli bir rol oynamaktadır. Bir hesap kalemi önemlilik ilkesine göre kendi başına önemli değilse, finansal tablo dipnotlarında açıklanmak suretiyle bu hesap kalemi benzer nitelikteki hesap kalemleri ile birleştirilerek finansal tablolarda sunulabilir (Bayrı, 2012, s. 98). Ancak bir standart veya yorum tarafından aksi belirtilmedikçe hiçbir gelir ve gider veya varlık ve kaynak unsuru netleştirme yapılarak finansal tablolarda sunulamaz.

Mali tabloların bölümlenmesi ve mali tablolarda yer alan kalemlerin değerlendirilmesi önemlilik kavramından etkilenmektedir. Maddi duran varlık alımı

ile ilgili bir takım vergi ve giderlerin aktifleştirilmesi veya dönemin giderleri içerisinde gösterilmesi arasındaki seçim hakkı önemlilik kavramının doğal bir neticesidir (Akgüç, 2017, s. 9).

1.5.4. Netleştirme

Varlıklar ile yükümlükler veya gelirler ile giderler herhangi bir TFRS tarafından gerekli kılınmadıkça veya izin verilmedikçe netleştirilemezler. Buna göre işletmeler varlıklarını, yükümlülüklerini, gelirlerini ve giderlerini finansal tablolarda ayrı ayrı sunmak zorundadır. Ancak, stok değer düşüklüğü karşılığı ve şüpheli alacaklar karşılığı gibi düzenleyici hesaplar indirildikten sonra varlıkların net tutarıyla ölçülmesi netleştirme olarak değerlendirilmez” (TMS 1, md. 32).

TMS 1’in 34. maddesinde işletmelerin netleştirme yapabileceği hususlar açıklanmıştır. Bu kapsamda benzer işlem gruplarında meydana gelen kazanç ve kayıplar netleştirilerek sunabilir. Ancak kazanç ve kayıpların değerleri önemliyse işletme netleştirme yapmadan bunları ayrı olarak sunmalıdır (TMS 1, md.35). Söz konusu kazanç ve kayıplar önemlilik kavramı dikkate alındığında kapsamlı kar veya zarar tablosunda netleştirilerek sunulabilir. Bu noktada ifade edilen kapsamlı kar ve zarar tablosunda ilgili kazanç ve kayıpların sunuluş biçimidir (Özerhan ve Yanık, 2012, s. 40).

1.5.5. Raporlama Sıklığı

İşletmeler finansal tablolarını yılda en az bir kez sunmak zorundadırlar. Ancak işletmelerin muhasebe politikalarına göre daha kısa dönemlerde de finansal tablolar raporlanabilir. İşletme bir yıldan daha uzun ve kısa dönemlerde finansal tablolarını sunması durumunda bunun nedeni hakkında açıklama yapmak zorundadır. İşletmeler, finansal tablolarını karşılaştırmalı olarak önceki dönemi ve cari dönemi içerecek şekilde sunmalıdır (Özerhan ve Yanık, 2012, s. 40-41).

1.5.6. Karşılaştırmalı Bilgi

İşletmelerin cari döneme ait finansal tablolarında verilen tutarların bir önceki dönemde verilen tutarlarla karşılaştırmalı bilgileri sunulmalıdır. TMS 1 madde 38’e göre, ihtiyaca uygun olarak hazırlanan cari döneme ait finansal tabloların anlaşılması bakımından işletmelerin açıklayıcı ve tanımlayıcı bilgilere ilişkin karşılaştırmalı bilgilere de yer vermesi gerekmektedir. İşletmeler karşılaştırmalı finansal bilgi verebilmek için en az iki döneme ait finansal tabloları ve finansal tablolara ilişkin

dipnotları sunmak zorundadırlar. Fakat, işletmelerin bir muhasebe politikasını geçmişe dönük uygulaması veya geçmişe dönük uygulamanın bir önceki dönem başında sunulan finansal durum tablosunda yer alan bilgiler üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Bu durumda asgari olarak sunulması gereken finansal tablolara ilaveten bir önceki dönemin başına ait üçüncü bir finansal durum tablosu da sunulmalıdır (TMS 1, md. 40).

İşletmelerin finansal tablo unsurlarının sunumunda veya sınıflandırmasında değişiklik yapması halinde, işletmeler karşılaştırmalı tutarları yeniden sınıflandırması mümkün oldukça yeniden sınıflandırılmalıdır.

Yeniden sınıflandırma yapan işletmeler aşağıdaki hususları açıklar:

- Yeniden sınıflandırmanın niteliği,
- Yeniden sınıflandırmada yer alan tüm kalemler veya tüm kalem sınıflarının tutarları ve,
- Yeniden sınıflandırma yapılmasının gerekçesi.

Finansal tablo bilgi kullanıcılarının ekonomik kararlar alabilmelerinde kullanılacak bilgilerin dönemler itibariyle karşılaştırılabilirliğinin artırılması faydalı olacaktır (TMS 1, md. 4).

1.5.7. Sunuluşun Tutarlılığı

İşletmelerin muhasebe uygulamalarını yerine getirirken takip ettikleri muhasebe politikalarını birbirini takip eden dönemlerde değiştirmeden uygulamaları tutarlılık kavramını ifade etmektedir. Bu varsayım benzer olay ve işlemlerde, kayıtlama ilkeleri ve değerlendirme ölçülerinin değişmezliği ve mali tabloların biçim ve içerik yönünden tekdüzeni öngörmektedir. Uygulanmakta olan muhasebe politikaları geçerli nedenlerin oluşması durumunda değiştirilebilir. Ancak bu durumda yapılan değişikliklerin parasal etkileri açıklanmalıdır (Sevilengül, 2014, s. 21).

İşletme yönetimi muhasebe politikalarını aşağıdaki durumların meydana gelmesi halinde değiştirebilir (Sevilengül, 2014, s. 21-22):

- Bu değişiklik bir TFRS tarafından gerekli görülüyorsa,
- Yapılacak olan değişiklikle, işletmenin finansal durumu ve performansı veya nakit akımları üzerindeki işlem ve olayların etkileri finansal tablolarda güvenilir bir biçimde sunulması sağlanmalıdır.

Finansal unsurların sunumu ve sınıflandırılması değiştirilerek, yeniden sınıflandırma yapılması durumunda karşılaştırılmalı tutarların da yeniden sınıflandırılması gerekmektedir. Ayrıca bu durumda finansal tabloların dipnotlarında yeniden sınıflandırmanın niteliği, yeniden sınıflandırma yapılan kalemlerin tutarları ve yeniden sınıflandırma yapılmasının gerekçesi hakkında açıklama yapılmalıdır (Demir ve Bahadır, 2011, s. 42).

1.6. FİNANSAL BİLGİNİN NİTELİKSEL ÖZELLİKLERİ

Finansal bilginin yukarıda daha önce sayılan finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarına uygun olması için finansal tablolardan elde edilen bilgilerin taşınması gereken özellikleri ifade eder (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 41). Finansal tablolarda sunulan bilgilerin finansal bilgi kullanıcılarına yararlı olması için bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu bilgilerin taşınması gereken özellikler sırasıyla gerçeğe ve ihtiyaca uygun olma, zamanında sunulma, doğrulanabilir olma, karşılaştırılabilir olma ve anlaşılabilir olma.

1.6.1. Finansal Bilginin Sermaye Piyasalarındaki Önemi

Sermaye piyasalarının bilinen önemli aktörleri yatırımcılar ve işletmelerdir. Yatırımcıların ve işletmelerin ihtiyaçlarını karşılayacak özellikte finansal bilgi üretilmesi durumunda sermaye piyasalarının gelişmesi ve ülke ekonomisinin büyümesi mümkün olmaktadır. İşletme yöneticileri, işletmeleri açısından değer yaratma imkanı sağlayacak olan yatırım olanaklarını, işletmeleri hakkında nitelikli finansal bilgilere sahip olmaları durumunda doğru değerlendirme imkanına sahip olacaklardır. Böylece ekonomideki kaynakların en verimli alanlarda kullanılması mümkün olabilmektedir (Sultanoğlu, 2014, s. 18).

Yatırımcılar, risk-getiri tercihlerine göre sermaye piyasaları tarafından sunulan sermaye piyasası araçlarını satın almak üzere fon aktarımı gerçekleştirirler. Yatırımcılar sermaye piyasası araçları arasında tercih yaparken yeterli, zamanlı ve doğru bilgilere ihtiyaç duyarlar. Başka bir ifadeyle, işletmeler tarafından yatırımcılara sunulan finansal bilgiler dikkate alınarak, yatırımcılar tarafından bir sermaye piyasası aracını satın alma, satma veya elde tutma kararları alınmaktadır. Sermaye piyasalarında finansal bilginin önem düzeyi sürekli yüksek seviyede olmalıdır. Bu durum yatırımcıların karar alma sürecindeki finansal bilgi ihtiyacından kaynaklanmaktadır (Sultanoğlu, 2014, s. 19).

Finansal bilginin doğruluğu, güvenilirliği ve ihtiyaca uygunluğu işletmelerin sunmuş oldukları finansal tablolar aracılığı ile sağlanmaktadır. Böylece yatırımcıların doğru ekonomik kararlar alabilmeleri sağlanarak piyasalardaki güvenilirlik artmaktadır. Piyasalarda oluşan güven sayesinde yatırımcılar tarafından algılanan risk seviyesinin düşmesiyle birlikte getiri oranı artmaktadır. Bu sayede ilgili işletmenin sermaye maliyeti de azalmaktadır. Ülkenin genel ekonomik performansındaki artış; doğru, güvenilir ve ihtiyaca uygun finansal bilgi aracılığıyla sağlanacaktır. (Sultanoğlu, 2014, s. 19).

1.6.2. Finansal Bilgilerin Niteliksel Özellikleri

Finansal bilgi, işletmeler tarafından sunulan finansal bilgilere dayanılarak, halihazırda ve muhtemel yatırımcıların, borç verenler ile kredi veren diğer kuruluşların ekonomik kararlar almalarını olumlu yönde etkiliyorsa faydalı bilgi olarak ifade edilebilir. Yukarıda da değinildiği üzere finansal bilgi kullanıcılarına bir finansal bilginin fayda sağlaması için o bilginin istenilen özelliklere sahip olması gerekir. Kavramsal Çerçeve'ye göre, gerçeğe uygun sunum ve ihtiyaca uygunluk, finansal bilginin yararlı olması için finansal bilgilerin taşınması gereken ana özelliklerdir. Finansal bilgi kullanıcılarının, bunlardan birinin var olmaması halinde doğru kararlar alması mümkün değildir (Sultanoğlu, 2014, s. 20).

Finansal tablolardan elde edilen bilgi, finansal bilgi kullanıcılarının kullanım amacına uygun ve alacakları kararlarla ilişkili olması halinde yararlı olacaktır. Diğer bir anlatımla, finansal tablo kullanıcıları karar verme ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikleri taşıyan finansal tablo bilgilerine ihtiyaç duyarlar. Finansal tablo bilgilerinin ihtiyaca uygun olma özelliği finansal tabloların genel amaçlı olmasını zorunlu kılar. Finansal bilgi, eğer tahminlerde kullanılabiliriyorsa, doğrulanabiliriyorsa veya her iki özelliğe de sahipse alınacak kararları etkileme gücüne sahip olmakta ve ihtiyaca uygun bilgi olarak ifade edilmektedir. Buna göre, bilgi kullanıcıları tarafından öngörüle bulunmayı ve önceki değerlendirmelere yönelik geri bildirim yapabilmeyi sağlayan bilgi, ihtiyaca uygun finansal bilgi olarak ifade edilir. Bu anlamda, finansal bilgilerin, finansal bilgi kullanıcılarının alacakları kararlarla ilişkili olması için, kullanıcıların geçmiş, günümüz ve gelecekteki olayların sonuçlarına ilişkin tahminde bulunmalarına, beklentilerini doğrulamalarına veya değiştirmelerine yardımcı olması gerekmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 43).

Gerçeğe uygun sunum faydalı finansal bilginin diğer temel niteliksel özelliklerinden biridir. Finansal raporlama yapan işletmenin faaliyetlerine ilişkin finansal olayları, finansal bilginin faydalı olabilmesini sağlamak üzere gerçeğe uygun bir şekilde sunması gerekmektedir (Sultanoğlu, 2014, s. 22). Aşağıda sıralanan üç özelliğe sahip olunulması durumunda gerçeğe uygun sunumun tam olarak sağlanabildiği söylenebilir (Sultanoğlu, 2014, s. 21):

- Tam sunum,
- Tarafsız sunum,
- Hatasız sunum.

Tam bir sunum, finansal olayların bilgi kullanıcıları tarafından anlaşılabilmesini sağlayan tüm tanım ve açıklamalara yer verilmesi ile sağlanır. Tarafsız sunum, finansal bilginin seçiminde ve sunulmasında önyargıya yer verilmemesidir. Finansal olayların tanımlanmasında hata ve ihmallerin olmaması ve raporlanan bilgilere ulaşılmasında izlenen sürecin hatasız bir şekilde seçilerek uygulanması hatasız sunumu anlatmaktadır (Sultanoğlu, 2014, s. 22).

Finansal tablo bilgilerinin finansal bilgi kullanıcıların karar almalarına yardımcı olması için karşılaştırılabilir olması gerekir. Bu kapsamda işletmeler tarafından muhasebe uygulamalarında tercih edilen muhasebe politikalarının birbirini izleyen dönemlerde değiştirilmeden uygulanması ile tutarlılık ilkesine uygun hareket edilmiş olunur. Aksi durumda, mevcut dönemde, önceki döneme göre yapılan değişiklikler ile bu değişikliklerin ilgili finansal tablo kalemleri üzerindeki parasal etkileri dipnotlarda açıklanmalıdır (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 46). Tutarlılık, karşılaştırılabilirlikle ilgili olmakla beraber aynı anlamı taşımamaktadır. Tutarlılık karşılaştırılabilirlikteki amacın yerine getirilmesi için bir araçtır. Aynı hesap kalemlerinde aynı yöntemlerin kullanılıyor olması tutarlılığı ifade etmektedir. Aynı ekonomik olaylar için birbirinden farklı muhasebe yöntemlerinin kullanılmasına olanak sağlanması finansal bilgilerin karşılaştırılabilirliğini zayıflatır. (Örten vd., 2013, s. 6). Bir işletmenin değişik dönemlere ilişkin işlemlerinin benzerlik ve farklılıklarının ortaya çıkabilmesi finansal tablolarının karşılaştırılabilir olma özelliği ile sağlanır.

Kavramsal Çerçeve’de yukarıda anlatılan temel niteliksel özelliklere ilaveten finansal bilgiden elde edilecek faydayı artırıcı özelliklere sahip destekleyici niteliksel

özelliklere de yer verilmiştir (Sultanoğlu, 2014, s. 22). Aşağıda bu özelliklere sırasıyla yer verilmiştir.

Doğrulanabilirlik, finansal tablo kullanıcılarına işletmeler tarafından sunulacak bilgilerin, bağımsız denetimden geçerek doğrulanmasını ifade etmektedir. Bu kavram ile farklı bilgi seviyesindeki bağımsız denetçilerin işletmenin sunduğu finansal bilgilerin gerçeğe uygunluğu hakkında fikir birliğine varmaları sağlanmaktadır. Doğrulama, doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki farklı biçimde yapılabilir (Kaygusuz, 2012, s. 30). Doğrudan yapılan doğrulamaya bazı varlıkların fiziki sayımının yapılması örnek verilebilir. Dönem sonu stoklarının aynı yöntem kullanılarak yeniden hesaplanması da dolaylı doğrulamaya örnek olarak verilebilir (Özerhan ve Yanık, 2012, s. 15).

Zamanında sunum, işletmeler tarafından finansal bilgilerin, finansal bilgi kullanıcılarının alacağı kararları etkileyecek bir sürede sunulmasını ifade etmektedir. Yani zamanında sunum ile işletmelere ilişkin finansal bilgileri kullanarak karar verecek olanlara ihtiyaç duydukları bilgileri istedikleri zamanda kullanılabilir olması sağlanmalıdır. İşletmelerce sunulan bilginin süresi uzadıkça o bilgilerden elde edilecek fayda azalmaktadır. Ancak sunulan bilgiler finansal bilgi kullanıcılarının farklı ihtiyaçları nedeniyle finansal tabloların sunulmasından sonra da finansal bilgi kullanıcılarına faydalı bilgiler vermeyi sürdürür (Kaygusuz, 2012, s. 30). Fayda ve maliyet dengesinin ihtiyaca uygun ve gerçek sunumda gözetilmesi gerekir. Bilginin elde edilmesinde katlanan maliyet bilgiden sağlanan fayda tarafından karşılanmalıdır (Özerhan ve Yanık, 2012, s. 15).

Anlaşılabilirlik, finansal tablolar aracılığıyla sunulan bilgileri kullanarak karar alma durumunda olan finansal bilgi kullanıcılarının bu bilgileri anlayabilmesi ve analiz edebilmesine imkan verecek nitelikte hazırlanması gerektiğini ifade etmektedir. Başka bir anlatımla finansal bilgi kullanıcılarının makul seviyede muhasebe terminolojisi ve yöntemleri, iş ve ekonomik olaylara ilişkin bilgi sahibi olduğu varsayılarak finansal bilgi sunulmaktadır. Finansal bilgilerin bu özelliği finansal bilgi kullanıcıları için son derece önem arz etmektedir. Çünkü, anlaşılır olmayan bir bilgi ile alınacak kararların finansal bilgi kullanıcıları için yararlı finansal bilgi olması mümkün değildir (Kavramsal Çerçeve, md. 30-32).

Finansal tabloların herkes tarafından kolayca anlaşılacak şekilde basit olması durumu finansal bilginin anlaşılabilir olma özelliğini ifade etmemelidir. Finansal

tablolar hazırlanırken bilgi kullanıcılarının muhasebe ve ekonomik olaylarla ilgili az veya çok bilgiye sahip olduğu düşünülmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 43).

1.7. FİNANSAL TABLOLARIN YAPI VE İÇERİĞİ

TMS 1 “finansal durum tablosunda, kar veya zarar tablosu ve diğer kapsamlı gelir tablosunda ile özkaynaklar değişim tablosunda belirli açıklamaların yapılmasını” zorunlu kılmıştır. Diğer kalemler ise, bu tablolarda veya finansal tabloların dipnotlarında açıklanması gerekir. TMS 7 Nakit Akış Tablo standardında işletmelerin nakit akışlarına ilişkin bilgilerin sunulmasına yönelik hükümler düzenlenmiştir.

1.7.1. Bilanço

Bilançonun farklı tanımları bulunmaktadır. Bu tanımların bazılarını aşağıda yer verilecektir.

Akgüç (2017)’e göre “belirli bir tarihte işletmenin varlıklarını(aktif değerlerini), borçlarını(yabancı kaynaklarını-yükümlülüklerini) ve öz sermayesini (özkaynağını) tasnifli bir şekilde gösteren tablo” bilanço olarak tanımlanmıştır.

Akdoğan ve Tenker (2007)’ye göre “bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkları sağlayan kaynakları gösteren finansal tablo” bilanço olarak tanımlanmıştır.

Bir işletmenin bilançosunun sunuluşunda likidite ile kısa vade/uzun vade esas olmak üzere iki raporlama modeli yer almaktadır. Likidite esasına göre sunumun daha güvenilir bilgi sağladığı durumların dışında kısa vade/uzun vade olarak varlık ve kaynaklar sınıflandırılmaktadır. İşletmenin iki modelden birini seçme konusunda temel olarak iki kriter bulunmaktadır. Bunlar (Örten vd., 2013, s. 18):

- “Faaliyet döngüsü”,
- “Güvenilir bilgi”

Bir işletmenin normal faaliyet döngüsü işleminden geçirilen varlıkların nakit ve nakit benzeri varlıklara dönüşme sürecidir. İşletmenin normal faaliyet döngüsü açıkça belirlenemiyorsa, bu sürenin on iki ay olarak kabul edilmektedir. Bu durumda finansal durum tablosu likidite esasına göre düzenlenir.

Finansal tablo bilgi kullanıcılarının karar almalarını sağlayan doğru ve tutarlı bilgiler güvenilir bilgi olarak ifade edilir. Normal faaliyet döngüsü belirlenebilen işletmeler de dahil olmak üzere daha güvenilir bilgi sağlayabilen likidite yaklaşımı tercih edilir. Örneğin, net işletme sermayesi pozitif olan, borç ödeme gücü zayıflayan, alacak devir hızı düşen, stok devir hızı azalan ve kısa vadeli/uzun vadeli varlık/kaynak yaklaşımına göre raporlama yapan bir işletmenin likidite esasına göre raporlama yapması daha güvenilir bilgiler sağlayabilecektir (Örten vd., 2013, s. 19).

Cari ve cari olmayan varlıklar ve yükümlülükler, güvenilir ve ihtiyaca uygun bilgi sağlamak amacıyla likidite esasına göre sunumun yapılmasını gerektiren durumlar dışında, işletme tarafından finansal durum tablosunda ayrı olarak sınıflandırılır. Likidite esasıyla sunum yapıldığında, bütün varlıklar ve yükümlükler likiditelerine göre sıralanır (TMS 1, md. 60).

TMS 1'in 54. maddesine göre finansal durum tablosunda Tablo 1.1.'de yer alan hesap kalemlerinin tutarlarına yer verilir:

Tablo 1.1: Bilanço'da Yer Alan Hesap Kalemleri

VARLIKLAR	KAYNAKLAR
• Maddi duran varlıklar • Yatırım amaçlı gayrimenkuller" • Maddi olmayan duran varlıklar" • Finansal varlıklar" • Özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilen yatırımlar • Canlı varlıklar • Stoklar • Ticari ve diğer alacaklar • Nakit ve nakit benzerleri • Satmak amacıyla elde tutulan ve durdurulan faaliyetlerle ilgili varlıklar • Ertelenmiş vergi alacakları	• Ticari ve diğer borçlar • Karşılıklar • Dönem vergisi ile ilgili borçlar ve varlıklar • Ertelenmiş vergi borçları ve vergi varlıkları • Satmak amacıyla elde tutulan ve durdurulan faaliyetlere ilişkin borçlar • Özkaynaklarda verilen kontrol gücü olmayan paylar • Ana işletmenin ortaklarına ait çıkarılmış sermaye ve yedekler

1.7.1.1. Bilanço'nun Unsurları

Bilanço bir işletmenin belirli bir tarihteki varlıklarını ve bu varlıkların hangi kaynaklardan ne şekilde finanse edildiğini gösteren finansal bir tablodur. Varlıklar

bilançonun aktifini kaynaklarda bilançonun pasifini oluşturur. Bilançonun pasifini oluşturan kaynaklar, yabancı kaynaklar ve özkaynaklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.7.1.1.1. Varlıklar

İşletmenin sahip olduğu ve işletmeye gelecekte ekonomik yarar sağlayacak unsurlar (nakit para, ticari mal, bina, makine, v.b.) işletmenin varlıklarını oluşturur. Varlıklar, işletmenin faaliyet döngüsü esas alınarak yapılan sunum biçiminde dönen ve duran varlık olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bir varlığın dönen varlık olarak sınıflandırılması için aşağıda sıralanan özellikleri taşıması gerekir (TMS 1, md. 66):

- Normal faaliyet döngüsünde satılması, tüketilmesi, nakde dönüştürülmesi beklenmeli veya satış veya kullanım amaçlı elde tutulmalı,
- Öncelikle ticari amaçlarla elde bulundurulmalı,
- Bilanço tarihinden sonraki on iki ay içerisinde nakde dönüştürülmesi veya
- Varlığın bilanço tarihinden sonra en az on iki ay içerisinde bir borcun ödenmesi amacıyla kullanmak üzere veya başka bir sebeple sınırlandırılmaması şartıyla, nakit ve nakit benzeri olması.

Dönen ve duran varlık tanımının bu sınıflandırmaya göre farklılaşmadığı görülmektedir. Standart, işletmenin normal faaliyet dönemini ön plana çıkartmıştır. TMS 1 standartında yapılan sınıflandırmaya göre dönen varlıklar arasında (Karapınar ve Zaif, 2013, s. 108);

- Nakit ve nakit benzeri varlıklar,
- Mal ve hizmet satışı sonucu oluşan ticari alacaklar,
- Diğer alacaklar,
- Stoklar,
- Spekülatif amaçlı menkul kıymet yatırımları ile vadesine 1 yıldan az kalmış “vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar” raporlanır.

Yukarıda sayılanlar normal faaliyet döngüsü içerisinde işletme sermayesinin bir parçası oldukları için dönen varlık olarak nitelendirilirler. Bu kalemler dışındaki kalemler duran varlık olarak sınıflandırılmaktadır. Vadesi bir yıldan daha uzun olsa bile mal ve hizmet satışından (ticari faaliyetten) doğan alacaklar, personel alacakları gibi kalemlerin dönen varlıklar arasında gösterilmesi, dönen/duran varlık, kısa/uzun

vadeli yabancı kaynak sınıflandırmasında önemli farklılık arz eden ve dikkat edilmesi gereken bir durumdur (Karapınar ve Zaif, 2013, s. 108).

1.7.1.1.2. Yabancı Kaynaklar

Bilançonun pasifini oluşturan kaynakların ilki yabancı kaynaklardır. Yabancı kaynaklar, kısa vadeli yabancı kaynaklar (kısa vadeli borçlar) ve uzun vadeli yabancı kaynaklar (uzun vadeli borçlar) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Finansal tabloların faaliyet döngüsü esas alınarak sunulması halinde, borçlar vadelerine göre kısa vadeli ve uzun vadeli borçlar olmak üzere iki ayrı başlık altında raporlanır. Bir borç, aşağıda sıralanan özellikleri taşıması halinde kısa vadeli borç olarak sınıflandırılmaktadır (Karapınar ve Zaif, 2013, s. 109):

- Normal faaliyet dönemi içerisinde ödenmesinin beklenmesi,
- Esas olarak ticari faaliyetlerde kullanılması,
- Bilanço tarihinden sonraki on iki ay içerisinde ödenmesinin beklenmesi,
- Bilanço tarihinden itibaren on iki aydan daha süreli bir borca kayıtsız koşulsuz dönüşme veya ertelenme imkanının bulunması.

Kısa vadeli borç olarak sınıflandırılmayan tüm borçlar uzun vadeli borç olarak ifade edilmektedir.

1.7.1.1.3. Özkaynaklar

İşletme varlıkları üzerinde işletme sahip ve ortaklarının hakları bilançonun özkaynaklar grubunu oluşturmaktadır. İşletme sahip ve ortaklarının bilanço tarihinde işletmeye yapmış oldukları sermaye yatırım tutarını gösteren ödenmiş sermaye ile sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıl karları, geçmiş yıl zararları ve faaliyet döneminde elde edilen kar veya zararlar özkaynak grubunun kalemlerini oluşturmaktadır (Akdoğan ve Tenker, 2007, s.151).

1.7.2. Gelir Tablosu

Gelir tablosu, bir işletmenin belirli bir faaliyet döneminde elde ettiği gelirler ile bu gelirlerin elde edilmesi sırasında katlanılan tüm giderleri ve maliyetleri sınıflandırılmış bir şekilde göstererek faaliyet döneminin sonucunu dönem karı veya zararı olarak özetleyen bir tablodur. Gelir tablosu ile eş anlamlı olarak “kar-zarar tablosu”, “işletme tablosu” gibi kavramlarda kullanılmaktadır (Akgüç, 2017, s. 315).

Gelir tablosu belirli bir faaliyet dönemini kapsamakta ve bu özelliği ile bilançodan farklı dinamik bir yapıya sahiptir. Finansal bilgi kullanıcıları işletmeler tarafından hazırlanan bilançoda net karı veya zararı görmektedirler. Ancak kar veya zararın oluşumuna ilişkin detaylı bilgiye sahip değildirler. Gelir tablosu aracılığıyla işletmenin belirli bir faaliyet dönemindeki net kar veya zararın oluşumuna yönelik bilgiler finansal bilgi kullanıcılarına sunulmaktadır. Bu özelliği ile günümüzde finansal tablo kullanıcılarının fazlaca önem verdikleri bir finansal tablodur (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 178).

“Kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunda (kapsamlı gelir tablosunda), kâr veya zarar ile diğer kapsamlı gelir bölümlerine ilaveten aşağıda verilen unsurlarda sunulmaktadır” (TMS 1, md. 81/a):

- Kâr veya zarar,
- Toplam diğer kapsamlı gelir,
- Kâr veya zararlar ile diğer kapsamlı gelirlerin toplamından oluşan döneme ait kapsamlı gelir.

İşletmeler istemeleri durumunda, işletmenin dönem kâr veya zararını meydana getiren gelir ve giderlerini farklı bir finansal tabloda farklı bir anlatımla klasik gelir tablosu aracılığıyla finansal bilgi kullanıcılarına sunabilirler. Bu şekilde bir sunum yapılması halinde, kapsamlı gelir tablosunda dönem kar veya zararını oluşturan gelir ve giderler raporlanmamakta sadece dönem kar veya zararına yer verilmektedir. Sonuç olarak işletmeler, gelir tablosu ile kapsamlı gelir tablosunu ayrı bir tablo şeklinde raporlayabilirler (Örten v.d., 2013, s. 23).

Finansal bilgi kullanıcıları gelir tablosunda işletmenin belirli bir dönemde gerçekleştirilen faaliyetlerin finansal değerini, kâr veya zararın nasıl meydana geldiğini ve kâr veya zarara etki eden unsurların neler olduğunu görmek isterler. Bu bağlamda söz konusu dönemle ilgili aşağıda sıralanan tutarları gösteren kalemlerin kapsamlı gelir tablosunda asgari olarak yer alması gerekmektedir (TMS-1, md.82):

- Hâsılat ve hasılatın maliyeti,
- Boçlanma maliyetleri,
- Özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilen iştirakler ve iş ortaklıklarının kâr veya zarar payları,
- Vergi gideri,

- Durdurulan faaliyetlere yönelik vergi sonrası kâr ya da zarar ile satış maliyeti indirilmiş gerçeğe uygun değerin hesaplanmasında veya durdurulan faaliyetleri oluşturan elden çıkarılacak grup ya da grupların veya varlıkların elden çıkarılmasında muhasebeleştirilen vergi sonrası kazanç ya da zarar toplamını içeren tek bir tutar”,
- Kâr veya zarar maddesinde belirtilen tutarlar dışarıda bırakılmak üzere niteliğine göre sınıflandırılan gerçekleşmemiş kâr ya da zarar bileşenlerinin her biri,
- Özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilen iştirakler ve iş ortaklıklarının gerçekleşmemiş kâr veya zarar payları,
- Toplam kapsamlı gelir.

Kapsamlı kar, işletmelerin toplam kar veya zarar elde etme ihtimalini de ifade ettiğinden, finansal karar alacaklar bakımından raporlanması gereken önemli bilgileri içerir. Bu nedenle kapsamlı karın raporlanması sağlanarak işletmenin toplam kâr veya zarar elde etme ihtimali bir tablo aracılığıyla sunulmaktadır (Örten v.d., 2013, s. 23).

Gelir ve gider kalemleri aşağıda yer alan durumların gerçekleşmesi halinde ayrı ayrı sunulmalıdır (TMS-1, md.98):

- Maddi duran varlıkların geri kazanılabilir tutarına veya stokların net gerçekleşebilir değerine indirgenmesi amacıyla ayrılan karşılık giderleri ve bunların iptali,
- İşletmenin faaliyetlerinin yeniden yapılandırılması ve yeniden yapılandırma maliyetleriyle ilgili karşılıkların iptali,
- Maddi duran varlıkların elden çıkarılması,
- Yatırımların elden çıkarılması,
- Durdurulan faaliyetler,
- Dava ödemeleri ve
- Karşılıklarla ilgili diğer iptaller.

1.7.3. Özkaynak Değişim Tablosu

Özkaynaklar işletmede iki temel işleve sahiptir. Bir işletmenin faaliyetlerini sürdürmesi için gerekli kaynak sağlama ve işletmenin alacaklılarına karşı bir güven oluşturarak yabancı kaynaklardan yararlanma imkanı sağlama, bu iki işlevi

oluşturmaktadır. Aynı zamanda özkaynak, işletmelerin karşılaşılabilecekleri muhtemel risklerin ortaya çıkarabileceği zararlara karşı bir sigorta görevi yaparak, işletmelerin faaliyetlerini sürdürmesine olanak sağlar (Akgüç, 2017, s. 407).

Bir işletmenin özkaynaklarında meydana gelen tüm değişikliklerin yansıtılmasında gelir tablosu yeterli olmayabilir. Çünkü bir işletmenin öz kaynaklarında meydana gelecek değişiklikler kar dışındaki diğer olay ve işlemlerden ötürü de ortaya çıkabilir. Bu değişikliklerin takip edilebilmesi için gelir tablosu ve kâr dağıtım tablosuyla birlikte öz kaynak değişim tablosunun da düzenlenerek sunulmasına gerek duyulmaktadır. Tablo, işletmenin sahip veya sahipleri tarafından yapılan ilave yatırımları gösterir. Bu tablo ile sermaye artırımını, yedek fon ve kâr kalemlerindeki değişiklikler, öz kaynak kalemlerinde cari dönemde ortaya çıkan artış ve azalışlar finansal bilgi kullanıcılarına sunulur. Ancak söz konusu değişikliklerin az sayıda ve önemsiz olması durumunda bir finansal tablo düzenlenmesine gerek kalmaz. Bu değişikliklere işletme tarafından düzenlenen diğer finansal tabloların dipnotlarında yer verilir (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 426).

Özkaynak değişim tablosu, bilanço, gelir, kapsamlı gelir ve kar dağıtım tablolarından elde edilen bilgileri göre düzenlenir. Bir işletmenin ilgili dönemdeki özkaynak kalemlerinde gerçekleşen artış ve azalışları bir bütün olarak göstermektedir. Analistler açısından bir işletmenin hesap dönemindeki özkaynaklarında meydana gelen değişimler büyük önem taşımaktadır (Akgüç, 2017, s. 407).

TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluş standardında, özkaynak değişim tablosunun nasıl düzenleneceğine ilişkin bilgilere yer verilmesine rağmen, biçimsel yapısına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır (Özerhan ve Yanık, 2012, s. 57). Standarda göre özkaynaklar değişim tablosunda yer alması istenen bilgiler şunlardır (TMS 1, md. 106):

- Ana ortaklığın sahiplerine ve kontrol gücü olmayan hisselerle karşılık gelen toplam tutarlar ayrı ayrı verilecek şekilde, döneme ilişkin toplam kapsamlı kar veya zarar,
- TMS 8'e göre "finansal tablolara aktarılan geriye dönük uygulama veya düzeltmenin, tüm özkaynak bileşenleri üzerindeki etkisi,

- Aşağıdaki unsurlardan dolayı ortaya çıkan değişiklikler (asgari olarak) ayrı olarak açıklanacak şekilde, tüm özkaynak bileşenlerinin dönem başı ve dönem sonundaki defter değerleri arasındaki uzlaşısı:
  - (i) Kâr veya zarar,
  - (ii) Diğer kapsamlı gelir ve
  - (iii) Hissedarların sağladığı katkılar ve hissedarlara yapılan dağıtımlar ile kontrolün kaybına sebep olmayacak biçimde bağlı ortaklıktaki ortaklık paylarında ortaya çıkan değişikliklerin ayrı ayrı gösterilmesi yoluyla, işletmenin hissedarlarıyla gerçekleştirdiği ve hissedarların ortaklık sıfatıyla taraf olduğu işlemler.

Özkaynak değişim tablosunda veya tablonun dipnotlarında dönem içerisinde hissedarlara dağıtılmak amacıyla muhasebeleştirilen kar payı tutarı ve hisse başına düşen tutarları açıklanmaktadır (TMS 1, md. 107).

İşletmelerin raporlama döneminin başı ile sonu arasında özkaynaklarında ortaya çıkan değişiklikler, dönem içerisinde net varlıklarında meydana gelen artış veya azalışları göstermektedir. İşletmenin ortaklarıyla ve bu ortakların ortak olmalarından dolayı ortaya çıkan işlemler (özkaynak katkıları, işletmenin kendi özkaynak araçlarını geri alması ve kar payları gibi) ve bu işlemlerle doğrudan ilişkisi olan işlem maliyetlerinden doğan değişiklikler haricinde, özkaynaklarda bir dönemde ortaya çıkan toplam değişim, ilgili dönem içerisinde işletme faaliyetlerinin meydana getirdiği, kar ve zararları da kapsayan, tüm gelir ve gider tutarını gösterir (TMS 1, md.109).

1.7.4. Nakit Akış Tablosu

Finansal tablo kullanıcılarına önemli bilgiler sağlayan finansal tablolardan biri de nakit akış tablosudur. Tablo, bir faaliyet döneminde işletmede oluşan nakit akışlarını işletme faaliyetlerine, yatırım faaliyetlerine ve finanslama faaliyetlerine göre raporlamaktadır. Başka bir anlatımla tablo, birbirini izleyen iki dönem arasında nakit ve nakde eşdeğer varlıklardaki değişimleri açıklamayı amaçlamaktadır. Bu tablo sayesinde dönem içerisinde işletmenin nakit tahsilâtı ve nakit ödemelerini kaynakları ve kullanım yerleri bakımından izlemek mümkündür. Böylece dönem içerisinde nakit değerlerde meydana gelen artış ve azalışlar nedenleri ile izlenerek

gelecekteki nakit ihtiyacının tahmin edilmesine ve nakit bütçesinin düzenlenmesine katkı sağlamaktadır (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 358)

Nakit akış tablosu hazırlamanın amaçları şunlardır:

- Net gelirin nakit bakiyelerindeki değişikliklerle ilişkisini anlamalarına yardımcı olur. Nakit dengeler pozitif net gelire rağmen azalabilir veya tersi de olabilir.
- Geçmiş nakit akışlarını göstermek,
- Gelecekteki nakit akışlarını tahmin etmek,
- Yönetimin nakit üretme ve kullanma şeklini değerlendirmek ve
- Bir işletmenin vadesi geldiğinde faiz, temettü ve borç ödeme yeteneğinin belirlenmesi,
- Bir işletmenin üretken varlıklarındaki spesifik artışları ve düşüşleri tanımlar.

TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluş Standardı'nda nakit akış tablosu, işletmelerin düzenlemekle yükümlü olduğu finansal tablolar setinin bir parçası olarak belirtilmektedir. "TMS 7: Nakit Akış Tabloları" isimli standartta bu tablonun nasıl düzenlenmesi gerektiğine ilişkin hükümlere yer verilmiştir (Kargın ve Aktaş, 2011, s. 3).

Finansal bilgi kullanıcıları, kararlarında işletmenin nakit ve nakit benzerleri yaratma kabiliyetine sahip olup olmadığını bilmek ve nakit ve nakit benzeri yaratmanın zamanlamasını ve kesinliğini değerlendirmek isterler (Kaygusuz, 2012, s. 36). Bu tablonun diğer finansal tablolar ile işletmenin net varlıklarındaki değişimin, finansal yapısının, likiditesinin ve borç ödeme gücünün, nakit akışlarının tutarını ve zamanlamasını, değişen koşul ve fırsatlara uyum sağlayabilmesi için değerlendirilmesi için gerekli bilgiler elde edilmektedir.

Finansal bilgi kullanıcıları, işletmelerin nakit ve nakit benzerleri varlıkları nasıl yarattıkları ve bunları ne şekilde kullandıkları ile ilgilenirler. Bu ilgi, finansal kurumlarda olduğu gibi işletmenin niteliğinden kaynaklanan faaliyetlerinden veya nakdin işletmeye ait bir ürün gibi görülmesinden bağımsızdır. İşletmeler, kâr sağlamak üzere faaliyetlerde bulunmalarına rağmen, esasında faaliyetlerini sürdürmek, yükümlülüklerini ödemek ve yatırımcılarına getiri sağlamak gibi çeşitli

nedenlerle nakde ihtiyaç duymaktadırlar. Bu sebeple tüm işletmeler nakit akış tablosu düzenlemekle yükümlüdür (Karğın ve Aktaş, 2011, s. 3).

Nakit akış tablosunda öncelikle işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarına yer verilir. İşletme faaliyetleri işletmelere ana gelirleri sağlayan faaliyetlerle ilgilidir. İşletmelerin net kar veya zararının tespit edilmesinde kullanılan işlem ve olaylardan kaynaklanmaktadır (TMS-7, md. 14). Tabloda ikinci sırada yatırım faaliyetlerinden dolayı oluşan nakit akışlarına yer verilir. Duran varlık ve nakde eşdeğer varlık kapsamında bulunmayan diğer yatırımların alınıp satılması yatırım faaliyetleri içerisinde yer almaktadır. Burada ifade edilen diğer yatırımlar nakte eşdeğer olmayan veya alıp satmak amacıyla edinilmeyen menkul kıymetleri kapsamaktadır (Karapınar ve Zaif, 2013, s. 153). Tabloda son olarak ise finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akışlarına yer verilmektedir. Bir işletmenin yabancı kaynak ve özkaynaklarının bileşimi ve boyutunda değişiklik yaratan faaliyetlerdir. Bu faaliyetlerin kapsamında işletme faaliyetleri arasında yer almayan yabancı kaynaklarda meydana gelen artış ve azalışlar ile özkaynaklarda oluşan artış ve azalışlar yer almaktadır (Karapınar ve Zaif, 2013, s. 154).

1.8. FİNANSAL TABLOLAR VE ETKİN PİYASA HİPOTEZİ

Etkin piyasa hipotezine göre piyasalar piyasadaki mevcut bilgilere göre güçlü, yarı güçlü ve zayıf formda piyasa etkinliği olarak üçe ayrılmıştır. Bu etkinlik formlarının tamamında, genel olarak yatırımcılar finansal tablolardan elde edilen bilgiler çerçevesinde karar almaktadırlar. Yatırımlarını, finansal tablolardan elde ettikleri veriler çerçevesinde değerlendirmektedirler. Aşağıda kısaca etkin piyasalar hipotezi ve etkinlik formları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1.8.1. Etkin Piyasa Hipotezi

Menkul kıymet (varlık) fiyatlarının ulaşılabilir tüm bilgileri yansıtması piyasa etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Faaliyet, kaynak dağıtımı ve bilgi etkinliği olmak üzere üç piyasa türü piyasa etkinliği olarak ifade edilmektedir. Birinci piyasa etkinlik türü olan faaliyet etkinliğinde, fon arz ve talep edenler en düşük maliyet ile işlemlerini gerçekleştirirler. İkinci piyasa etkinlik türünde kaynakların optimum dağılımı amaçlanmaktadır. Son piyasa etkinlik türünde, fiyatların bütün bilgileri yansıttığı kabul edilmektedir. Bilgi etkinliği etkin piyasalar hipotezinde yer alan etkin kavramını kapsamaktadır. Fiyatlar piyasada yer alan bütün bilgileri içerdği için

hipotezin en önemli varsayımı bir yatırımcının ulaştığı bir bilgiyi kullanmak suretiyle normalin üzerinde getiri elde edememesi durumudur (Karan, 2001, s. 268).

Etkin piyasalar hipotezi E. Fama'nın yapmış olduğu çalışmalar ile literatürde yer almaktadır. Hipoteze göre menkul kıymetlerin fiyatları ile elde edilen bilgi arasında bir ilişki yoktur. Piyasada menkul kıymetlerin fiyatları piyasaya sunulan yeni bilgiler çerçevesinde oluşmaktadır. Etkin piyasada herkes tüm bilgilere serbest bir şekilde erişebilmekte ve yatırımcılar işlem yapılan tüm menkul kıymetleri istedikleri miktarda alıp satmaktadırlar. Hipotez herhangi bir modelin menkul kıymet fiyatlarını tahmin edemeyeceğini iddia etmektedir. Buradan fiyatların rastgele bir yürüyüş sergilediği için fiyatları tahmin etmenin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Etkin piyasa testlerinde genellikle doğrusallık test edilir. Teorik olarak, piyasadaki menkul kıymetlerin aşırı getirileri tahmin edilemiyorsa ve tüm bilgiler piyasa katılımcılarına açıksa, güçlü bir etkinlik vardır. Bu bağlamda insan davranışının doğrusal olduğu savunulmaktadır. Ancak gerçek hayatta yatırımcıların riske ve getiriye tepkisi doğrusal değildir (Bayraktar, 2012, s. 39).

1.8.1.1. Zayıf Formda Etkinlik

Zayıf formda etkin piyasada menkul kıymet fiyatlarının geçmişe ait tüm bilgileri içerdiği ileri sürülmektedir. Yani menkul kıymetler ile ilgili bilgilerin tamamen fiyata yansıdığı varsayılmaktadır. Dolayısıyla yatırımcıların bu piyasalarda geçmiş fiyatlardan yararlanarak normali üzerinde getiri elde edemeyecekleri kabul edilmektedir. Bu sebeple yapılacak teknik analizler piyasaya hiçbir katkı sağlamamaktadır (Karan, 2001, s. 269). Bu formda geçmiş fiyatlar analiz edilerek gelecekteki fiyatlar tahmin etmek mümkün değildir. Ayrıca teknik analiz başta olmak üzere hiçbir strateji uzun dönemde uygulanamaz, çünkü fiyatlar rastgele davranış gösterirler (Bayraktar, 2012, s. 42).

Rassal yürüyüş teorisi, fiyat değişikliklerinin rastgele ve öngörülemez olduğunu varsaymaktadır. Akıllı yatırımcıların yeni bilgilere herkesten önce ulaşmak için verdikleri sürekli mücadele ve yoğun piyasa rekabeti bu teorinin çıkış noktasıdır. Piyasadaki fiyatlar rasyonel bir nedene dayanıyorsa yeni bilgiler fiyatları değiştirecektir. Bu nedenle fiyatlar her zaman güncel bilgilere dayanmaktadır. Bilginin ücretsiz ve herkes tarafından erişilebilir olması, yoğun piyasa rekabeti ile birleştiğinde, fiyatların önceden tahmin edilmesi imkânsız hale gelmektedir. Rassal yürüyüş teorisine göre, hisse senedi fiyatındaki değişimler geçmişteki fiyat

değişimleriyle ilişkili değildir. Zayıf formda piyasa hipotezinin test edilmesinde rassal yürüyüş teorisi kullanılır (Karan, 2001, s. 270).

1.8.1.2. Yarı Güçlü Formda Etkinlik

Bu formda kamuoyuna sunulan finansal bilgilerin menkul kıymet fiyatlarına yansıdığı kabul edilmektedir. Bu bilgiler hisse senetlerinin geçmiş fiyat bilgilerinin yanında işletmelere ilişkin finansal tablolar ve finansal bilgileri, politik ve makroekonomik bilgileri de içermektedir (Adalı ve Eken, 2008, s. 2).

Bu formdaki etkin piyasalarda alınan yatırım kararları piyasaya iletişim araçları ile sunulan bütün bilgileri içerir. Bu sebeple piyasalarda oluşan fiyat menkul kıymetlerin gerçek değerlerini göstermektedir. Kamuoyuna açıklanmayan fakat içerden öğrenenlerin ticareti sayesinde ulaşılan bilgiler kullanılarak bu formdaki piyasalarda kazanç sağlanabilir. Elde edilen bu kazançlar kısa bir zaman sonra elde edilemez duruma gelir. Bu durum piyasanın fiyat hareketlerine hemen uyum sağlamasından kaynaklanmaktadır. Bu noktadan hareketle bu formda etkin olan piyasaların aynı zamanda zayıf formda etkin olan piyasaları da kapsadığı düşünülmektedir. Temel analiz yapmak suretiyle zayıf formda etkin piyasada kısa sürede kazanç sağlanabilir. Fakat kamuya açıklanan bilgilerin hemen fiyatlara yansması nedeniyle yarı güçlü etkin formdaki piyasalarda getiri elde etme imkanı bulunmamaktadır (Özdemir, 2018, s. 44).

1.8.1.3. Güçlü Formda Etkinlik

Güçlü formda etkin piyasada menkul kıymetlerin fiyatlarına kamuoyuna açıklanan bilgilerle birlikte işletme içi bilgilerin de yansımış olduğu kabul edilir. Güçlü formda etkin olan piyasalarda işletmelere ilişkin özel bilgilere sahip olunulsa bile bu bilgileri kullanmak suretiyle olağanüstü bir getiri elde edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, bir piyasa güçlü formda etkinliğe sahipse menkul kıymetlerin fiyatlarının piyasada yer alan tüm bilgileri yansıtmasından ötürü işletmelere ait özel bilgilerin kullanılması yoluyla normalin üstünde bir kazanç elde etmek mümkün değildir (Adalı ve Eken, 2008, s. 2). Sonuç olarak bu formdaki etkin piyasada menkul kıymet fiyatlarının aşırı değerlenmesi veya az değerlenmesi söz konusu değildir.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENMESİ

Çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle finansal tablo düzenleme yükümlülüğüne ilişkin bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde daha sonra ülkemizde finansal tabloların sunulmasında uygulanan yasal mevzuatla ilgili bilgiler sunulmuştur. Son olarak çalışmanın bu bölümünde finansal tabloların düzenleme ilkelerine ilişkin teorik bilgilere yer verilmiştir.

2.1. FİNANSAL TABLO DÜZENLEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Tacirler, ticari faaliyetlerinin başında ve faaliyet dönemlerinin sonunda finansal tablo düzenlemekle yükümlüdür. Bu yükümlülük kapsamında bilanço ve gelir tablosu tacir tarafından düzenlenmelidir (TTK md. 68/1). TTK 68. maddenin 3. fıkrasına göre TMS'nin finansal tablo ile ilgili düzenleme ile ilgili hükümlerinin de uygulanabileceğini de belirtmektedir.

Ülkemizde öncelikle ilk uygulama tarihi 01.01.1994 olan MSUGT 1992 yılında Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır. Bu tebliği takip eden bir çok düzenleme çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda oluşan çok başlılığı bertaraf ederek standart çıkarma yetkisinin tek bir kurumdan yönetilmesi amacıyla Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) kurulmuştur. 2011 yılında TMSK faaliyetlerine son verilerek bu kurumun yerine Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) kurulmuştur. Kuruluşa, TTK uyarınca hem muhasebe alanında hemde bağımsız denetim alanında düzenleme yapma yetkisi verilmiştir. KGK tarafından bu yetki çerçevesinde çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler kapsamında KGK tarafından ilk olarak TMS ve TFRS'leri yayımlanmıştır. KGK tarafından 2017 yılında Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartları(BOBİ FRS) ve 2019 yılında da Faizsiz Finans Muhasebe Standartları(FFMS) yayımlanmıştır. Böylece işletmeler tarafından finansal raporlamaya yönelik olarak 4 farklı mevzuat oluşmuştur. Bunlar;

- Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği(MSUGT),
- Türkiye Muhasebe Standartları(TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları(TFRS),
- Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartları(BOBİ FRS),

- Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS),

Finansal tabloların hazırlanmasında işletmelerin bunlardan hangisine uyacağının belirlenmesi önemlidir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde bu konuyla ilgili detaylı bilgilere yer verilecektir.

2.1.1. TMS/TFRS'ye Göre Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü

UMSK tarafından oluşturulan UFRS'ler finansal raporlama açısından günümüzde işletmelerin kullandıkları ortak dil olarak dünyada finansal raporlamaya yön vermektedir (Ataman ve Cavlak, 2017, s. 154). Türkiye'de 1994 yılında MSUGT ile uygulanmaya başlanan tek düzen hesap planı ile ulusal muhasebe standartlarının oluşumu başlamıştır. Düzenlemenin tüm işletmeleri kapsamıyla birlikte muhasebe uygulamalarında tekdüzen sağlanmıştır. Fakat küreselleşmenin etkisiyle işletmeler uluslararası alanda daha fazla faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu durum karşısında ihtiyaca uygun, güvenilir ve karşılaştırılabilir finansal raporlamaya ihtiyaç duyulmuştur. KGK tarafından uluslararası alanda yaşanan gelişmeler dikkate alınarak Türkiye'de UFRS ile uyumlu TMS ve TFRS'ler yayımlanmaktadır (Cengiz, 2022, s. 3). KGK, TMS ve TFRS isminde iki farklı standart yayınlamaktadır. Bu durumun nedeni UMSK tarafından yayımlanan standartların KGK tarafından Türkçe'ye çevrilmesidir.

Finansal tabloların hangi ilkeler dikkate alınarak düzenleneceği, finansal tablo unsurlarının, finansal tablolarda yer alması gereken kavramlarının neler olduğu ve bunların ne şekilde muhasebeleştirileceği TMS/TFRS'ler aracılığıyla belirlenmektedir. TFRS kavramı TMS'de KGK tarafından yayımlanan standartları ve yorumları kapsamak üzere geniş anlamda kullanılmaktadır. Böylece KGK tarafından yayınlanan TFRS seti TMS, TFRS ve bunların yorumlarından oluşmaktadır. Yorumlar özellikle uygulama esnasında ortaya çıkabilecek görüş ayrılıklarını ortadan kaldıran, uygulama birliği ve netlik sağlayan unsurlardır. Aynı zamanda standartların uygulanmasında ortaya çıkabilecek olan tartışmalara da çözüm sağlamak amacıyla yorumlar yayımlanmaktadır. 2022 yılı itibarıyla KGK tarafından 16 adet TFRS, 25 adet TMS, 4 adet TMS ve 15 adet TFRS yorumu yayımlanmıştır.

KGK tarafından işletmelerin bireysel ve konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında esas alınacak TMS'lerin belirlenmesi amacıyla TMS Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul kararı yayınlanmıştır. Kurul kararında yer alan ekli listede

TMS'yi uygulayacaklar dört gruba ayrılmıştır. İlk grupta 6362 sayılı SPK düzenleme ve denetimine tabi olan işletmeler yer almaktadır. İkinci grupta 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca BDDK'nın düzenleme ve denetimine tabi olan işletmeler yer almaktadır. Üçüncü grupta “5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu” uyarınca faaliyetlerini sürdürmekte olan işletmeler yer almaktadır. Dördüncü grupta ise “Borsa İstanbul Piyasalarında faaliyet göstermesine izin verilen; kıymetli madenler aracı kurumlara, kıymetli maden üretimi veya ticareti ile iştigal eden anonim işletmelere ve yetkili müesseselere” yer verilmiştir (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180919-11.pdf>)

Ayrıca Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar (KAYİK) Bağımsız Denetim Yönetmeliği'nde tanımlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar TMS ve TFRS'yi uygulamak zorundadır. Yukarıda sayılmayan kurum, kuruluş ve işletmelerde bireysel veya konsolide finansal tabloların düzenlenmesinde isteğe bağlı olarak TMS ve TFRS'ler uygulanabilmektedir.

2.1.2. BOBİ FRS'ye Göre Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü

BOBİ FRS, KGK tarafından bağımsız denetime tabi olmakla birlikte TFRS'yi uygulamayan işletmelerin finansal tablolarını gerçeğe uygun bir biçimde düzenlemesini sağlamak amacıyla 29/7/2017 tarihinde yayımlanarak 1/1/2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir. BOBİ FRS'nin yürürlüğe girmesinin ardından uygulayıcılardan alınan geri bildirimler, KGK'nın incelemeleri, Elektronik Finansal Raporlama sistemine yüklenen finansal tabloların gözden geçirilmesi ve diğer konu ile ilgili paydaşlardan alınan görüşler çerçevesinde bazı hükümlerde iyileştirme yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda KGK tarafından yapılan çalışmalar neticesinde öncelikle 09.12.2020 tarihinde taslak metin hazırlanarak ilgili kurum, kuruluş ve kamuoyunun görüşüne açılmıştır. Alınan geri bildirimler sonucu taslak metin nihai hale dönüştürülerek BOBİ FRS'nin 2021 Sürümü 30.03.2021 tarihli ve 31439 sayılı(Mükerrer) Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Finansal tablo bilgi kullanıcıları için finansal tablolarda yer alan bilgilerin gerçeğe uygun, ihtiyaca uygun ve karşılaştırılabilir olması gereklidir. Bu amaç çerçevesinde yukarıda da ifade edildiği gibi KGK tarafından bağımsız denetime tabi olmasına rağmen TMS/TFRS uygulaması zorunlu olmayan Büyük ve Orta Boy işletmeler için BOBİ FRS'yi yayımlanmıştır (Şen, 2020, s. 14). Tam set TFRS'ye

göre daha sade bir şekilde KGK tarafından hazırlanan BOBİ FRS’de büyük ve orta ölçekli işletmeler için gerekli olmayan hususlara yer verilmemiş sadece ilgili konulardaki temel ilkelere yer verilmiştir (Ataman ve Cavlak, 2017, s. 156). Bu bağlamda daha sade olan BOBİ FRS konu başlıklarına göre oluşturulmuş 27 bölüm ve eklerden oluşmaktadır.

BOBİ FRS’ler genel hatları ile değerlendirildiğinde Büyük ve Orta Ölçekli İşletmeleri aktif toplamı, satış hasılatı ve çalışan sayısı gibi kriterlerle birbirinden ayırması setin en önemli noktası olduğu görülmektedir. Bağımsız denetime tabi olan işletmeler, tebliğde belirtilen büyük ölçekli işletme eşiğine ulaşıncaya kadar Orta Boy İşletmeler olarak kabul edilmektedir. Büyük ölçekli işletme eşiğine ulaşan ve KAYİK dışındaki işletmeler ise Büyük Boy İşletmeler olarak ifade edilmektedir (Ataman ve Cavlak, 2017, s. 157).

BOBİ FRS’nin uygulanması açısından bağımsız denetime tabi olan işletmelerin açıklanması gerekmektedir. 6102 Sayılı TTK’nın 397/4’üncü maddesinde hangi işletmelerin bağımsız denetime tabi olacaklarının Cumhurbaşkanınca (Bakanlar Kurulu’nca) belirleneceği uyarınca 23.08.2018 tarihinde yürürlüğe giren Bağımsız Denetime Tabi İşletmelerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı (Karar) ile bağımsız denetime tabi olacak işletmeler için kriterler belirlenerek hüküm altına alınmıştır.

Bu karara göre Karar’a Ekli (I) Sayılı Liste kapsamında yer alan işletmeler aktif Toplamı, yıllık net satış hasılatı ve çalışan sayılarına bakılmaksızın bağımsız denetime tabidir (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/05/20180526-2.pdf>). Bu kapsamda SPK, BDDK, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK), Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) gibi kurumların düzenleme ve denetimine tabi olan işletmeler, “Borsa İstanbul Piyasalarında faaliyet göstermesine izin verilen yetkili müesseseler, kıymetli madenler aracı kurumları, kıymetli maden üretimi veya ticaretiyle iştigal eden işletmeler ve 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanununa göre kurulan lisanslı depo işletmeleri ile 2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanununa göre kurulan umumi mağazalar” yer almaktadır.

BOBİ FRS’de 2021 yılında yapılan güncellemeler ile büyük işletme olarak değerlendirme kriterleri yeniden belirlenmiştir. Bu kapsamda büyük işletme sayılmaya ilişkin kriterler sırasıyla aktif toplamının 200 milyon Türk Lirası olması,

yıllık net satış hasılatının 400 milyon Türk Lirası olması ve çalışan sayısının 250 kişi ve üzeri olmasıdır. Bir işletme burada sayılan kriterlerden en az iki tanesini iki raporlama döneminde sağlarsa büyük işletme olarak kabul edilmektedir. Bu değişikliklerle birlikte büyük işletme eşik değerleri yükseltilmiştir. Böylece büyük işletmelere yönelik; konsolide finansal tabloların hazırlanması, ertelenmiş vergi tutarının sunumu ve ek dipnot açıklamalarının yapılmasına yönelik ek yükümlülüklerin daha az sayıda işletmeyi kapsayacak şekilde zorunlu hale gelmesi sağlanmıştır (Cengiz, 2022, s. 5). BOBİ FRS, yukarıda bahsedilen TMS/TFRS uygulayacak olan işletmeler dışında kalan bağımsız denetim yükümlülüğü bulunan Büyük ve Orta Boy İşletmeler tarafından uygulanacaktır.

2.1.3. FFMS'ye Göre Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü

İnançları gereği bazı tasarruf sahipleri, yatırımcılar ve işletmeler günümüzde yaygın olarak kullanılan finansman ve bankacılık modellerini kendine uygun görmemekte ve finansal sistemin dışında kalmaktadırlar. İslami finans modelleri finansal sistemin dışında kalan bu tarafların finansal sisteme dahil olmalarını sağlamak üzere geliştirilmeye başlanmıştır (Gökçen, 2021, s. 552). Bu modeller özellikle Müslümanların yoğun olarak yaşadıkları ülkelerde geliştirilmeye başlanmıştır. Temelde kar zarar ortaklığı prensibiyle çalışan finans kuruluşları İslami banka, katılım ve/veya özel finans kuruluşları adlarıyla çeşitlenmiştir. İslami finans kuruluşları, İslami esaslara uygun ve faizsiz işlem yaptıkları için diğer finans kuruluşlarından ayrılmaktadırlar (Özdemir v.d., 2019, s. 1152). Ülkemizde katılım bankaları faizsiz finans kuruluşları olarak faaliyet göstermektedirler. 2022 yılı itibarıyla ülkemizde 6 katılım bankası faaliyetlerini sürdürmektedir.

Katılım bankaları TTK ve BDDK'ye göre KGK tarafından yayımlanan TMS ve TFRS'ye göre finansal tablolarını düzenlemekle yükümlüdürler. Ayrıca katılım bankaları diğer bankalar gibi bağımsız denetime tabidirler. Katılım bankalarının fon toplama ve fon kullandırma faaliyetleri faiz yerine kar veya zarar ortaklığı esasına dayanmaktadır. Bu nedenle katılım bankaları tarafından hazırlanan finansal tablolar diğer bankalar tarafından hazırlanan finansal tablolardan farklı olmaktadır. Sonuç olarak bankalarının faizsiz finans ilkelerine ve faaliyet esaslarına uygun şekilde finansal raporlama yapmaları ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (Kartal ve Ay, 2019, s. 80). Katılım bankalarının bu ihtiyacını karşılamak üzere KGK tarafından faizsiz finans alanındaki uluslararası standartların ülkemizde de uygulanması için 21.05.2019

tarihinde Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları (FFMS) yayımlanmıştır. Kurum tarafından 2022 yılı itibarıyla 26 adet FFMS yayımlanmıştır. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları finansal tablolarını FFMS’ye uygun olarak düzenlemekle yükümlüdürler.

2.1.4. MSUGT’ye Göre Finansal Tablo Düzenleme Yükümlüğü

Yukarıda sayılan kapsama dahil olmayan tüm işletmeler için henüz KGK tarafından bir standart yayınlanmamıştır. Bu işletmelerin bireysel ve konsolide finansal tablolarını MSUGT’ye göre hazırlamaları gerekmektedir. Ancak bu işletmeler isterlerse TMS, TFRS ve BOBİ FRS’ye göre finansal raporlama yapabileceklerdir (Aksu, 2019, s. 48).

2.2. Finansal Tablo Sunumu İle İlgili Türkiye’de Uygulanan Mevzuat

Ülkemizde ara dönem ve yıllık olarak işletmeler tarafından hazırlanan finansal tabloların sunulmasına yönelik farklı mevzuatlar bulunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında bu konuya ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.2.1. Sermaye Piyasası Kurulu ve Finansal Tablo Sunumuna İlişkin Düzenlemeler

SPK tarafından hazırlanan “Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği” 13.06.2013 tarih 28676 sayılı resmi yayımlanmıştır. Finansal raporlamaya ilişkin esaslar yayımlanan bu tebliğe göre belirlenmiştir. 03.02.2017 tarih ve 29968 sayılı Resmi Gazete’de SPK tarafından hazırlanan “Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği (II-14.1)’inde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ” yayımlanmıştır. İşletmelerin finansal raporlamalarına ilişkin yukarıda adı geçen iki tebliğde yer alan mevzuatsal bilgilere aşağıda sırasıyla yer verilmiştir.

13.06.2013 tarihinde yayınlanan Tebliğin 6. maddesine göre işletmelere tebliğde belirlenen esaslara göre yıllık finansal raporlarını düzenleme zorunluluğu getirilmiştir. Aynı maddeyle konsolide finansal tablo hazırlama yükümlüğü bulunan yatırım ortaklıklarının konsolide finansal tabloları ile birlikte bireysel finansal tablolarını düzenlemeleri zorunlu hale getirilmiştir. Aynı tebliğin 7. maddesine göre belirlenen esaslar çerçevesinde; ihraç ettiği sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde işlem gören işletmeler, yatırım kuruluşları, yatırım ortaklıkları, portföy yönetim işletmeleri ve ipotek finansmanı

kuruluşları 3,6 ve 9 aylık dönemler itibariyle ara dönem finansal rapor düzenlemek zorundadırlar.

Tebliğde işletmelerin yıllık finansal raporlarını kamuya açıklanma sürelerine ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Bu kapsamda tebliğin 10. maddesinin 1. fıkrasına göre sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde işlem gören işletmelerin, konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğünün olmadığı durumlarda, hesap döneminin bitiminden itibaren 60 gün içerisinde yıllık bağımsız denetim raporlarını kamuya duyurmaları gerekmektedir. Bu madde kapsamında yer alan işletmelerin, konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğünün olması halinde hesap döneminin bitiminden itibaren 70 gün içerisinde yıllık bağımsız denetim raporlarını kamuya duyurmakla yükümlüdürler. Bu işletmeler dışındaki işletmeler ise yıllık bağımsız denetim raporlarını genel kurul tarihinden 3 hafta önce kamuya açıklamakla yükümlüdürler. Burada belirtilen 3 hafta önce finansal raporların kamuya açıklanma zorunluluğu, ilgili hesap döneminin bitiminden itibaren 3 ayı geçemez. Son bildirim günü resmi tatil gününe denk gelirse, resmi tatil gününden sonraki ilk iş günü son bildirim tarihi olarak dikkate alınmaktadır. Ancak bu işletmelerin yıllık finansal raporlarını açıklamalarında kendi özel mevzuatlarında daha kısa süreler belirtilmişse bu sürelere, aksi takdirde yukarıda açıklanan sürelerle uymak zorundadırlar. Tebliğin 11. maddesinin 1. fıkrasına göre işletmelerin, konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğü yoksa ilgili ara döneminin bitimini takip eden 30 gün; konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğü varsa ilgili ara döneminin bitimini takip eden 40 gün içerisinde ara dönem finansal raporlarını kamuya açıklamaları gerekmektedir.

İşletmelere SPK kabul edilebilecek gerekçelerin var olması durumunda, işletmelerin Kurumsal Yönetim İlkeleri çerçevesinde oluşturulmuş denetimden sorumlu komitesi varsa bu komite tarafından aksi takdirde işletmelerin finansal raporlamadan sorumlu yönetim kurulu üyesi veya genel müdürü tarafından başvuru yapılması koşuluyla finansal raporlama bildirim süreleri için işletmelere ek süreler verilebilmektedir. Kamuya açıklandıktan sonra işletmelere ait yıllık ve ara dönem finansal raporların, finansal rapor kullanıcılarının rahatlıkla ulaşabileceği şekilde işletmelerin kendi web sayfalarında yayımlanması zorunludur. Bu bilgilerin yayımlandığı web sayfasında işletmelere ait finansal raporların en az 5 yıl süreyle erişime açık olması gerekmektedir.

2.2.2. TTK'da Finansal Tablo Sunumuna İlişkin Düzenlemeler

TTK'nin 68, 69 ve 70 numaralı maddelerinde açılış bilançosu ve yılsonu finansal tablolarla ilgili hükümlere yer verilmiştir.

TTK'nin 68. maddesine göre tacirler ticari faaliyetinin başında açılış bilançosunu ve her faaliyet döneminin sonunda yıl sonu bilançosunu hazırlamak zorundadırlar. Ayrıca işletmeler bu maddeye göre yıl sonunda gelir tablosu hazırlamak zorundadırlar. Hazırlanan bu iki tabloyla birlikte işletmenin yıl sonu finansal tabloları oluşturulmaktadır. Bu madde de bilanço ve gelir tablosunun finansal tablolar olarak ifade edilmiş olması asgari olarak bu tabloların düzenlenmesi gerektiği ifade etmektedir. TTK'nin 514. maddesiyle birlikte TMS hükümlerinin de geçerli olacağı ifade edilmiştir. Bu sebeple yukarıda sayılan finansal tablolara; özkaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu ve önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar ve diğer açıklayıcı notlar da ilave edilmiştir.

TTK'nin 69. maddesi “Yılsonu finansal tablolar, Türkiye Muhasebe Standartlarına uyularak hazırlanmalı, açık ve anlaşılır olmalı ve düzenli bir işletme faaliyeti akışının gerektirdiği süre içerisinde çıkarılmalıdır.” şeklindedir. Bu maddeye göre finansal tabloların yayınlanma süresine ilişkin olarak kesin bir zaman belirtilmemiştir. Bu durum tıpkı envanterde olduğu gibi finansal tabloların düzenlenmesinde ve sunulmasında subjektif uygulamaların görülmesine neden olabilmektedir. Ancak finansal tabloların hazırlanmasında düzenli bir işletme faaliyeti akışının gereği olarak 3 aylık bir sürenin belirlenmiş olması bu konudaki subjektifliği azaltma eğiliminin var olduğunu göstermektedir (Bilen vd. , 2014, s. 17).

2.2.3. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Finansal Tablo Sunumuna İlişkin Düzenlemeler

BDDK tarafından hazırlanan “Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında” isimli yönetmelik 01.11.2006 tarih 26333 sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır. Bu yönetmelik ile bankaların finansal raporlama yapmasına ilişkin esaslar belirlenmiştir. Bu yönetmelik ile bankaların muhasebe ve raporlama sisteminde şeffaflık ve tekdüzen sağlanması, faaliyetlerin güvenilir bir şekilde muhasebeleştirilerek bankaların finansal durumlarını gösteren konsolide ve konsolide olmayan finansal tablolarının

zamanında ve doğru bir şekilde hazırlanması ve raporlanmasını amaçlamaktadır (md. 1)

Bu yönetmeliğin beşinci maddesinde bankalar tarafından bilanço, gelir tablosu, özkaynak değişim tablosu, kar dağıtım tablosu ve nakit akış tablosunun hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Bankalar tarafından hazırlanacak olan finansal tablolar, bağımsız denetim raporu ve eklerinde bulunacak olan ek bilgiler ile risk yönetimine yönelik açıklamalar dönemsel finansal raporları oluşturmaktadır. Ara dönem raporlar ise kar dağıtım tablosu hariç olmak üzere bankalar tarafından hazırlanacak olan finansal tablolar, bağımsız denetim raporu ve eklerinde bulunacak olan ek bilgiler ile risk yönetimine yönelik açıklamalardan oluşur.

Bankalar yıl sonu konsolide olmayan ve konsolide finansal raporlarını, BDDK'ya ve kuruluş birliklerine elektronik ortamda finansal raporların ait olduğu yılın Nisan ayının sonuna kadar vermek zorundadırlar. Ülkemizde şube açmak yoluyla faaliyet gösteren bankalar ise ülkemizdeki yönetim merkezleri tarafından hazırlanan ve müdürler kurulu tarafından imzalanan Türkiye'deki faaliyetlerine ilişkin yıl sonu bilanço ve gelir tabloları ile bunların açıklama ve dipnotlarını BDDK'ya ve kuruluş birliklerine elektronik ortamda vermekle yükümlüdürler. Ayrıca bankalar ara dönemler itibariyle (Mart, Haziran ve Eylül) hazırlayacakları konsolide ara dönem finansal raporlarını yetmişbeş, konsolide olmayan ara dönem finansal raporlarını kırkbeş gün içinde BDDK'ya ve kuruluş birliklerine elektronik ortamda vermek zorundadırlar (md. 14).

Bankalar tarafından hazırlanan yıllık konsolide ve konsolide olmayan finansal tablolar dipnotsuz bir şekilde ait oldukları yılı izleyen Nisan ayının son gününe kadar Resmi Gazete'de ilan edilmektedir. Dipnotsuz bir şekilde yayımlanan finansal tabloların, Resmi Gazete'de ilan edilmesini takip eden yedi gün içinde kuruluş birlikleri tarafından internet sayfasında yayımlanması gerekmektedir. İnternet sayfasında ilan edilen finansal tablolar beş yıl süreyle erişime açık olmalıdır (md. 14).

2.3. FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENME İLKELERİ

Finansal tablo ilkeleri, temel finansal tabloların hazırlanmasında işletmelerin uygulaması gereken kuralları ifade eder. Yatırımcılar, kredi kuruluşları ve diğer tarafların karar alma, gelecekteki nakit akımlarını yönlendirme, varlıklar, kaynaklar

ve bunlardaki değişimler ile işletmenin faaliyet sonuçlarına ilişkin faydalı bilgiler sunmak amacıyla oluşturulan bu ilkeler ile finansal tabloların zamanında, daha anlaşılabilir, herkesin ihtiyacına uygun, güvenilir ve karşılaştırılabilir bir biçimde düzenlenmesini zorunlu kılar.

2.3.1. Temel Finansal Tabloların Düzenlenme İlkeleri

Temel finansal tabloların düzenlenme ilkeleri; bilanço ilkeleri ve gelir tablosu ilkeleri olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

2.3.1.1. Bilanço İlkeleri

İşletme sahipleri ve alacaklıların işletmeye sağladıkları kaynaklar ile bu kaynakların karşılığında elde edilen varlıkların muhasebeleştirilerek finansal tablolarda anlamlı bir biçimde gösterilmesi bilanço ilkelerinin amacını oluşturmaktadır. Bu amaç gerçekleştirilirse finansal bilgi kullanıcıları işletmenin belirli bir tarihteki finansal durumuna ilişkin doğru değerlendirmeler yapabilirler (Sevilengül, 2014, s. 26).

Bu amaca yönelik olarak MSUGT’de bilanço ilkeleri varlıklara ilişkin ilkeler, yabancı kaynaklara ilişkin ilkeler ve özkaynaklara ilişkin ilkeler olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

MSUGT’de yer alan varlıklara ilişkin ilkeler aşağıdaki gibidir (Sevilengül, 2014, s. 26-27):

- Para ve bir yıl veya normal faaliyet dönemi içerisinde paraya dönüşebilecek veya dönüşmesi düşünülen varlıkların dönen varlıklarda gösterilmesi gerekmektedir.
- Duran varlıkların vadeleri bir yılın altına düşerse dönen varlıklara aktarılması gerekmektedir.
- Bilançoda yer alan varlıkların, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleriyle gösterebilmesi amacıyla varlıklardaki değer düşüklüklerinin gösterilerek karşılık ayrılması zorunludur.
- Dönem ayırıcı aktif karakterli işlemler ayrıca gösterilmelidir.
- Vadeli alacakların bilanço günündeki değeri ile gösterilmesi amacıyla reeskont işlemleri yapılmalıdır.
- Birikmiş amortismanlar ve tükenme payları gösterilmelidir.
- Alacaklar özelliklerine göre ayrı ayrı sınıflandırılmalıdır.

- Tutarları kesin olmayan alacaklar için tahakkuk işlemi yapılmamalıdır.
- Bilanço dışı hak ve yükümlülükler belirtilmelidir.

MSUGT’de yer alan yabancı kaynaklara ilişkin ilkeler aşağıdaki gibidir (Sevilengül, 2014, s. 27-28):

- İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde vadesi gelmiş borçlarının bilançoda kısa vadeli yabancı kaynaklar grubu içerisinde gösterilmesi gerekmektedir.
- Uzun vadeli borçların vadeleri bir yılı altına düşerse kısa vadeli borçlara aktarılması gerekmektedir.
- Tutarları kesinlikle saptanamayanlar veya durumları tartışmalı olanlar da dahil olmak üzere tüm borçlar gösterilmelidir.
- Dönem ayırıcı pasif karakterli işlemler ayrıca gösterilmelidir.
- Vadeli borçların bilanço günündeki değeri ile gösterilmesi amacıyla reeskont işlemleri yapılmalıdır.
- Alacaklar özelliklerine göre ayrı ayrı sınıflandırılmalıdır.

MSUGT’de yer alan özkaynaklara ilişkin ilkeler aşağıdaki gibidir (Sevilengül, 2014, s. 27-28):

- Özkaynaklar işletme sahip ve ortaklarının varlıklar üzerindeki haklarını göstermelidir.
- Sermaye payları özelliklerine göre belirlenmelidir.
- İşletmenin azalan özkaynağı belirtilmelidir.
- İşletmenin özkaynakları net olarak gösterilmelidir.
- Sermaye yedekleri gelir unsuru olarak gelir tablosunda yer almamalıdır.

2.3.1.2. Gelir Tablosu İlkeleri

Tebliğde öncelikle gelir tablosu ilkelerinin amacına yer verilmiştir. Buna göre işletmelerin faaliyet sonuçlarının doğru bir şekilde ortaya konulabilmesi satışlar, satış gelirleri ile diğer gider ve gelir hesaplarının bir düzen içerisinde ve gerçeğe uygun şekilde sunulması tablonun amacını teşkil etmektedir. (Sevilengül, 2014, s. 24). Bu amaca yönelik olarak tebliğde yer alan gelir tablosu ilkeleri aşağıda sıralanmıştır (Sevilengül, 2014, s. 25):

- Gerçekleşmemiş satışlar, gelir ve karlar; gerçekleşmiş gibi gelir tablosunda bulunmamalıdır. Ayrıca gerçekleşen gelir ve karlar da gerçek tutarından fazla veya az gösterilmemelidir,
- Belli bir dönemde gerçekleşen satışlar ve gelirler bunları elde etmek için katlanılan giderler ile karşılaştırılmalıdır,
- Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar ile özel tükenmeye tabi varlıklara uygun amortisman ve tükenme payları ayrılmalıdır,
- Katlanılan maliyetler; maddi duran varlıklar, stoklar, onarım ve bakım ve diğer gider grupları arasında uygun bir şekilde dağıtılmalıdır,
- Olağandışı gelir ve giderler ayrı ayrı gösterilmelidir,
- Faaliyet döneminde gerçekleşen tüm gelir ve giderler gösterilmelidir,
- Karşılıklar, işletmenin kârını isteğe bağlı bir şekilde azaltmak veya bir döneme ait kârı diğer döneme aktarmak için kullanılmamalıdır,
- Faaliyet sonuçlarının tespit edilmesine uygulanan değerleme esaslarında ve maliyet yöntemlerinde bir değişiklik yapılması durumunda bu değişikliklerin etkileri açıklanmalıdır,
- Koşula bağlı giderler gelir tablosuna yansıtılmalıdır.

2.3.2. Yardımcı Finansal Tabloların Düzenlenme İlkeleri

Bilanço ve gelir tablosundan faydalanılarak düzenlenen veya onları tamamlayan işletmelerin analizine yardımcı olarak düzenlenen mali tablolar “Yardımcı Finansal Tablolar” olarak nitelendirilmektedir. Yardımcı finansal tablolar aşağıda sıralanmıştır:

- Fon Akım Tablosu
- Nakit Akış Tablosu
- Özkaynak Değişim Tablosu
- Satışların Maliyeti Tablosu
- Kar Dağıtım Tablosu

Yukarıda sayılan yardımcı finansal tablolara ilişkin bilgilere aşağıda sırasıyla yer verilmiştir.

2.3.2.1. Fon Akım Tablosu

İşletmenin belirli bir dönemdeki fon kaynaklarını ve bu kaynakların hangi alanlarda kullanıldığını gösteren bir tablodur (Çabuk, 2013, s. 10). İşletmenin üçüncü kişi ve kurumlarla olan ilişkileriyle sağlanan finansal imkânların tümü fon kavramı olarak ifade edilmektedir. Bu tanıma göre işletmenin elinde bulunan tüm varlıkları fon olarak kabul edilmektedir. Özel amaçlı bir tablo olan fon akım tablosunda fon kavramı tüm finansal (nakit ve nakit olmayan) varlıkları kapsamaktadır (Kısakürek, 2018, s. 108).

Bilanço, gelir tablosu ve dipnotlardan yararlanmak suretiyle fon akım tablosu düzenlenmektedir. Tabloda, bilanço ve gelir tablolarının cari dönemde ve bir önceki dönemde elde edilen sonuçları birbirleriyle karşılaştırılmaktadır. Her hesapta oluşan artış ve azalış fon kaynağı veya fon kullanımı olarak değerlendirilmektedir. Bu tablo aracılığıyla bilanço ve gelir tablosunda izlenemeyen fonların nereden sağlandığı ve bu fonların nerelerde kullanıldığı takip edilebilmektedir. Fon kaynakları ve fon kullanım yerleri olmak üzere tabloda iki bölüm yer almaktadır (Kısakürek, 2018, s. 108-109).

Tablonun kaynaklar bölümünde cari faaliyet döneminde sağlanan fonların sağlam kaynaklardan mı yoksa geçici işlemlerden mi sağlandığına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Fon kullanım yerlerinin uygunluğu ile ilgili bilgilere tablonun fon kullanım bölümünde yer verilir. Böylece işletme yönetimlerinin, finansmanda uygunluk ilkesine göre hareket edip etmedikleri net bir şekilde görülebilmektedir. Fon akım tablosunun fon kaynakları bölümünde yer alan tutarların toplamı ile fon kullanımları bölümünde yer alan tutarların toplamı birbirine eşittir (Çabuk, 2013, s. 12).

2.3.2.2. Nakit Akış Tablosu

Belirli bir faaliyet döneminde işletmenin nakit kaynakları ve bunların hangi alanlarda kullanıldığı nakit akış tablosu aracılığıyla gösterilir. Nakit girişi sağlamayan veya nakit çıkışı gerektirmeyen işlemler tablo düzenlenirken dikkate alınmaz. Nakit akış tablosu, bilanço ve gelir tablosunu birleştirerek işletmenin nakit akış yapısını gösteren bir tablodur. Nakit akış tablosu, işletmenin faaliyet bölümlerine göre bilanço, gelir tablosu, net çalışma sermayesi değişim tabloları

bilgilerini bir arada sunabilme imkanı sağlaması nedeniyle son yıllarda önemli bir finansal tablo olarak ortaya çıkmıştır (Çabuk, 2013, s. 12).

Finansal durum tablosunda sunulan dönem başı nakit ve nakit benzerlerinin toplam tutarı ile dönem sonu nakit ve nakit benzerlerinin toplam tutarları arasında oluşan farkın nedenleri nakit akış tablosu aracılığıyla açıklanmaya çalışılır. Dönem içerisinde gerçekleşen işletme faaliyetlerinin, yatırım faaliyetlerinin ve finansman faaliyetlerinin sebep olduğu nakit giriş ve çıkışları sorgulanarak bu fark hesaplanmalıdır. Bir hesap döneminde işletmede meydana gelen nakit giriş ve çıkışları nakit akımları olarak tanımlanmaktadır (Kısakürek, 2018, s. 68).

Direkt ve endirekt olmak üzere iki farklı yöntemle göre nakit akış tablosu düzenlenmektedir. Bu iki yöntem dikkate alınarak nakit akış tablosunun düzenlenmesinde birbirinden farklı teknikler kullanılmaktadır. Yatırım ve finansman faaliyetleriyle sağlanan nakit akışlarının hesaplanma şekli her iki yöntemde de aynı iken bu farklılık sadece işletme faaliyetlerinden elde edilen nakit akışlarının hesaplanmasında ortaya çıkmaktadır. Endirekt yöntemle göre nakit akış tablosunun düzenlenmesinde kapsamlı gelir tablosu ve finansal durum tablosundan yararlanılmaktadır (Kısakürek, 2018, s. 70). TMS 7 nakit akış tablosunun direkt yöntemle göre hazırlanmasını öngörmüştür.

2.3.2.3. Özkaynak Değişim Tablosu

İlgili dönemde özkaynaklarda ortaya çıkan tüm artış ya da azalışların gösterildiği tablo özkaynak değişim tablosu olarak tanımlanmaktadır. Bu tablo aracılığıyla işletme sahip ve ortakları tarafından yapılan ilave yatırımlar gösterilmektedir. Böylece sermaye artırım, fon, yedek ve kâr kalemlerindeki değişiklikler bu tablo yardımıyla finansal bilgi kullanıcılarına sunulmaktadır. Özkaynaklarda ortaya çıkan değişiklikler kârdan kaynaklanabileceği gibi bu değişiklikler kâr dışındaki diğer işlemlerden dolayı da kaynaklanabilmektedir. Bu nedenle gelir tablosu işletmenin özkaynaklarında ortaya çıkan değişimleri göstermede yeterli bilgileri sağlayamamaktadır (Çabuk, 2013, s. 14).

Özkaynak Değişim Tablosunda aşağıda sıralanan unsurlara yer verilir (Kısakürek, 2018, s. 87):

- Raporlama döneminde oluşan kâr veya zarar tutarlarına,

- Dönemle ilişkili diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmiş gelir ve gider kalemlerine,
- Düzeltilmiş hatalar ve muhasebe politikalarında yapılan değişikliklerin etkilerine yönelik dönem içerisinde muhasebeleştirilen tutarlara,
- Özkaynak yatırımcılarının dönem içerisinde işletmeye yaptıkları yatırım tutarlarına,
- Yatırımcılara dağıtılan kar payı ve benzerlerinin tutarlarına.

Özkaynak Değişim Tablosunun düzenlenmesinde aşağıda sayılan kurallara uyulmalıdır (Kısakürek, 2018, s. 88):

- Cari döneme ve önceki döneme ait verileri kapsamalıdır,
- Ödenmiş sermaye, sermaye ve kâr yedekleri, geçmiş dönemler kârı (zararı) ve dönem net kârı (zararı) kalemlerinin her birinin dönem başı tutarları, dönem içerisinde bu kalemlerde oluşan değişiklikler ve dönem sonu kalanları ayrı ayrı gösterilmelidir.

2.3.2.4. Satışların Maliyeti Tablosu

Gelir tablosunda yer alan “satışların maliyeti” kalemini detaylı bir şekilde gösteren satışların maliyeti tablosu bu özelliği ile gelir tablosunu tamamlayıcı nitelikte bir tablodur. Tablo aracılığıyla işletmenin dönem içindeki stok hareketleri, üretim maliyetleri, satılan mamullerin maliyetleri, satılan ticari malların maliyetleri ve satılan hizmet maliyetleri gösterilmektedir. Satışların maliyeti tablosu işletmenin üretim maliyetlerini, dönem başı ve dönem sonu stokları tutarlarını göstermesiyle bir önceki dönem ile karşılaştırabilme imkânı sağlar. Üretim faaliyetleri ve ticari faaliyetler olmak üzere iki bölümden oluşan tablonun üretim faaliyetleri bölümünde işletmenin hammadde alıp onu dönüştürerek mamul haline getirip satmasına kadar ki süreçte meydana gelen işlemlerin mamul maliyetine etkisi; ticari faaliyetler bölümünde işletmenin ticari mal alıp satış işlemlerinin maliyetleri takip edilir (Kısakürek, 2018, s. 112).

Gelir tablosunu tamamlamak üzere düzenlenen tablonun sonucunda elde edilen satışların maliyeti tutarının gelir tablosuna aktarılması gerekmektedir. Satışların maliyeti; satılan mamullerin maliyeti, satılan ticari malların maliyeti, satılan hizmet maliyeti ve diğer satışların maliyeti olmak üzere dört maliyet kaleminden oluşur (Çabuk, 2013, s. 9).

2.3.2.5. Kar Dağıtım Tablosu

Kar dağıtım tablosu, işletmenin dönem karının dağıtım biçiminin gösterildiği tablodur. Kar dağıtım tablosunun amaçları şunlardır (Akgüç, 2017, s. 361):

- Ortaklara ve diğer ilgililere anasözleşme ve yasal hükümlere göre dağıtılacak kar payını tespit etmek,
- Dönem karından ayrılacak yedek akçeleri ve ödenecek vergileri göstermek,
- Finansal yapıya dönem kar veya zararının etkilerini ortaya koymak,
- İşletmenin kar dağıtımına ilişkin yatırım alanı arayan sermayedarlara bilgi vermek.

Kar dağıtım tablosunda işletmeni kar dağıtımını açıkça görülmektedir. Tablo aracılığıyla yıllar itibariyle karşılaştırmalar yapmak suretiyle işletmenin kar dağıtım politikası hakkında bilgi sahibi olunabilir ve bu bilgiler gelecekte sağlanacak karların nasıl kullanılacağı konusunda tahmin yapılmasına imkan vermektedir (Akgüç, 2017, s. 361).

Kar dağıtım tablosu düzenlenirken TTK, işletmenin anasözleşmesi, vergi kanunları, işletme halka açıksa SPK hükümleri ve SPK'nin konuyla ilgili düzenlemeleri dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda tablo düzenlenirken dikkate alınması gereken genel kurallar aşağıda sıralanmıştır (Akgüç, 2017, s. 361-362):

- Dönem karından yapılacak dağıtım ve yedeklerden yapılacak dağıtım ayrı ayrı gösterilmeli,
- Ödenecek vergi ve diğer yasal yükümlülükler, ortaklara ödenecek kar payları (I. ve II. temettüler), kardan pay alacak diğer ilgililere yapılacak ödemeler, yasal yedek akçeler (I. ve II. tertip), statü yedekleri, olağanüstü yedekler, kardan ayrılan özel fonlar ve serbest karşılıklar gösterilmeli,
- İmtiyazlı payların ve/veya oydan yoksun hisse senetlerinin varlığı halinde dönem karının dağıtılmasında imtiyazlı ve/veya oydan yoksun hisse senetleri ile adi hisse senetlerine ödenecek kar payları ayrı gösterilmeli,

- İntifa senedi, katılma intifa senedi, kurucu ortak payları, kar zarar ortaklığı belgesi ve kara iştirakli tahvil çıkarılmışsa bu tür menkul kıymet sahiplerine ödenecek paylar tabloda gösterilmeli,
- Hisse başına düşen kar ve hisse başına düşen kar payı tutarlarına da yer verilmelidir.

2.3.3. Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenme İlkeleri

Literatürde konsolidasyon kavramı ile konsolide finansal tablolar ifade edilmektedir. Konsolidasyon farklı disiplinlerde farklı şekilde ifade edilmektedir. Konsolidasyon kavramı ile genel olarak iki farklı nesnenin yada şeyin bir araya getirilmesini ifade ettiği söylenebilir (Aslan, 2014, s. 79). Muhasebe literatüründe konsolidasyon, birden fazla ilişkili işletmenin finansal tablolarının belirli esaslar çerçevesinde tek bir işletmeye aitmiş gibi düzenlenmesidir (Gür, 2013, s. 282). TFRS 10'a göre konsolide finansal tablolar "Ana ortaklığa ve onun bağlı ortaklıklarına ait varlıkların, borçların, özkaynakların, gelirlerin, giderlerin ve nakit akışlarının tek bir işletmeye aitmiş gibi sunulduğu, bir gruba ait finansal tablolar" şeklinde ifade edilmektedir. Konsolidasyon içerisinde yer alan her bir işletmeye ait finansal tabloların yanında ayrıca konsolide finansal tablolar da düzenlenmektedir (Aksu, 2019, s. 113).

Finansal bilgi kullanıcılarına işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarına ilişkin gerçeğe uygun ve güvenilir bilgi vermek üzere finansal tablolar düzenlenir. Bu bağlamda konsolide finansal tablolar, finansal bilgi kullanıcılarına ana ortaklık ve bağlı ortaklıklarının bir bütün olarak finansal durumu ve faaliyet sonuçlarına ilişkin güvenilir ve gerçeğe uygun bilgi sağlamak üzere hazırlanır. (Akbulut, 2001, s. 1). Yasal düzenlemelerden ziyade ekonomik koşullar konsolide finansal tabloların hazırlanmasını ve sunulmasını zorunlu kılmaktadır. Ekonomik alanda ortaya çıkan gelişmelerle birlikte, işletmeler daha geniş bir alanda faaliyet göstermekte ve birden fazla işletmenin yönetiminde söz sahibi olmaktadır. Böylece işletmeler bir holding haline gelmektedirler (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 253). İşletmeler, sermaye piyasasının gelişmesi sayesinde aile işletmelerinden halka açık işletmelere dönüşmeye başlamıştır. Bu durum finansal bilgi kullanıcılarına grup (bir ana ortaklık ve onun bağlı ortaklıkları) hakkında bilgi sunulmasını zorunlu hale getirmektedir. Konsolide finansal tablolar, grupta yer alan ortaklara ait finansal

tabloları birleştirerek tek bir ortaklığın finansal tablosu gibi finansal tablolar sunmak suretiyle grubun tamamı hakkında finansal bilgi kullanıcılarına ihtiyaç duydukları bilgileri sağlamaktadır (Akbulut, 2001, s.1).

Grup, bir ana ortaklığı ve onun bağlı ortaklıklarını ifade etmektedir (TFRS 10 Ek A). TTK’de ise standarttan farklı bir şekilde grup yerine “şirketler topluluğu” ifadesine yer verilmiştir. TTK’de konsolide finansal tablolara ilişkin yasal bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak konsolide finansal tablo düzenlemek zorunda olan işletmeler ile konsolidasyon içerisinde yer alacak işletmelerin tespitinde ve konsolidasyonla ilgili diğer hususlarda TMS kapsamındaki düzenlemelerin dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir (TTK md. 517).

Bir veya daha fazla işletmenin bir işletme tarafından kontrol edilmesi durumunda düzenlenmesi zorunlu olan konsolide finansal tabloların hazırlanmasında ve sunumunda uyulması gereken finansal raporlama ilkelerinin belirlenmesi amacıyla KGK tarafından TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardı yayımlanmıştır. Standart ana ortaklık niteğindeki bir işletmenin konsolide finansal tablo hazırlamakla yükümlü olduğunu belirtmektedir. Standart ana ortaklığı bir veya birden daha fazla işletmeyi kontrol eden işletme olarak tanımlanmıştır (TFRS 10, Ek A). Bağlı ortaklığı ise diğer bir işletmenin kontrol ettiği bir işletme olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar yapılırken, işletmelerin hukuki yapılarına değinilmemiş olup sadece kontrol kavramına yer verilmiştir. Bu nedenle hukuki niteliği ne olursa olsun konsolidasyon kapsamına başka bir işletme tarafından kontrol edilen tüm işletmeler dahil edilmektedir (Aksu, 2019, s. 114).

Bir işletmenin başka bir işletme tarafından kontrol edildiğinin kabul edilmesi için aşağıda sıralanan göstergelerin tümünün mevcut olması gerekmektedir (TFRS 10, pr. 7):

- Yatırım yapılan işletme üzerinde güce sahip olma,
- Yatırım yapılan işletme ile ilgili ilişkilerden ötürü değişken getirilere maruz kalma veya bu getiriler üzerinde hak sahibi olma,
- Elde edilebilecek getirilerin miktarını etkilemek için yatırım yapılan işletme üzerindeki gücünü kullanabilme imkanına sahip olma.

Aşağıda sayılan koşulların var olması halinde konsolide finansal tabloların düzenlenmesi zorunlu değildir (TFRS 10, pr. 4/a):

- Ana ortaklığın diğer bir işletmenin kısmen veya tamamen sahip olduğu bir bağlı ortaklık olması ve oy hakkı olmayan hissedarları da kapsamak üzere, ana ortaklığın konsolide finansal tablo sunmayacağını diğer hissedarlara bildirilmiş olması ve onların da bu duruma itiraz etmemiş olması,
- Ana ortaklığın borçlanma araçlarının ya da özkaynağa dayalı finansal araçlarının kamuya açık bir piyasada (yerel ve bölgesel piyasalar da dâhil olmak üzere, yerli veya yabancı bir sermaye piyasasında veya tezgâh üstü piyasada) işlem görmüyor olması,
- Ana ortaklığın, herhangi bir finansal aracın kamuya açık bir piyasada ihracı için bir sermaye piyasası otoritesine veya düzenleyici diğer bir kuruma, finansal tablolarını vermek suretiyle başvuruda bulunmuş olmaması veya başvuruda bulunma sürecinde olmaması ve
- Ana ortaklık veya ara kademe bir ana ortaklığın kamunun kullanımına açık TFRS uyarınca gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen veya konsolide edilen bağlı ortaklıklarının TFRS'lere uygun finansal tablolar hazırlıyor olması.

Standarda göre konsolide finansal tabloların düzenlenebilmesi için öncelikle ana ortaklığın ve ona bağlı ortaklıkların aynı muhasebe politikalarını uygulamaları gerekmektedir. Finansal tabloların düzenlenmesinde aynı muhasebe politikalarının uygulanması ile konsolide finansal tablolar gerçeğe uygun bilgi sunacaklardır (Aksu, 2019, s. 117). Konsolidasyona tabi olan işletmelere ait finansal tablolar benzer işlem ve benzer şartlardaki diğer olaylar için başka muhasebe politikalarıyla düzenlenirse, grubun muhasebe uygulamaları ile uyum sağlamak üzere gerekli düzeltmelerin yapılması gerekir (TFRS 10, pr. 87).

Konsolide finansal tablolar düzenlenirken yapılacak hesaplamalara TFRS 10'da yer verilmiştir. Konsolide finansal tablolar, grup içi yapılan işlemlerin konsolide finansal tablolarda görülmemesini sağlamak esasıyla düzenlenerek, finansal bilgi kullanıcılarına işletmenin finansal durumuna ilişkin gerçeğe uygun bilgi vermek amaçlanmaktadır (Aksu, 2019, s. 117). Bu bağlamda ilk aşamada ana ortaklığın ve bağlı ortaklıklarının varlık, yükümlülük, özkaynak, gelir, gider ve nakit akışlarına ait benzer kalemleri birleştirilmektedir (TFRS 10, pr. B86/a). Bu çerçevede

ana ve bağılı ortaklığın finansal tablolarındaki aynı kalem tutarlarının toplanması yoluyla birleştirme yapılarak konsolide öncesi finansal tablolar elde edilir.

İkinci aşamada “ana ortaklığın her bir bağılı ortaklıktaki yatırımının defter değeri ile her bir bağılı ortaklığın özkaynaklarından ana ortaklığın payına düşen tutarları netleştirilir (elimine edilir)” (TFRS 10, pr. B86/b). Ana ortaklığın bağılı ortaklık paylarını almak için ödediği tutar, ana ortaklığın bağılı ortaklıktaki yatırımının defter değeridir. Konsolide finansal tablo düzenlenmemesi halinde bu tutar ana ortaklığın finansal tablosunda bağılı ortaklıklar hesabında muhasebeleştirilmesi gerekir. Bağılı ortaklık açısında bakıldığında ise finansal tablo tutarları birleştirildiği için bağılı ortaklıkta bağılı ortaklığa ilişkin bir hesap olmayacaktır. Bununla birlikte, her bir bağılı ortaklığın özkaynaklarından ana ortaklığın payına düşen tutarları, ana ortaklığın bağılı ortaklığın paylarının %100’üne sahip olmadığı durumlarda netleştirilir. Örneğin X işletmesi, Y işletmesinin % 60 oranındaki paylarına sahip olduğunu kabul edelim. Y işletmesinin ödenmiş sermayesi 200.000 TL, geçmiş yıllar karları ise 60.000 TL’dir. Bu bilgilere göre A işletmesi, Y işletmesinin ödenmiş sermayesinin 120.000 TL’si, geçmiş yıllar karlarının ise 36.000 TL’si üzerinde hak sahibi olmaktadır. Bu uygulamanın yapılmaması halinde ana ortaklığın varlıkları finansal tablolarda olduğundan daha farklı bir değerle gösterilecektir.

Son aşamada grup işletmeleri arasındaki işlemlerle ilgili özkaynak, gelir, gider ve nakit akışları ile grup içi varlık ve borçların tümü elimine edilir (TFRS 10, pr. B86/c). Buna göre konsolide finansal tablolardan grupta yer alan işletmeler arasında yapılan işlemler çıkartılacaktır. Aksi takdirde konsolide finansal tablo düzenlemenin amacına uygun işlem yapılmamış olacaktır. Çünkü konsolide finansal tablo düzenlemenin amacı grubu (ana ortaklık ve bağılı ortaklıkları) tek bir işletme gibi kabul ederek finansal tablo düzenlemektir. Grupta yer alan işletmeler arasındaki işlemlerin çıkarılmaması durumunda mükerrerlik ve yanlışlık meydana gelecektir. Grupta yer alan bir işletmenin aynı tutardaki alacağı, gruptaki diğer işletmenin borcu olarak yer alacaktır. Böyle bir durumda aynı tutar konsolide finansal tablolarda hem alacak hem de borç olarak raporlanmış olacaktır. Konsolide finansal tablolar düzenlenirken grup içersindeki işlemlere ait tutarların karşılıklı olarak elimine edilmesi gerekmektedir (Aksu, 2019, s. 118). Konsolide finansal tablolar hazırlanırken stoklar ve duran varlıklar gibi varlıklarda muhasebeleştirilen grup içi

işlemler nedeniyle ortaya çıkan kar veya zararlar tümüyle elimine edilir. Grup içi zararlar, konsolide finansal tablolara yansıtılması gereken bir değer düşüklüğünü gösterebilir (TFRS 10, pr. B86/c). Grup içerisindeki işlemler nedeniyle kar veya zararların elimine edilmesinde ortaya çıkan geçici farklar için TMS 12 Gelir Vergileri Standardı hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FINANSAL TABLOLARIN YAYINLANMA SÜRELERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde finansal tabloların yayınlanma süresini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla BİST’te faaliyet gösteren işletmeler üzerine bir panel veri analizi yapılmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Finansal tablolar aracılığıyla finansal bilgi kullanıcılarına işletmenin finansal durumu ve finansal performansına ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Finansal tablolar işletmenin finansal durumuna ve performansına ilişkin bilgilerin önceden belirlenen formatlara uygun biçimde sunulmasıdır. Finansal tablolar ile finansal bilgi kullanıcılarına finansal kararlar almalarına yardımcı olmak amacıyla işletmenin finansal durumu ve performansı ile nakit akışlarına ilişkin veri sağlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda sunulan bilgilerin güvenilir, anlaşılabilir ve doğrulanabilir olmasının yanında zamanlı olması da gerekmektedir. Finansal raporların zamanlılığı finansal tabloların önemli niteliksel özelliklerinden birisidir. Finansal raporlarda sunulan bilgilere göre verilecek kararlar finansal raporların sunumunda yaşanan gecikmelerden olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu bağlamda finansal bilgi kullanıcıları karar alamamakta veya yanlış finansal kararlar alabilmektedirler. Bu nedenle, finansal raporların sunum tarihleri ile finansal raporlarda yer alan bilgilerin kalitesiyle ihtiyaca uygunluğu arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Finansal raporların zamanında sunumu iyi işleyen sermaye piyasaları için önemli bir etkidir. Finansal tabloların sunum zamanlarında yaşanan gecikme yatırım kararları ile ilgili belirsizliği artırır.

Çalışmanın amacı, BİST’te işlem görmekte olan işletmelerin finansal tabloların sunum zamanlarını etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Bu amaçla, kurumsal yönetim uygulamaları, bağımsız denetim işletmelerinin özellikleri, işletme özellikleri ve finansal performans ile finansal tabloların sunum zamanları arasında ilişki çalışma kapsamında incelenecektir.

Finansal raporların yayınlanma sürelerine ilişkin literatürde yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Literatürde yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, finansal raporlama zamanlılığına etki eden çeşitli faktörler (işletme büyüklüğü, faaliyette bulunulan sektör, kar veya zarar açıklama, denetim işletmesinin büyüklüğü, denetçi görüşü, denetim komitesinin özellikleri) farklı çalışmalarda ayrı ayrı ele alınmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalarda analize dahil edilen dönemler, genel olarak 10 yılın altındaki dönemleri kapsamaktadır. Bazı çalışmalarda sadece tek bir yıla ait finansal veriler kullanılarak analiz yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışmada finansal tabloların sunum sürelerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla analize dahil edilen işletmelerin 2009-2021 dönemine ait finansal verileri ile veri seti oluşturulmuştur. Literatürde tespit edilen çalışmalardan farklı olarak çalışmanın veri seti daha uzun bir süreyi kapsamaktadır. Yani çalışma kapsamında 13 yıllık veri seti kullanılmıştır. Aynı zamanda çalışmada literatürde tespit edilen değişkenlere ek olarak Kurumsal Yönetim (KY) Endeksi'nde yer alma değişkeni dahil edilmiştir. Buradan hareketle çalışmamız finansal raporlamaya etki edebilecek olan tüm faktörlerin birlikte ele alınacağı bir çalışma olarak, literatüre, finansal bilgi kullanıcılarına ve yasa koyuculara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Çalışmanın bu bölümünde finansal raporlama yayınlanma süresini etkileyen faktörlerin ele alındığı çalışmalara yer verilmiştir. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde, finansal raporların yayınlanma süresine etki eden çeşitli faktörler (işletme büyüklüğü, faaliyette bulunulan sektör, kar veya zarar açıklama, denetim işletmesinin büyüklüğü, denetçi görüşü, denetim komitesinin özellikleri) farklı çalışmalarda ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu durumun meydana gelmesinde analizlerin yapılması için gerekli olan işletmelerle ilgili verilere ulaşmada yaşanan sıkıntıların etkiliği olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda araştırma modeli olarak farklı modellerin tercih edildiği görülmüştür. Ayrıca yapılan çalışmalarda analize dahil edilen dönemler, genel olarak 10 yılın altındaki dönemleri kapsamaktadır. Bazı çalışmalarda sadece tek bir yıla ait finansal veriler kullanılarak analiz yapıldığı da tespit edilmiştir. Aşağıda tarih sırasına göre bu çalışmalarla ilgili özet bilgilere yer verilmiştir.

Robert H. Ashton v.d. (1987), denetim gecikmesinin belirleyicilerini ortaya koymak amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışma kapsamında 6 farklı sektörde

faaliyet gösteren 488 işletmeye ait veriler kullanılmıştır. Olumlu denetim görüşüne sahip, finans sektörü dışında faaliyet gösteren, halka açık olmayan, aralık ayı dışında finansal raporlama yapan, daha zayıf iç kontrol sistemi olan, daha az karmaşık veri işleme teknolojisi kullanan ve yıl sonunda daha çok denetim çalışması yapan işletmelerin daha fazla denetim gecikmesiyle karşılaştığı tespit edilmiştir.

Carslaw ve Kaplan (1991), 1987 ve 1988 yılları arasında Yeni Zellanda kamu işletmeleri için denetim gecikmesini etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Yeni Zellanda Borsası'nda 1987 yılında işlem gören 263 ve 1988 yılında da işlem görmekte olan 239 işletmenin verileri kullanılmıştır. 1987 yılı için yapılan araştırma sonuçları zarar açıklama, olağanüstü kalemlere ve olumlu denetim görüşüne sahip olma ile denetim gecikmesi arasında pozitif; İşletme büyüklüğü ve işletme sahipliği ile denetim gecikmesi arasında ters yönlü bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir. 1988 yılı için yapılan analiz sonuçlarına göre işletme büyüklüğü ve zarar açıklama ile denetim gecikmesi arasında tespit edilen ilişki 1987 yılı sonuçlarını desteklemektedir. Bu kapsamda finans sektöründe faaliyet gösteren ve düşük borç oranına sahip işletmeler 1988 yılında daha kısa bir denetim gecikmesi yaşamışlardır.

Ansah (2000), Zimbabve Borsası'nda finans sektörü dışında faaliyet gösteren 47 işletmenin verilerini kullanarak finansal raporlamanın zamanlılığına etki eden faktörleri belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın veri setini analize dahil edilen işletmelerin 1994 yılına ait finansal bilgileri oluşturmuştur. İşletme büyüklüğü ve finansal raporların yayınlanma süresi arasında ters yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, karlılık ile finansal raporlama süresi arasında olduğunu ters yönlü bir ilişkinin var olduğu ortaya konulmuştur.

Soltani (2002), denetim gecikmesine etki eden faktörleri incelemek amacıyla bir analiz yapmıştır. Analizin veri setini 1986-1995 yılları arasında Paris Borsası'nda işlem gören işletmelerin finansal bilgileri oluşturmuştur. Analizden elde edilen sonuçlar Fransa'da denetim gecikmesinin 1995 yılında 1986 yılına göre azaldığını göstermiştir. Soltani, analiz sonuçlarından hareketle denetim yeterliliğinin denetim gecikmesi üzerindeki etkisinin yıllık finansal raporlama da konsolide finansal raporlamaya göre daha fazla olduğunu ve finansal raporlamaya ilişkin olumsuz denetim görüşünün olması durumunda daha fazla denetim gecikmesi meydana geleceğini ileri sürmüştür.

Ahmad ve Kamarudin (2003), denetim gecikmesinin belirleyicilerini araştırmak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bu kapsamda, Kuala Lumpur Sermaye Piyasası'nda faaliyet gösteren 100 işletmenin 1996-2000 yıllarına ait finansal bilgileri çalışmanın veri seti oluşturulmuştur. Analiz sonuçlarına göre, olumlu denetim görüşüne sahip ve ilgili raporlama döneminde zarar açıklayan işletmelerin denetim gecikmesi sürelerinde artış, finans sektöründe faaliyet gösteren, beş büyük denetim işletmesi tarafından denetlenen ve raporlama dönemi aralık ayı olan işletmelerin denetim gecikme sürelerinde azalış tespit edilmiştir.

Ahmed (2003), finansal raporlamanın zamanlılığının belirleyicilerini Bangladeş, Hindistan ve Pakistan'da değerlendirmek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bangladeş'te 115, Pakistan'da 217 ve Hindistan'da 226 olmak üzere toplam 558 işletme verilerini kullanarak bir veri seti oluşturmuştur. Denetim ücreti, denetim yapılan işletme sayısı ve uluslararası bağlantı ile ölçülen denetim işletmesi büyüklüğü ile finansal tablo yayınlanma sürelerinin azalması arasında Hindistan ve Pakistan'da bir ilişki olduğunu ileri sürmüştür. Karlılık ve işletme büyüklüğü sadece Pakistan'da önemli bir belirleyici olarak tespit edilmiştir. Sadece denetimdeki gecikmelerin işletmelerin yıllık finansal tablolarını sunmaları ile üç ülkede yıllık genel kurul toplantısı için geçen süreyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Finansal tabloların yayınlanma sürelerinin yılsonu hesaplarının doğrulanmasında geçen zamanın azaltılarak iyileştirilebileceğini tespit etmiştir.

Leventis ve Weetman (2004), finansal raporlamanın zamanında yapılmasını belirleyen etkenleri ortaya koymak amacıyla bir çalışma yapmışlardır. 1997 yılında Atina Borsası'nda faaliyet gösteren 91 grup dışı işletmenin finansal bilgileri ile çalışmanın veri seti oluşturulmuştur. Yapılan analiz ile denetim görüşü ve karlılıkla temsil edilen iyi veya kötü haberlerin, kamuya açık hisse senetleri ile temsil edilen yatırımcıların bilgi maliyeti tasarrufunun ve konsantrasyon oranı ile temsil edilen işletmelerin özel maliyetlerinin finansal raporlama zamanındaki değişimleri açıklayan önemli faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Owusu-Ansah ve Leventis (2006), finansal raporlama zamanını etkileyen faktörleri belirlemek üzere ampirik bir araştırma yapmışlardır. Atina Borsa'sında yer almakla birlikte finans sektöründe faaliyet göstermeyen 95 işletmenin finansal bilgileri çalışmanın veri setini oluşturmuştur. Yapılan analiz ile büyük işletmelerin, hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin ve beş büyük denetim işletmesi

tarafından denetlenmekte olan işletmelerin daha kısa sürede finansal tablolarını yayınladıkları tespit edilmiştir. Buna karşın, inşaat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin, nitelikli denetim raporuna sahip işletmelerin ve doğrudan özsermaye oranı yüksek olan işletmelerin finansal raporlamalarını geciktirdiğine dair güçlü ampirik kanıtların varlığı tespit edilmiştir.

Wang ve Song (2007), finansal raporlamaya etki eden faktörleri yapmış olduğu çalışmada araştırmışlardır. Araştırma kapsamında 1993-2003 yılları arasında Çin’de faaliyet gösteren işletmelere ait finansal bilgilere ulaşılarak çalışmanın veri setini oluşturulmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre olumlu denetim görüşüne sahip işletmeler ile raporlama döneminde kar açıklayacak olan işletmelerin finansal raporlarını daha kısa sürede açıkladıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca analiz dönemi boyunca yapılan incelemeler Çin’de finansal raporlama süresinin ortalama olarak 2 gün azaldığını göstermiştir.

Doğan vd. (2007), yaptıkları çalışmada işletmelere özgü özellikler ile finansal raporların yayınlanma süreleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma kapsamında 2005 yılında BİST’te işlem gören 249 işletmenin verileri kullanılmıştır. Finansal tabloların yayınlanma süreleri ile işletmelerin finansal performansları arasındaki ilişki en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilmiştir. İşletmelerin finansal tablolarını açıklama tarihleri ile işletmelerin finansal performansları ve işletme büyüklüğü değişkenleri arasında ters yönlü(negatif) ilişkinin olduğu; finansal risk düzeyindeki değişiklik ve işlem oranı değişkenleri arasında aynı yönlü(pozitif) bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu belirlemeler sonucunda, işletmelerin finansal performanslarının yüksek olması, işletmenin büyüklüğünün artması, finansal risk düzeyindeki değişiklik oranının azalması ve işlem oranının azalması halinde işletmelerin finansal tablolarını daha erken açıklama eğiliminde oldukları tespit edilmiştir.

Ponte vd. (2008), denetim gecikmesini belirleyen faktörleri incelemek üzere bir çalışma yapmıştır. Çalışma kapsamına İspanya’da 2004 yılında faaliyet gösteren 105 işletme dahil edilmiştir. Bu işletmelerin 2002-2005 yılları arasındaki yıllık finansal bilgileri çalışmanın veri setini oluşturmuştur. Yapılan analizden elde edilen bulgulara göre, denetim işletmesi türü, denetim kalitesi ve yasal düzenlemelerdeki değişiklikler ile denetim süresi arasında bir ilişki bulunamamıştır. İşletmelerin düzenleyici baskılara maruz kalan sektörde yer almaları durumunda düzenleyici baskılara maruz

kalmayan sektörlerde yer alan işletmelere göre denetim raporunu daha erken tamamladıkları tespit edilmiştir. İşletmelerin yer aldıkları sektördeki büyüklükleri ile denetim süresi arasında ters yönlü ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca enerji ve finans sektöründe yer alan işletmelerde denetim gecikmesini azaldığı belirlenmiştir.

Khasharmeh ve Aljifri (2010), Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn’de denetim gecikmesinin belirleyicilerini ampirik olarak incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Bahreyn Menkul Kıymetler Borsası’nda 2004 yılında faaliyet gösteren 32 işletme, Birleşik Arap Emirlikleri Menkul Kıymetler Borsası’nda işlem gören 51 işletme çalışmaya dahil edilmiştir. Denetim gecikmelerinin belirlenmesi amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Bahreyn’de karlılık, borç oranı, sektör türü ve hisse başına kar değişkenleri ile finansal raporlama süresi arasında bir ilişki, Birleşik Arap Emirlikleri’nde sadece borç oranı ve denetim türü ile finansal raporlama süresi arasında bir ilişki tespit edilmiştir. Tespit edilen bu ilişkiler, Bahreyn’de karlılığı yüksek, borç oranı düşük, temettü ödemesi daha az olan ve bankacılık sektöründe yer alan işletmelerin, Birleşik Arap Emirlikleri’nde ise borç oranı düşük ve büyük denetim işletmeleri tarafından denetlenen işletmelerin finansal raporlama sürelerinin daha kısa olduğunu ortaya koymuştur.

Ishak vd. (2010), finansal raporlama zamanlılığına etki eden faktörleri araştırmışlardır. Bu amaç doğrultusunda 2006 yılında Malezya Borsası’nda faaliyet gösteren 198 işletmenin verileri kullanılarak analiz yapılmıştır. 198 işletmeye ait verilerle kesitsel çoklu regresyon analizi yapılarak finansal raporlama zamanlılığına etki eden faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Analizde kullanılan borç oranı, kurumsal sahiplik ve mülkiyet yoğunluğu bağımsız değişkenleri ile finansal raporlama süresi arasında istatistiksel anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Bu tespitlere göre düşük borç oranına, yüksek sahiplik oranına ve yüksek mülkiyet yoğunluğuna sahip işletmelerin denetim süresindeki gecikmenin azaldığı ve bu işletmelerin finansal raporlarını daha kısa sürede yayınladıkları ortaya konulmuştur.

Türel (2010), finansal raporlama süresini etkileyen faktörleri araştırmıştır. Araştıma kapsamında 2007 yılında Borsa İstanbul’da işlem gören 211 işletmenin finansal verileri kullanılarak çalışmanın veri seti oluşturulmuştur. Finansal raporlama süresine etki eden faktörleri ortaya koymak için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Finansal raporlama süresi ile işletmenin kar/zarar durumu, denetim görüşü, sektör türü ve denetim işletmesinin büyüklüğü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki

bulunmuş, işletme büyüklüğü ile finansal raporlama süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Denetim işletmesi büyüklüğü ve imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler ile finansal raporlama süresi arasında aynı yönlü bir ilişki bulunmuştur. İşletmenin kar/zarar durumu ve denetim görüşü ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Dumlu ve Saltoğlu (2011), finans sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin ortalama finansal raporlama sürelerinin imalat sektöründeki işletmelerden az olup olmadığını incelemişlerdir. BİST 100 endeksinde yer aşan 78 işletmenin 2005-2009 yılları arasındaki bağımsız denetim raporları çalışmanın veri setini oluşturmuştur. Bu işletmelerin 36 tanesi mali sektörde, 48 tanesi ise imalat sektöründe faaliyet göstermektedir. Çalışmada mali sektörde yer alan işletmeler ile imalat sektöründe yer alan işletmelerin finansal raporlama süreleri arasındaki ilişki Z skor testi ile test edilmiştir. Z skor testi sonuçlarına göre, finansal raporlama süresi bakımından istatistiksel olarak sektörel bir farklılığın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Akle (2011), finansal raporlama süresini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla ampirik bir çalışma yapmıştır. İnceleme kapsamında 1998-2007 yıllarında Mısır Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören 83 işletmenin verileri kullanılmıştır. Çalışmada belirlenen amaç doğrultusunda oluşturulan veri seti kullanılarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Finansal raporlama süresi ile işletme büyüklüğü, karın varlığı, kazanç yönetimi ve pozitif kaldıraç arasında ters yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Al-Shwiyat (2013), yıllık finansal raporlama zamanlılığına etki eden ekonomik faktörleri araştırmak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bu amaçla Ürdün'de faaliyet gösteren 120 işletmenin verileri kullanılarak çalışmanın veri seti oluşturulmuştur. Finansal raporlama süresini etkileyen ekonomik faktörleri ortaya koymak amacıyla çalışmanın veri seti kullanılarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Özkaynakların karlılığı, varlıkların karlılığı, nakit akımları ve hisse başına temmettü bağımsız değişkenleri ile finansal raporlama süresi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Finansal raporlama süresi ile işletme yaşı, işletme büyüklüğü ve finansal kaldıraç bağımsız değişkenleri arasında aynı yönlü istatistiksel olarak anlamlı; hisse başına kazanç bağımsız değişkeni arasında ters yönlü bir ilişkinin var olduğu ortaya konulmuştur.

Yadirichukwu ve Ebimobowei (2013), finansal raporların yayınlanma sürelerine etki eden faktörleri belirlemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın veri setini 2007-2011 yıllarında Nijerya Borsası'nda işlem gören 35 işletmeye ait bilgiler oluşturmuştur. Elde edilen veri seti ile çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre denetim komitesinin bağımsızlığı, uzmanlığı, tecrübesi ve mesleki bilgisi ile finansal raporlama süresi arasında önemli bir ilişki bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Finansal raporlama süresi ile denetim komitesinin yönetimindeki iki başlılık ve toplantı sayıları arasında bir ilişki olmadığı ortaya konulmuştur.

Özkan vd. (2013), finansal raporların sunum tarihleri ile işletmelere ait finansal bilgiler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla bir analiz yapmışlardır. Çalışmanın veri setini 2005-2010 yıllarında BİST'te işlem gören işletmelere ait 1886 işletme-yıl verisi oluşturmuştur. Araştırma yöntemi olarak çoklu panel regresyon kullanılmıştır. 4 büyük denetim işletmesi tarafından denetlenen ve konsolide olan işletmelerin finansal rapor yayınlama süresi kısalmışken, konsolide olmayan işletmeler için finansal raporlama yayınlama süresinin uzadığı tespit edilmiştir. Finans alanında faaliyet göstermeyen ve zarar açıklayan işletmelerin finansal raporlarını yine daha uzun sürede yayınladıkları tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuç konsolide olan ve olmayan tüm finansal raporlar için geçerlidir.

Vuran ve Adiloğlu (2013), finansal raporlama süresi ile muhasebe değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Mali sektörde faaliyet gösteren işletmeler çalışmanın dışında tutulmuştur. 2009 yılında BİST'te işlem gören 178 üretim işletmesine ait bilgiler ile çalışmanın veri seti oluşturulmuştur. Analize dahil edilen 178 işletmeden 111 tanesi konsolide olarak finansal raporlama yapmıştır. Finansal raporlama süresi ile muhasebe değişkenleri arasındaki ilişki çalışmada ki-kare testiyle belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; konsolide finansal raporlama yapmayan işletmelerde kar/zarar durumu ve aktiflerin kazanma gücü ile finansal tabloların yayınlanma süreleri arasında %10 anlamlılık düzeyinde bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Konsolide finansal raporlama yapan işletmelerde ise kaldıraç oranı ile finansal raporlama süresi arasında %5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Erer ve Cömert (2014), işletme özellikleri ile finansal raporların sunumu arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bu amaçla BİST'te işlem gören ve mali sektörde

yer almayan 153 işletmenin 2003-2010 yılları arasındaki verileri veri seti olarak kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri seti ile regresyon analizi yapılmıştır. Çalışma sonucunda borçluluk oranı yüksek ve konsolide finansal tablo yayınlayan işletmelerin daha uzun sürede finansal tablolarını yayınladıkları ortaya konulmuştur. Dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenen işletmelerin finansal raporlarını daha kısa sürede yayınladıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, finansal raporlama zamanlılığı ile işletme büyüklüğü, karlılık ve çalışılan sektör arasında önemli bir ilişki bulunmadığını belirtmişlerdir.

Ayemere and Elijah (2015), finansal raporların yayınlanma sürelerinin belirleyicilerini araştırmışlardır. Bu amaçla Nijerya Borsası'nda işlem gören 37 işletmenin 2005-2012 yılları arasındaki finansal verileri veri seti olarak kullanılmıştır. Bu işletmelerin seçiminde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri seti ile panel veri analizi yapılarak finansal raporlama süresinin belirleyicileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan analizden elde edilen bulgulara göre işletme büyüklüğünün, kaldıraç oranının ve mali yıl sonunun 31 Aralık olup olup olmamasının finansal raporların yayınlanma süresi üzerinde önemli düzeyde pozitif bir etkiye sahip olmadığını göstermiştir. Bu sonuçların aksine işletmelerin finansal performansı, denetim işletmesinin büyüklüğü ve işletmelerin bağlı ortaklıklarının sayısının finansal raporların yayınlanma süreleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu ileri sürülmüştür.

Tuan (2016), finansal raporların sunum tarihleri ile işletmelerin denetim komiteleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu amaçla, 2007-2014 yıllarında BİST Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan işletmelere ait 223 işletme-yıl verisi, veri seti olarak kullanılarak bir regresyon analizi yapmıştır. Çalışmanın yöntemi olarak regresyon analizi kullanılmıştır. Finansal raporlama süresi ile denetim komitesinin mesleki tecrübesi ve denetim komitesinin finansal uzmanlığı arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Denetim komitesi büyüklüğü ile finansal raporlama süresi arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Denetim komitesindeki üye sayısının artmasıyla finansal raporlama sunum süresinin uzadığı araştırmada ortaya konulmuştur.

Gör vd. (2016), finansal raporlama süresine kurumsal yönetim uygulamalarının etkisini araştırmışlardır. 2009-2014 yılları arasında BİST Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan 45 işletmeye ait finansal bilgilerin elde edilmesiyle

çalışmanın veri seti oluşturulmuştur. Veri setinin özellikleri dikkate alınarak panel veri analizi çalışmanın yöntemi olarak belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; yönetim kurulundaki üye sayısı ve tepe yönetici ikiliği ile finansal raporlama süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü; işletme büyüklüğü, dipnot açıklama oranı ve yabancı yatırımcı sahipliği ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Al-Juaidi ve Al-Afifi (2016), finansal raporlama süresine etki eden faktörleri incelemiştir. Çalışmanın veri setini Filistin ve Amman Borsası'nda işlem gören 180 işletmenin finansal verileri oluşturmaktadır. Çalışmada, üç gruptan oluşturulan hipotezlerin test etmek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. İşletmeye özgü faktörler olan işletme büyüklüğü, işletmenin karlılığı ve işletmenin kaldıraç oranı ile finansal raporlama süresi arasında bir ilişki bulunmamış olup, işletmenin yaşı ve işletmenin faaliyet gösterdiği sektör türü ile finansal raporlama süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Finansal raporlama süresi ile iç denetim komitesi faktörleri, denetim rapor türü ve denetçi rotasyonu ile finansal raporlama süresi arasındaki bir ilişkinin bulunmadığı, denetçi türünün finansal raporlama süresini etkilediği çalışmada ortaya konulmuştur.

Ekienabor ve Oluwole (2018), işletme büyüklüğü, karlılık ve işletme yaşının finansal raporların yayınlanma zamanı üzerinde etkisinin olup olmadığını incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın örneklemini Nijerya Borsası'nda 2010-2015 yılları arasında işlem görmekte 40 işletme oluşturmıştır. Çalışmada yer alan modellerin tahmin edilmesinde ve değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin belirlenmesinde genelleştirilmiş en küçük kareler regresyon analiz yöntemi kullanılmıştır. Yapılan analizden elde edilen bulgular neticesinde işletme büyüklüğünün, karlılığın ve işletme yaşının finansal raporların yayınlanma süresi üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisinin olmadığı öne sürülmüştür.

Tablo 3.1'de finansal raporların yayınlanma süresi ile ilgili yapılan çalışmalara ait bilgiler özetlenmiştir:

Tablo 3.1: Literatür Özeti

Yazar	Araştırmanın Örneklemi	Kullanılan Tahmin Yöntemi	Araştırmada Kullanılan Değişkenler ile Finansal Raporlama Süresi Arasındaki İlişki
Carslaw ve Kaplan 1991	263 işletme (1987) 239 işletme (1988)	Çoklu regresyon	İşletme büyüklüğü ile denetim gecikmesi arasında ters yönlü ilişki İşletmenin zarar açıklaması ile denetim gecikmesi arasında aynı yönlü bir ilişki
Ansah, 2000	47 İşletme	İki Aşamalı En Küçük Kareler	İşletme büyüklüğü ve karlılık değişkenleri ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü ilişki
Soltani, 2002	278 işletme	Ki-kare testi	İşletme büyüklüğü ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü ilişki Olumsuz denetim görüşü ile finansal raporlama süresi arasında aynı yönlü ilişki
Ahmad ve Kamarudin, 2003	100 işletme	Çoklu Regresyon	Olumlu denetim görüşü ve cari dönemde zarar açıklama ile finansal raporlama süresi arasında aynı yönlü ilişki Finans sektöründe faaliyet gösterme, beş büyük denetim işletmesi tarafından denetlenme ve aralık ayında raporlama ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü
Owusu-Ansah ve Leventis, 2006	95 İşletme	En Küçük Kareler	İşletme büyüklüğü, hizmet sektöründe faaliyet gösterme ve beş büyük denetim işletmesi tarafından denetlenme ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü
Wang ve Song, 2007	148 İşletme	Regresyon analizi	Olumlu denetim görüşü ve kar açıklama ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü bir ilişki
Doğan vd., 2007	249 İşletme	En Küçük Kareler	Aktif karlılığı, özsermaye karlılığı ve işletme büyüklüğü ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü bir ilişki
Ponte vd., 2008	105 işletme	Panel veri analizi	Enerji ve finans sektöründe yer alma ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü ilişki

Khasharmeh ve Aljifri, 2010	83 işletme	Regresyon Analizi	Karlılık, borç oranı, sektör türü ve hisse başına kar değişkenleri ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü ilişki (Bahreyn) Borç oranı ve denetim türü ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü (Birleşik Arap Emirlikleri)
Ishak vd., 2010	198 işletme	Kesitsel çoklu regresyon	Borç oranı, kurumsal sahiplik ve mülkiyet yoğunluğu ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü ilişki
Türel, 2010	211 işletme	Çoklu regresyon analizi	Denetim işletmesi büyüklüğü ve imalat sektöründe faaliyet gösterme ile finansal raporlama süresi arasında aynı yönlü İşletmenin kar/zarar durumu ve denetim görüşü ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü ilişki
Akle, 2011	83 işletme	Çoklu regresyon analizi	İşletme büyüklüğü ve cari dönemde kar açıklama ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü ilişki
Shwiyat, 2013	120 işletme	Çoklu regresyon	Finansal kaldıraç, işletme yaşı ve işletme büyüklüğü ile finansal raporlama süresi arasında aynı yönlü ilişki Hisse başına kazanç ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü ilişki
Özkan vd., 2013	96 işletme	Çoklu panel regresyon	Dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenme, mali sektörde faaliyet gösterme ve cari dönemde kar açıklama finansal raporlama süresi arasında ters yönlü ilişki
Tuan, 2016	28 işletme	Regresyon analizi	Denetim komitesinin mesleki tecrübesi, denetim komitesinin finansal uzmanlığı ve denetim komitesinin büyüklüğü ile finansal raporlama süresi arasında ters yönlü ilişki
Terzi vd, 2016	45 İşletme	Panel veri analizi	Yönetim kurulundaki üye sayısı ve tepe yönetici ikiliği ile finansal raporlama süresi arasında aynı yönlü İşletme büyüklüğü, dipnot açıklama oranı

			ve yabancı yatırımcı sahipliği ile finansal raporlama süresi arasında aynı yönlü ilişki

3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

BİST’te yer alan işletmelerin finansal raporlama sürelerinin etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla araştırma yapmak üzere bir veri seti oluşturulmuştur. Veri seti incelendiğinde, verilerin hem yatay kesit hemde zaman kesit boyutunun olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, zaman kesit verilerinin yatay kesit verileri ile bir araya getirilmesiyle panel veriler oluştuğundan araştırmada panel veri analizi yapılmıştır. Çalışmada panel veri analizi Stata programı kullanılarak yapılmıştır.

3.3.1. Panel Veri Analizi

Ekonometrik analizler yapılırken zaman serisi, yatay kesit ve panel veri olmak üzere kullanılmakta olan üç veri bulunmaktadır. Zaman serisi verilerinde, değişkenler gün, ay, yıl gibi zaman birimlerinin değerlerini içermektedir. Yatay kesit veriler ise belli bir zamanda işletme, sektör, ülke gibi farklı birimlerden elde edilen verilerden oluşur. Zaman kesit verilerinin yatay kesit verileri ile bir araya getirilmesiyle panel veriler ortaya çıkmaktadır. Panel verilerde, zaman boyutu yatay kesit boyut boyutundan küçükse kısa panel, tersindeyse uzun panel olarak ifade edilir (Saatçi ve Karaca, 2015, s. 780). Panel veri setinde yer alan birimlere ilişkin gözlemler tüm zamanlar boyunca gözlemleniyorsa dengeli panel, ilgili birimler tüm zamanlarda gözlemlenmiyorsa dengesiz panel olarak ifade edilmektedir. Panel verilerin fonksiyonel olarak gösterimi aşağıda verilen denklemdeki gibidir (Tatoğlu, 2018, s. 4):

$$Y_{it} = \alpha_{it} + \beta_{it}X_{it} + u_{it} \quad i=1,\dots,N; t=1,\dots,T \quad 3.1$$

3.1. numaralı denklemde bağımlı değişken Y, bağımsız değişkenler X, sabit parametre α , eğim parametreleri β , hata terimi u ile gösterilmiştir. Denklemde birimleri i, zamanı ise t ifade etmektedir.

Panel verilerin sadece yatay kesit veriler yada sadece zaman serileri verileri ile yapılacak bir analize karşı avantajlarını ele alırken Baltagi aşağıdaki faktörleri sıralar (Gujarati, 2016, s. 405-406):

- Yatay kesit birimlerde mutlaka heterojenlik bulunmaktadır. Bu kapsamda panel veriler yatay kesit birimlere özgü değişkenlere yer vererek heterojenliği doğrudan dikkate alabilir.
- Panel veriler yatay kesit gözlemleri ile zaman serileri ile birleştirilerek daha aydınlatıcı veri, daha fazla değişkenlik, değişkenler arasında daha az doğrusal bağlantı, daha fazla serbestlik derecesi ve daha fazla etkinlik sağlar.
- Tekrarlayan yatay kesit gözlemleri üzerinde çalışmak suretiyle panel veri değişim dinamiklerinin araştırılmasında daha uygundur.
- Panel veri salt yatay kesit veya salt zaman serisi verilerinde gözlenemeyen etkileri daha iyi bulur ve ölçer.
- Panel veri ölçek ekonomileri ve teknolojik değişimler gibi unsurları incelemede daha uygundur.

Havuzlanmış regresyon yöntemi ile yatay kesit veriler ve zaman verilerinin uyarlanmasında klasik, sabit etkiler ve rassal etkiler modelleri kullanılabilir. Üç model arasındaki temel fark sabit terimlerden kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Havuzlanmış regresyon elamanları için klasik modelde aynı sabit terim, sabit etkiler modelinde ise her bir kesit için farklı bir sabit terim yer almaktadır. Birimlere ait farklılıklar, rassal etkiler modelinde hata terimi içerisinde modellenmektedir (Çemrek ve Burhan, 2014, s. 50).

Sabit ve eğim katsayılarının zamana ve birimlere göre sabit olduğunda klasik model olarak ifade edilir ve aşağıdaki denklem ile gösterilir:

$$Y_{it} = X_{it}\beta + u_{it} \quad i=1,\dots,N ; t=1,\dots,T \quad 3.2$$

3.2. numaralı denklemde bağımlı değişken Y, bağımsız değişkenler X, eğim parametreleri β , hata terimi u ile gösterilmiştir. Denklemde birimleri i, zamanı ise t ifade etmektedir.

Klasik model En Küçük Kareler yöntemi ile tahmin edilebilmektedir. Birimler arası farklılıklar ve zamanla birimler arasında teşekkül eden farklılıklardan oluşan değişimler (dışlanan etkiler) klasik modele dahil edilmemektedir. Sabit etkili ve rassal etkili modeller dışlanan etkilerin modele dahil edilebilmesi amacıyla geliştirilmiştir.

Panel veri çalışmalarında birimler arasındaki farkları veya birimler arasındaki ve zamanla oluşan farklılıklardan dolayı ortaya çıkan değişimin, regresyon

modelinin katsayılarının bazılarında veya tamamında değişime neden olduğu öngörülmektedir (Sayyan, 2000, s. 20). Bu bağlamda panel verilerde katsayıların birimlere veya birimler ile zamana göre değiştiğinin kabul edildiği model sabit etkiler modeli olarak ifade edilmektedir (Pazarlıoğlu ve Gürler, 2007, s. 38). Sabit etkiler modelinde sadece birimler arasındaki farklılıklar inceliyorsa “Tek Yönlü Sabit Etkiler Modeli”, birimlere ve zamana göre oluşan farklılıklar inceleniyorsa “İki Yönlü Sabit Etkiler Modeli” olarak adlandırılmaktadır (Sayyan, 2000, s. 20). Model, birimler arasındaki farklılıkların sabit terimdeki farklılıklarda yakalanabildiğini varsaymaktadır.

Yukarıda anlatılan sabit etkiler modelinde, sabit terim tek başına değişmekte ve buradaki sabit terim zamanla değil, kesit bazında farklılaşmaktadır. Sabit bir değişken tarafından zaman boyutunun korunmasına karşın, bireyler arasındaki davranışlarda değişiklik gösterir (Pazarlıoğlu ve Gürler, 2007, s. 38). Fakat örnekteki birimlerin bazı durumlarda tesadüfi seçilmesinden dolayı birimler arasındaki farklılıklarda tesadüfi olmaktadır. Böylelikle, tesadüfi etkilerin örnekleme sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir (Tatoğlu, 2018, s. 102). Bu model, sabit etkiler modelinin alternatifi olarak geliştirilmiş olup, “hata bileşenleri yaklaşımı” olarak da isimlendirilmektedir (Akıncı vd., 2013, s. 86). Bu yaklaşımdan hareketle, zamana ve birimlere göre ortaya çıkan değişiklikler hata teriminin bir bileşeni olarak modele dahil edilirler. Bu durum sabit etkili modellerde ortaya çıkan serbestlik derecesi kaybını önleme isteğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü bu modelde birime veya zaman ve birime özel katsayıların bulunması değil hata bileşenlerinin bulunması önemli olmaktadır. Model, birimler ve zamana göre oluşan farklılıkların etkisinin yanı sıra örnek dışındaki etkileri de hesaba katmaktadır (Çemrek ve Burhan, 2014, s. 50). Genel olarak tesadüfi etkiler modeli aşağıdaki gibi gösterilmektedir:

$$Y_{it} = \beta_{0i} + \beta_{1i}X_{1it} + \beta_{2i}X_{2it} + \alpha_{it} + u_{it} \quad i=1, \dots, N; t=1, \dots, T \quad 3.3$$

3.3. numaralı denklemde bağımlı değişken Y, bağımsız değişkenler X, sabit parametre α , eğim parametreleri β , hata terimi u ile gösterilmiştir. Denklemde birimleri i, zamanı ise t ifade etmektedir.

Panel verilerde genel olarak gözlemlerin tümünün birim ve/veya zaman etkilerinin olmaması nedeniyle homojen olduğu düşünülmekteyse klasik modelin uygulanması gerekir. Sabit veya tesadüfi etkiler modellerinin uygulanması birim ve/veya zaman etkilerinin olduğunun düşünülmesi halinde uygulanması daha doğru

bir yaklaşım olduğu ifade edilebilir. Bir araştırmacının hangi modeli kullanacağına yönelik olarak vereceği kararların yukarıda anlatıldığı gibi önsel olarak alınabileceği gibi yapılacak farklı testlerden elde edilecek sonuçlara göre alınması da mümkündür. Ancak hangi modelin kullanılacağına yapılacak testler neticesinde belirlenmesi daha güvenilir sonuçları ortaya çıkaracaktır. Bu kapsamda birim ve/veya zaman etkilerinin varlığı yani klasik modelin geçerliliği yapılacak bazı testlerle saptanabilmektedir. F testi klasik modelin geçerli olup olmadığını değerlendirmekte kullanılmaktadır. Bu testin yapılması ile verilerin birimlere göre değişiklik gösterip göstermediği ortaya konulmaktadır. Birimlere göre veriler değişiklik gösteriyorsa klasik modelin kullanılması uygun değildir. Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı, Düzeltilmiş Lagrange Çarpanı ve Wooldridge'nin testleri ile tesadüfi etkiler modelinde birim etkilerin varlığı test edilmektedir. Tesadüfi etkiler modelinin mi yoksa klasik modelin mi geçerli olacağına karar vermek için olabilirlik oranı testi ve bu testten üretilmiş olan score testi kullanılmaktadır (Tatoğlu, 2018, s. 167-182).

Hata teriminin birim içerisinde ve birimlere göre sabit varyanslı (homoskedastik) olduğu panel veri modellerinin temel varsayımlarından biridir (Tatoğlu, 2018, s. 209). Değişen varyans (heteroscedacity), klasik ve en küçük kareler yönteminin temel varsayımlarından biri olan hata teriminin tüm gözlemler için sabit bir varyansa sahip olduğu varsayımından sapmadır. Değişken varyans varsayımı karşılanmazsa, parametre tahmin edicileri sistematik olarak hatasızdır. Fakat aktif değildirler. Parametre tahmincilerinin aktif olmaması, varyanslarının olduğundan fazla veya eksik tahmin edilmesine neden olmaktadır. Varyansların yanlış tahmini, aralık tahminlerinin, t-testlerinin ve F testlerinin de hatalı olmasına sebep olacaktır. (Sümer, 2006, s. 18-19).

Değişen varyansın varlığı klasik modelde Breusch-Pagan/Cook-Weiesberg testi ve White testi ile test edilmektedir. Değiştirilmiş Wald testi ile sabit etkiler modelinde değişen varyansın varlığı sınanmaktadır. Son olarak Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı testi ve Levene, Brown ve Forsythe testi ile tesadüfi etkiler modelinde değişen varyans test edilmektedir (Tatoğlu, 2018, s. 211-235).

Hata teriminin ardışık değerleri arasında bir ilişki olması durumu otokorelasyon olarak tanımlanmakta ve panel veri analizlerinde modelin güvenilirliğini etkilemektedir. Hata terimleri arasında otokorelasyon olduğunda hem parametrelerin tahmin değerleri hem de standart hatalar etkilenmektedir. Panel veri

modellerinde otokorelasyonun varlığında parametre tahminleri sapmasız olmaktadır. Ancak parametre tahminleri etkin değildir. Bu sebeple hata teriminin varyansı olması halinde gerekenden daha küçük tahmin edileceği için en küçük kareler tahminlerine göre yapılan öngörüler etkin olmamaktadır. Aşağıda sayılanların varlığında panel veri analizlerinde otokorelasyon sorunu ortaya çıkmaktadır (Şahin, 2020, s.101):

- “Bazı bağımsız değişkenlerin modele alınmaması”,
- “Matematiksel kalıbın modelde hatalı seçilmesi”,
- “Bağımlı değişkende ölçme hatası yapılması”,
- “Verilerin hatalı işlenmesi”,
- “Hata teriminin yanlış tespit edilmesi”.

3.3.1.1. Esnek Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (Feasible Generalize Least Square (FGLS)) Modeli

Parks (1967) ve Kmenta (1986) tarafından yapılan çalışmalarla, Esnek Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (FGLS) modeli olarak ifade edilen bir algoritma geliştirilmiştir. Bu modelde, ilk olarak analizi yapılacak model en küçük kareler yöntemine göre tahmin edilmektedir. Bu işlemten sonra ortaya çıkan kalıntılar değişen varyans ve otokorelasyonu hesaplamak üzere kullanılarak yeniden genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemine göre tahmin edilmektedir. β 'lar sabit bir sayıya yaklaşıncaya kadar bu işlemlere devam edilir. Model aynı zamanda tesadüfi etkiler modeli olarak da ifade edilmektedir. Varyans kovaryans matrisinin bilindiği durumda tesadüfi etkiler modeli genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilebilir. Ancak çoğu durumda bilinmemesine rağmen tahmin yapılabilmektedir. Hata terimlerinin varyans ve kovaryans matrisinin tahmin edilebildiği varsayımıyla kullanılabilecek en uygun model esnek genelleştirilmiş en küçük kareler modelidir. Bu modelde açıklayıcı değişkenlerin birleşik hata terimi ile korelasyonsuz olduğu varsayıldığında tutarlı tahminciler elde edilmektedir (Tatoğlu, 2018, s. 116-117, 263).

FGLS modeli değişen varyans ve otokorelasyon varlığında, sıradan en küçük Kareler (Ordinary Least Squares (OLS)) tahmin yöntemine göre daha güvenilir tahminler sunmaktadır (Wooldridge, 2002; Akt. Kim vd., 2017, s. 397). Sabit Etkiler modelinde yatay kesit bağımlılığı, değişen varyans ve otokorelasyon olması durumunda FGLS daha iyi sonuçlar verebilen tarafsız ve tutarlı tahmin edicilerden

biridir (Dawood vd., 2020, s. 9). Ayrıca, panelde kullanılan zaman serisinin (T) yatay kesitten (N) daha küçük olması halinde, sabit ve tesadüfi etkiler modellerine nazaran daha verimli ve uygun tahminler yapmaktadır (Karaçay, 2017, s. 230). Büyük yatay kesite(N) ve küçük zaman boyutuna(T) sahip veri seti ile literatürde yapılan çalışmalar (Lee, 2012; Gnimassoun, 2015; Bandyopadhyay vd., 2015; Karaçay, 2017) bulunmaktadır. Bu çalışmanın da veri setini 121 işletmenin (yatay kesit-N) 13 yıllık (zaman serisi-T) finansal verileri oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmada FGLS tahmincisi kullanılarak analiz yapılmıştır.

3.4. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ SETİ VE DEĞİŞKENLER

Finansal tabloların yayınlanma sürelerini etkileyen unsurları belirlemek amacıyla yapılan çalışmada 2009-2021 yılları arasında sürekli olarak işlem gören işletmelerin finansal verilerinin kullanılması planlanmıştır. Ancak bu işletmelerin bir kısmının belirtilen tarih aralığında sürekli olarak işlem görmemeleri, bir kısmının finansal raporlama dönemlerinin farklı olması ve bir kısım işletmelere ait finansal verilere ulaşamaması gibi nedenlerle bazı işletmeler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Yukarıda da belirtilen nedenlerle BİST'te 2021 yılında işlem görmekte olan bazı işletmelerin araştırma kapsamı dışında tutulmasıyla çalışmanın veri setini 2009-2021 yılları arasında sürekli işlem gören 121 işletmenin finansal verileri oluşturmuştur. Çalışmada kullanılan 121 işletmeye ait bilgiler Ek-1'de sunulmuştur. Çalışmanın veri setini oluşturan 121 işletmenin finansal tablolarına ilişkin bilgiler Kamuyu Aydınlatma Platformu'nun resmi web sayfasından, işletmelerin kurumsal web sayfalarından ve Thomson Reuters Datastream veri tabanından elde edilmiştir. Çeşitli kaynaklardan elde edilen finansal veriler çalışmada kullanılacak değişkenler dikkate alınarak düzenlenmiş ve analize hazır hale getirilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen işletmelere ait finansal veriler aynı zaman aralığı kapsamakta (2009-2021) ve tüm zamanlarda gözlenebilmektedir. Bu nedenle analizde dengeli panel veri modeli kullanılmıştır.

Yapılan literatür taraması ve araştırmanın amacı doğrultusunda finansal raporların yayınlanma süresi bağımlı değişken, finansal raporlama süresine etki eden işletmelere ait finansal bilgiler bağımsız değişken olarak analize dahil edilmişlerdir. Bu kapsamda belirlenen bağımlı değişken ve bağımsız değişkenler aşağıda Tablo 3.2.'de gösterilmiştir:

Tablo 3.2: Çalışma Analizinde Kullanılan Değişkenler ve Açıklamaları

Değişkenler	Değişkenlerin Açıklanması	
Bağımlı Değişken		
Finansal Raporlama Yayınlanma Süresi (FRYS)	Cari Dönem Sonu(31.12) ile Finansal Raporlama Yayınlama Arasında Geçen Gün Sayısı	
Bağımsız Değişkenler		Beklenen Etki
İşletme Büyüklüğü (TV)	Toplam Varlıkların Logaritması	Finansal raporlama yayınlanma süresi ile işletme büyüklüğü arasında ters yönlü ilişki beklenmektedir.
İşletmenin Kar/Zarar Durumu (KZ)	Cari Dönemdeki Kar veya Zarar Durumu	Finansal raporlama yayınlanma süresi ile cari dönemde kar açıklama arasında ters yönlü ilişki beklenmektedir.
Denetim İşletmesi Büyüklüğü BDI	Dört Büyük Denetim İşletmesi Tarafından Denetlenip Denetlenmeme	Finansal raporlama yayınlanma süresi ile dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenme arasında ters yönlü ilişki olacağı tahmin edilmektedir.
Mali Sektörde Faaliyet Gösterme MSFG	İşletmeni Mali Sektörde Faaliyet Gösterip Göstermemesi	Finansal raporlama yayınlanma süresi ile mali sektörde faaliyet gösterme arasında ters yönlü ilişki olacağı tahmin edilmektedir.
Aktif Karlılığı (ROA)	Net Kar/Toplam Varlıklar	Finansal raporlama yayınlanma süresi ile ROA arasında ters yönlü ilişki olacağı tahmin edilmektedir.
Özsermaye Karlılık Oranı (ROE)	Net Kar/Özkaynak	Finansal raporlama yayınlanma süresi ile ROE arasında ters yönlü ilişki olacağı tahmin edilmektedir.
Kurumsal Yönetim Endeksinde Yer Alma KYEYA	İşletmenin Kurumsal Yönetim Endeksinde Yer Alıp Almaması	Finansal raporlama yayınlanma süresi ile Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alma arasında ters yönlü ilişki olacağı tahmin edilmektedir.
Finansman Riski (FR)	Toplam Borçlar/Toplam	Finansal raporlama yayınlanma süresi

	Özkaynaklar	ile finansman riski arasında aynı yönlü ilişki olacağı tahmin edilmektedir.
Finansman Riski Değişimi (FRD)	$\left(\frac{\text{Cari Dönem Finansman Riski} - \text{Önceki Dönem Finansman Riski}}{\text{Önceki Dönem Finansman Riski}} \right) * 100$	Finansal raporlama yayınlanma süresi ile finansman riski değişimi arasında ters yönlü ilişki olacağı tahmin edilmektedir.

Şimdi sırasıyla bu değişkenlerle ilgili açıklayıcı bilgiler verilecektir.

İşletmelerin büyüklüğü ile işletmelerin finansal raporlama sistemleri arasında gelişmiş piyasalara oranla Türkiye gibi gelişmekte olan piyasalarda daha fazla bir ilişki vardır. Bu durum büyük işletmeler tarafından finansal raporlama sistemlerine daha fazla kaynağın tahsis edilebilmesinden kaynaklanmaktadır (Doğan vd., 2007, s. 228). İşletme büyüklüğünün finansal raporlamanın yayınlanma süresi ile ilişkili önemli bir faktör olduğu bulunmuştur. Büyük işletmeler çeşitli nedenlerle daha kısa sürede finansal raporlama yapmaktadırlar. Çünkü büyük işletmeler daha etkin bir iç kontrol sistemine sahip olabilmektedirler. Bu durum işletmelerin mali tablolarında hataların oluşma ihtimalini azaltmakta ve daha az bir denetim çalışması ile finansal raporlamanın tamamlanmasını sağlamaktadır. Büyük işletmeler daha fazla kaynağa, çalışana ve gelişmiş muhasebe bilgi sistemine sahiptirler. Ayrıca, büyük işletmeler çok sayıdaki muhasebe işlemlerini işleme ve izleme konusunda hızlı olan modern bilgisayar destekli cihazları kullanabilmektedirler. Bu cihazların kullanımı, hesapların daha hızlı hazırlanmasına ve finansal raporlamanın zamanında yapılmasına imkan vermektedir (Owusu-Ansah, 2000). Son olarak büyük işletmeler finansal raporlamanın zamanında başlayıp tamamlanabilmesi için baskı yapabilmektedirler (Carslaw ve Kaplan, 1991). İşletme büyüklüğü ölçümü aracı olarak çalışmaya toplam varlıklar dahil edilmiştir. Sonuç olarak büyük işletmelerin finansal raporlarını daha kısa sürede yayınlamaları beklenmektedir.

İşletmelerin cari dönemde kar veya zarar açıklamaları finansal raporlama yayınlama süresini etkileyen faktörlerden biridir. Bir işletmenin ilgili dönemde zarar açıklaması ile finansal raporlama yayınlama süresi arasındaki ilişkiyi açıklamada birkaç neden olabilir. Birincisi, bir işletmede zarar meydana geldiğinde bu kötü haber olarak değerlendirilerek açıklanması ertelenebilmektedir. Ayrıca işletme denetçinin

denetime normalden daha geç bir sürede denetimi planlamasını isteyebilir. İkincisi, denetçi işletmenin zararının finansal başarısızlık veya yönetim hilelerini olasılığını arttırdığına inanırsa, işletmenin zararından dolayı denetim sürecinde daha dikkatli davranabilir (Carslaw ve Kaplan, 1991). Cari dönemde zarar raporlama yöneticilerin kötü haberleri saklama veya erteleme eğiliminde olmalarından ötürü finansal raporlama süresini artırması beklenmektedir (Özkan v.d., 2013). Sonuç olarak kar açıklayan işletmelerin daha kısa sürede finansal raporlama yapması beklenmektedir.

Denetim işletmeleri 4 büyük denetim işletmeleri ve diğerleri olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. 4 büyük denetim işletmesini şöyle sıralayabiliriz:

- Deloitte Touche Tohmatsu Limited
- PricewaterhouseCoopers(PwC)
- Ernst & Young (E&Y)
- Klynveld Peat Marwick Goerdeler (KPMG)

Dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenen işletmelerin diğer işletmelere göre daha kısa sürede finansal raporlama yapmaları beklenmektedir. Çünkü büyük denetim işletmelerinin daha etkin bir şekilde denetim yapabildikleri ve yaptıkları denetimlerin zamanında tamamlanabilmesi için daha fazla esnekliğe sahip oldukları varsayılmaktadır (Kamadurin, 2003). Aynı zamanda, bir denetim işletmesi ortaklar, denetim personeli, tesisler ve uluslararası ilişkiler açısından ne kadar büyük olursa, denetim görevini daha küçük bir denetim işletmesinden daha hızlı ve daha doğru bir şekilde tamamlama olasılığı vardır. Ancak büyük denetim işletmelerinin müşteri sayısının çok olması nedeniyle finansal raporlama süresi bakımından olumsuz bir etki beklenebilir. Yapılan çalışmalarda dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenen işletmelerin diğer işletmelere nazaran daha kısa zamanda finansal raporlama yaptıkları tespit edilmiştir (Carslaw ve Kaplan, 1991; Owusu-Ansah ve Leventis, 2006; Ponte vd., 2008; Akle, 2011; Gör. v.d.,2016).

Bir işletmenin mali ya da mali olmayan sektörlerde faaliyet göstermesi gerek denetim süreci gerekse finansal raporlama bakımından tabi oldukları yasal düzenlemelerden dolayı bir takım farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda mali sektörde faaliyet gösteren işletmelerin daha fazla kanuni zorunluluğa tabi oldukları ve bu sebeple mali sektörde faaliyet gösteren işletmelerin finansal raporlarını daha kısa bir sürede yayınladıkları tespit edilmiştir (Özkan vd., 2013, s. 175). Mali sektörde faaliyet gösteren işletmelerin stoklarının çok az olması

veya hiç olmaması nedeniyle envanter oranı diğer varlık türlerine göre düşük seviyede olmaktadır. Bu durum sayesinde denetçiler denetimin en zor ve en çok hata tespit edilen bölümünü atlayabilir yada daha az bir denetim süresi harcayabilirler. Bu sebeple mali sektördeki işletmeler için denetimdeki gecikmeler daha düşük olmaktadır (Kamadurin ve Ahmed, 2003, s. 8). Sonuç olarak mali sektörde faaliyet göstermenin finansal raporların yayınlanma süresini azaltıcı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Yöneticiler işletmelerle ilgili olumsuz haberleri açıklama konusunda yavaş davranma eğilimindedirler. Yöneticilerin neden yavaş davranma eğiliminde oldukları ile ilgili çeşitli bakış açıları bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de paydaş teorisidir. Teori, yöneticilerin kamuyu aydınlatma zorunlulukları nedeniyle olumsuz haberleri gizleme imkanı olmadığına bu haberleri gecikmeli olarak duyurma eğiliminde olduklarını söylemektedir. Böylece olumsuz haberlerin geciktirilmesiyle işletmenin performansındaki olumsuz bir olayın hisse senedi fiyatlarına yansıtılması daha sonra olmaktadır. Yöneticiler böyle yaparak hisse senedi fiyatları ile işletmeleri takip edecek yatırımcıları etkileyebilirler. Buna paralel olarak iyi haberlerin daha erken açıklanması diğer kaynakların bu habere karşı koymasını engelleyecektir. Dahası yöneticiler olumsuz haberleri azaltmaya çalışırken iyi haberleri vurgulayarak belirli bir haber için medyaya güvenen paydaşları etkileyebilirler (Bowen vd., 1992, s. 401). Olumsuz haberlerin geç yayınlanmasındaki diğer bir faktör, işletmelerin bu süreçte iyi haberlerin ortaya çıkma olasılığı ile ilgili beklentilerinin ve bu tür haberlerin olumsuz etkilerinin dengeleneceği yönünde olmasıdır. (Doğan vd., 2007, s. 224). İyi ve olumsuz haberlerin finansal raporların yayınlanma süresine etkisini ölçmede en uygun işletme performans ölçüm aracı olarak aktif karlılığı (ROA) ve özsermaye karlılığı (ROE) kullanılmıştır. Sonuç olarak aktif karlılığı ve özsermaye karlılığı yüksek olan işletmelerin daha kısa sürede finansal raporlama yapması beklenmektedir.

İşletmelerin risk düzeylerine ilişkin literatürde iki yaklaşım bulunmaktadır. Birincisi, yüksek borç kullanım oranına sahip işletmelerin, finansal tabloların açıklama zamanlaması konusunda daha fazla özen göstereceklerini ve düşük borç kullanım oranlarına sahip işletmelere göre daha doğru davranacağını öngörülmektedir.

Bu bakış açısına göre, yüksek kaldıraçlı işletmeler yatırım yapma eğilimindedir, bu da optimal değildir ve bu nedenle borç verenler, işletmelerin uzun vadeli finansal performansını ve durumunu değerlendirmek için belirli sıklıklarda raporlama yapmalarını talep ederler. Dahası işletmelerin ortaklarına bağlı olarak farklı işletmelerden farklı düzeylerde denetim süreçlerini de isteyebilirler. İkinci bakış açısına göre işletmelerin borç kullanım oranı arttıkça finansal raporlama süresi de iki nedenden dolayı artmaktadır. İlk neden, işletmenin finansal durumunun bir göstergesi olarak kabul edilen borçlanma oranının yüksek olması durumunda, işletmenin başarısızlık olasılığının artacağı ve böylece denetçiler daha dikkatli ve uzun vadeli bir denetim yapacaklardır. Ayrıca bu işletmelerde denetçiler normal koşullardan daha güvenilir olmayan finansal tablolar üzerinde çalışacaklardır. Bu durumda denetim süresi artacak ve finansal tabloların açıklanma süresi de uzayacaktır. İkinci neden ise, özellikle borç verenlerin sayısının yüksek olduğu durumlarda, borçların denetiminin özkaynak denetimine göre daha uzun sürmesidir (Ansah, 2000, s. 244). İşletmelerin risk düzeyleri yükseldikçe finansal raporlama süresinin de artacağı beklenmektedir.

3.5. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Çalışma kapsamında birbirinden farklı dokuz hipotez test edilmiş olduğundan birbirinden farklı dokuz model bulunmaktadır. Ayrı ayrı dokuz model ile gösterim yapmak yerine tek bir model ile gösterim tercih edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın temel modeli aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

$$\begin{aligned} \text{FRYS}_{it} = & \beta_0 + \beta_1 \text{TV}_{it} + \beta_2 \text{KZ}_{it} + \beta_3 \text{BDI}_{it} + \beta_4 \text{MSFG}_{it} + \beta_5 \text{ROA}_{it} + \\ & \beta_6 \text{ROE}_{it} + \beta_7 \text{KYEYA}_{it} + \beta_8 \text{FR}_{it} + \beta_9 \text{FRD}_{it} + \alpha_{it} + u_{it} \end{aligned} \quad 3.4$$

3.4. numaralı denklemde α sabit parametreyi, β eğim parametrelerini ve u hata terimini, i birimleri, t zamanı ifade etmektedir.

Modelde;

Bağımlı Değişken:

FRYS: İşletmenin finansal döneminin sonu ile finansal tablolarının yayınlanması arasında geçen süredir.

Bağımsız Değişkenler:

TV: İşletmelerin toplam varlıklarının doğal logaritması alınmıştır.

KZ: İşletmelerin cari dönemde kar açıklamaları durumunda 1, zarar açıklamaları durumunda 0 alınmıştır.

BDI: İşletmelerin büyük denetim işletmeleri olarak kabul edilen dört büyük denetim işletmesinden biri ile denetlenmesi halinde 1, diğer denetim işletmeleri tarafından denetlenmeleri durumunda 0 alınmıştır.

MSFG: İşletmelerin mali sektörde faaliyet göstermeleri durumunda 1, mali sektör dışındaki diğer sektörlerde faaliyet göstermeleri durumunda 0 alınmıştır.

ROA: Aktiflerin karlılığı ($[\text{Net Kar} / \text{Toplam Aktifler}] * 100$)

ROE: Özsermaye karlılığı ($[\text{Net Kar} / \text{Özsermaye}] * 100$)

KYEYA: İşletme kurumsal yönetim endeksinde yer alıyorsa 1, aksi takdirde 0 alınmıştır.

FR: Finansman riski (Borç / Özkaynak)

FRD: Finansman risk değişimi ($[\text{Cari Dönem Finansman Riski} - \text{Önceki Dönem Finansman Riski}] / [\text{Önceki Dönem Finansman Riski}] * 100$) olarak hesaplanmıştır.

3. 6. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın amacına uygun olarak hipotezler belirlenmiştir. Bu kapsamda araştırmanın bağımlı değişkeni olan finansal raporlama yayınlanma süresi ile bağımsız değişkenler arasında 9 farklı hipotez oluşturulmuştur. Aşağıda oluşturulan bu hipotezlere sırasıyla yer verilmiştir:

H1: İşletme büyüklüğü ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.

H2: Cari dönemde kar raporlama ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.

H3: Büyük denetim işletmeleri tarafından denetlenme ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.

H4: Mali sektörde faaliyet gösterme ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.

H5: İşletmenin aktif karlılığı (ROA) ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.

H6: İşletmenin özsermaye karlılığı (ROE) ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.

H7: İşletmenin kurumsal yönetim endeksinde yer alması ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.

H8: İşletmenin finansman riski ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında aynı yönlü ilişki vardır.

H9: İşletmenin finansman risk değişimi ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında aynı yönlü ilişki vardır.

3.7. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde Tablo 3.3'te değişkenlere ait korelasyon matrisine ve Tablo 3.4'te tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 3.3: Değişkenlere Ait Korelasyon Matrisi

Değişkenler	FRYS	KYEYA	KZ	BDI	FR	FRD	ROE	ROA	MSFG	TV
FRYS	1.0000									
KYEYA	-0.1850*** (0.000)	1.0000								
KZ	-0.2090*** (0.000)	0.0810*** (0.001)	1.0000							
BDI	-0.1600*** (0.000)	0.2800*** (0.000)	0.0710*** (0.005)	1.0000						
FR	-0.0420* (0.096)	0.0310 (0.215)	-0.0960*** (0.000)	0.0560** (0.026)	1.0000					
FRD	0.0490** (0.050)	-0.0160 (0.517)	-0.0800*** (0.001)	-0.0300 (0.238)	0.2430*** (0.000)	1.0000				
ROE	-0.0830*** (0.001)	0.0330 (0.195)	0.2190*** (0.000)	0.0200 (0.416)	-0.2840*** (0.000)	-0.0820*** (0.001)	1.0000			
ROA	-0.1090*** (0.000)	0.0450* (0.074)	0.2577*** (0.000)	0.0650*** (0.009)	-0.0980*** (0.000)	-0.0370 (0.138)	0.2560*** (0.000)	1.0000		
MSFG	-0.3333*** (0.000)	0.1580*** (0.000)	0.0109*** (0.000)	0.0184*** (0.000)	0.0630** (0.011)	0.0530** (0.036)	0.0370 (0.137)	-0.0780*** (0.002)	1.0000	
TV	-0.2180*** (0.000)	0.0240 (0.339)	0.0980*** (0.000)	0.0920*** (0.000)	0.0460* (0.069)	-0.0150 (0.561)	0.0170 (0.492)	-0.0900*** (0.000)	0.2630*** (0.000)	1.0000

Not: ***, **, * işaretleri sırasıyla % 1, % 5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir.

Tablo 3.3'e göre, Finansal Raporlama Yayınlanma Süresi (FRYS) değişkeni ile KYEYA, KZ, BDI, ROE, ROA, MSFG ve TV değişkenleri arasında %1 anlamlılık düzeyinde negatif zayıf korelasyon, FRD değişkeni ile %5 anlamlılık düzeyinde pozitif düşük korelasyon bulunmaktadır. KY değişkeni ile KZ, BDI, MSFG değişkenleri %1 anlamlılık düzeyinde pozitif zayıf korelasyon vardır. KZ değişkeni ile KYEYA, BDI, ROE, MSFG ve TV değişkenleri arasında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif zayıf korelasyon, FR ve FRD değişkenleri arasında %1 anlamlılık düzeyinde negatif zayıf korelasyon vardır.

BDI değişkeni ile ROE, ROA, MSFG ve TV değişkenleri arasında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif zayıf korelasyon, FR değişkeni ile %5 anlamlılık düzeyinde pozitif zayıf korelasyon bulunmaktadır. FR değişkeni ile FRD değişkeni arasında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif zayıf korelasyon, ROE ve ROA değişkenleri ile %1 anlamlılık düzeyinde negatif zayıf korelasyon, MSFG değişkeni ile %5 anlamlılık düzeyinde pozitif zayıf korelasyon vardır. FRD değişkeni ile ROE değişkeni arasında %1 anlamlılık düzeyinde negatif zayıf korelasyon, MSFG değişkeni ile %5 anlamlılık düzeyinde pozitif zayıf korelasyon vardır. ROE değişkeni ile ROA değişkeni arasında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif zayıf korelasyon vardır. ROA değişkeni ile TV ve MSFG değişkenleri arasında %1 anlamlılık düzeyinde negatif zayıf korelasyon vardır. MSFG değişkeni ile TV değişkeni arasında %1 anlamlılık düzeyinde pozitif zayıf korelasyon vardır.

Tablo 3.4: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem	Minumum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
FRYS	1573	24	130	60.7768	17.0372
TV	1573	7.84	21.02	14.36	2.3064
KZ	1573	0	1	0.8035	0.3974
BDİ	1573	0	1	0.7794	0.4147
MSFG	1573	0	1	.1830	0.3868
ROA	1573	-95.31	94.54	5.8633	9.2048
ROE	1573	-3974.07	704.82	1.8712	147.1252
KYEYA	1573	0	1	0.2898	0.4538
FR	1573	-27.91	458.58	3.3950	13.0778
FRD	1573	-875.10	5,243.09	20.7329	191.4105

Tablo 3.4'e göre çalışmanın her bir değişkeni için 1.573 adet gözlem olmak üzere veri seti toplam 15.730 gözlemden oluşmaktadır. Finansal raporların yayınlanma süresi incelendiğinde işletmelerin finansal raporlarının en erken 24 gün, en geç ise 130 gün ve ortalama olarak yaklaşık 61 olduğu görülmektedir. Literatürde yapılan çalışmalara göre Avrupa'da (Fransa, İspanya ve Yunanistan) ortalama 102 günde, diğer ülkelerde ise ortalama 97 günde finansal raporlar yayınlanmaktadır. Sonuç olarak ülkemizde finansal tabloların ortalama yayınlanma süresinin hem Avrupa ülkelerinden hem de diğer ülkelerden daha kısa olduğu söylenebilir. Finansal risk değişkeninin ortalama değeri 3.39 olup, en düşük değeri -27,91 en yüksek değeri 555.59 olmuştur. Finansal risk değişim yüzdesinin ortalama değeri 47.30 olup, en düşük değeri -875.10 en yüksek değeri 5,243.09 olmuştur. ROE değişkeninin ortalama değeri 1.87 olup, en düşük değeri -3974.07 en yüksek değeri 704.82 olmuştur. ROA değişkeninin ortalama değeri 5.86 olup, en düşük değeri -95.31 en yüksek değeri 94.54 olmuştur. Burada ROA değerlerinin ortalamasının ROE değerlerinin ortalamasından büyük olduğu görülmektedir. Genel olarak ROE değerlerinin ROA değerlerinden daha fazla olması gerekmektedir. Ancak veri setinde yer alan işletmelerin araştırma dönemlerinde zarar açıklamaları ve ROE hesaplamasında kullanılan özkaynak değerlerinin bazı işletmelerde negatif olması nedeniyle böyle bir sonuç ortaya çıkmıştır. Toplam varlıklar değişkenin doğal logaritması alınarak veri setine dahil edilmiştir. Analize dahil edilen işletmelerin 26 tanesi mali sektörde faaliyet göstermekte, 34 adet işletme ise kurumsal yönetim endeksinde yer almaktadır. İşletmelerin yaklaşık %80'i finansal raporlama döneminde kar açıklamakta ve yaklaşık %78'i dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenmektedir.

Panel veri analizinde kullanılan veriler genelde heterojendir. Bu nedenle heterojenliği dikkate almamak ilgilenilen parametrelere ilişkin tutarsız tahminlere yol açmaktadır (Tatoğlu, 2018, s.7). Eğim parametrelerinin her bir birim için homojenliği Pesaran ve Yamagata (2008)'nın geliştirdiği Delta testi kullanılarak test edilmiştir. Tablo 3.5'te yapılan Delta testi sonuçlarına yer verilmiştir:

Tablo 3.5: Homojenlik Testi Sonuçları

Test	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
Delta Tilde	-3.387***	(0.001)
Delta Tilde _{adj}	-8.634***	(0.000)

Not: ***, **, * işaretleri sırasıyla % 1, % 5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 3.5'e göre, yapılan testlerin olasılık değerlerinin % 1 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu durumda “ H_0 : Eğim parametreleri homojendir” şeklinde oluşturulan H_0 hipotezi reddedilmiştir. Hipotezin reddedilmesiyle birlikte eğim parametrelerinin heterojen olduğu tespit edilmiştir.

Berusch-Pagan (1980) LM testiyle ya da Pesaran (2004) CD testi kullanılarak yatay kesit bağımlılığının varlığı test edilmektedir. Yatay kesit boyutunun zaman boyutundan küçük olduğunda ($N < T$) Berusch-Pagan (1980) LM testi, yatay kesit boyutunun zaman boyutundan büyük olduğunda ($N > T$) ise Pesaran (2004) CD testi kullanılabilir. Grup ortalaması sıfır fakat bireysel ortalama sıfırdan farklı olduğunda sapmalı olan bu testler, Pesaran vd. (2008)'nin test istatistiğine varyansı ve ortalamayı eklemeleriyle düzeltilmiştir. Yapılan bu düzeltmeyle birlikte düzeltilmiş LM testi olarak ifade edilmektedir (LM_{adj}). Zaman boyutunun yatay kesit boyutuna eşit olduğunda ($T=N$) Pesaran (2004) CD_{LM2} testi kullanılmaktadır (Şahin, 2020, s. 112).

Araştırmada yatay kesit bağımlılığının varlığı yukarıda sayılan testler kullanılmak suretiyle tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan bu testlere ilişkin sonuçlar Tablo 3.6'da verilmiştir.

Tablo 3.6: Değişkenler İçin Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

	Breusch-Pagan (1980) LM_1	Pesaran (2004) CD_{lm}	Pesaran (2004) CD	Pesaran vd. (2008) LM_{adj}
FRYS	16.359,35*** (0.000)	57.657*** (0.000)	0.225 (0.415)	2.624*** (0.004)
TV	16588.567*** 0.000	55.890*** 0.000	0.919 0.175	2.364** 0.003
ROA	15272.14*** 0.000	57.194*** 0.000	0.624 0.264	-0.022 0.545
ROE	14735.043*** 0.000	54.909*** 0.000	1.495* 0.085	-1.256 0.869
FR	15183.97*** 0.000	55.802*** 0.000	0.245 0.490	1.186 0.125
FRD	15868.61*** 0.000	53.644*** 0.000	0.176 0.458	-0.412 0.665

Not: ***, **, * işaretleri sırasıyla % 1, % 5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Araştırmada kullanılan verilerin zaman boyutunun (T) yatay kesit boyutundan (N) küçük olması nedeniyle yukarıda Tablo 3.6’da yer alan sonuçlardan Pesaran (2004) CD testi dikkate alınarak yatay kesit bağımlılığının varlığı değerlendirilmiştir. Yapılan testin hipotezleri aşağıdaki şekildedir:

H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur.

H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır.

Kullanılan veriye uygun olarak yapılan test neticesinde ortaya çıkan olasılık değeri %5’ten küçükse, %5 anlamlılık düzeyinde, kurulan H_0 hipotezi reddedilmektedir. Böylece paneli oluşturan birimler arasında yatay kesit bağımlılığının var olduğu ortaya konulmaktadır. Aksi takdirde H_1 hipotezi reddedilmekte ve yatay kesit bağımlılığının olmadığı tespit edilmektedir. Analizde yer alan tüm değişkenlerin olasılık değerlerinin %5’ten büyük olması nedeniyle bu değişkenler için yatay kesit bağımlılığının olmadığı belirlenmiştir.

Panel veri analizinde klasik (havuzlandırılmış en küçük kareler) model, sabit etkiler modeli ve tesadüfi etkiler modeli olmak üzere üç model bulunmaktadır. Panel veri analizlerinde yer alan bu üç modelden hangisinin geçerli olacağını belirlemek için bir takım testlerin yapılması gerekmektedir. Çalışmada ilk olarak klasik modelin geçerliliği F testi yapılarak test edilmiştir. Bu kapsamda yapılan F testine ilişkin sonuçlar Tablo 3.7’de verilmiştir.

Tablo 3.7: Klasik Model İçin F Testi

	F Testi	
	İstatistik	Olasılık
FRYS	13,43	0.0000

Tablo 3.7’deki sonuçlar F testi olasılık değerinin %5’ten küçük olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bu sonuçla birlikte “ H_0 : Birim ve zaman etkisi yoktur” şeklinde oluşturulan H_0 hipotezi reddedilmiştir. Hipotezin reddedilmesi birim ve zaman etkilerin var olduğunu ve klasik modelin geçerli olmadığını göstermektedir.

Çalışmada, klasik modelin mi yoksa tesadüfi etkiler modelinin mi geçerli olacağını ortaya koymak üzere Olabilirlik Oranı (LR testi) testi yapılacaktır. Burada

amaç zaman ve birim etkilerinin varlığının ortaya konulmasıdır. Yapılan LR testine ilişkin bilgiler Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8: Klasik Model İçin LR Testi

Açıklayıcı Değişkenler	Havuzlanmış EKK
TV	-12.45*** (1.089)
KZ	-4.011*** (1.246)
BDİ	-0.931 (1.034)
MSFG	-0.824*** (0.199)
ROA	-0.111** (0.0526)
ROE	-0.00509* (0.00300)
KYEYA	-2.938*** (0.932)
FR	-0.0476 (0.0337)
FRD	0.000151 (0.00216)
Sabit Terim	80.51*** (2.610)
Gözlem Sayısı	1 573
İşletme Sayısı	121
R ²	0.176
Birim Etki (LR) Testi	661.36 [0.0000]
Zaman Etki (LR) Testi	458.94 [0.0000]

Not: ***,**, * işaretleri sırasıyla % 1, % 5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Standart hatalar parantez içerisinde, testlerin olasılık değerleri ise köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.

Tablo 3.8’de gösterilen LR testi sonuçlarına göre hem birim etkilerin hem de zaman etkilerin var olduğu görülmektedir. Bu durumda birim etkilerin ve zaman etkilerinin var olması klasik modelin (havuzlanmış EKK) kullanılmasının uygun olmadığı sonucunu ortaya koymaktadır.

İkinci aşamada Hausman Testi yapılarak sabit etkiler modelinin mi yoksa tesadüfi etkiler modelinin geçerli olacağı ortaya konulmuştur. Bu tespitin yapılmasının ardından geçerli model ile yapılacak tahminlerin etkinliğini engelleyen değişen varyans (heteroskedasite), otokorelasyon sorunlarının var olup olmadığı

yapılan testler aracılığıyla tespit edilmiştir. Yapılan testlere ilişkin sonuçlar Tablo 3.9’da verilmiştir.

Tablo 3.9: FRYS Bağımlı Değişkeni İçin Panel Tahmin Sonuçları

Açıklayıcı Değişkenler	Sabit Etkiler Modeli	Tesadüfi Etkiler Modeli
TV	-9.934 (11.54)	-8.040*** (2.410)
KZ	1.267 (1.022)	0.945 (1.048)
BDI	-0.626 (1.275)	0.0775 (1.215)
MSFG	-6.627*** (0.357)	-4.212*** (0.295)
ROA	-0.102** (0.0452)	-0.125*** (0.0461)
ROE	-0.00462** (0.00222)	-0.00464** (0.00231)
KYEYA	20.13 (16.34)	2.058 (2.118)
FR	-0.0556** (0.0260)	-0.0596** (0.0270)
FRD	0.00319** (0.00161)	0.00234 (0.00168)
Sabit Terim	152.2*** (6.420)	122.2*** (4.198)
Gözlem Sayısı	1.573	1.573
İşletme Sayısı	121	121
R ²	0.207	0.164
Hausman Testi	140,13	[0.0000]
Değiştirilmiş Wald Testi	20.018,92	[0.0000]
Durbin-Watson Testi	0.9306	[0.0000]
Baltagi-Wu LBI Testi	1.1129	[0.0000]

Not: ***,**, * işaretleri sırasıyla % 1, % 5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Standart hatalar parantez içerisinde, testlerin olasılık değerleri ise köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.

Hausman testinde “H₀: Tesadüfi etkiler modeli uygundur” şeklinde ifade edilen H₀ hipotezi test edilmektedir. Tablo 3.9’da yer alan Hausman Testi sonuçlarının değerlendirildiğinde, olasılık değerinin %5’ten küçük olması nedeniyle H₀ hipotezi reddedilmiştir. Bu hipotezin reddedilmesi Sabit Etkiler Modelinin uygulanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu tespitin yapılmasından sonra, birimlere göre değişen varyans ve otokorelasyon olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla ilk olarak Değiştirilmiş Wald testi kullanılarak birimlere

göre değişen varyansın varlığı sınanmıştır. Tablo 3.9’da yer alan sonuçlara göre Değiştirilmiş Wald testinin olasılık değerinin %5’ten küçük olduğu görülmektedir. Bu sebeple varyansların birimlere göre değişmediğini ifade eden H_0 hipotezi reddedilmiştir. Hipotezin reddedilmesi varyansların birimlere göre değiştiğini yani birimlere göre değişen varyansın olduğunu ortaya koymaktadır. Bhargava, Franzini ve Narendranathan’ın Durbin Watson testi yapılarak otokorelasyonun varlığı test edilmiştir. Tablo 3.9’da yer alan Durbin-Watson ve Baltagi-Wu LBI test değerlerinin 2’den küçük olduğu görülmektedir. Bu sebeple modelde otokorelasyonun varlığı tespit edilmiştir (Tatoğlu, 2018, s. 226).

Bu tespitlerden sonra modelin yatay kesit bağımlılığı testinin yapılması gerekmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere araştırmada zaman boyutunun(T) yatay kesit boyutundan(N) küçük olduğu için ($T < N$) Pesaran (2004) CD testi yapılarak yatay kesit bağımlılığının varlığı test edilmiştir. Yapılan teste yönelik sonuçlar Tablo 3.10’da verilmiştir.

Tablo 3.10: Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonucu

Pesaran (2004) CD Test	İstatistik	Olasılık
	100.599	0.0000

Yapılan yatay kesit bağımlılığı testinin temel hipotezi “ H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur.” şeklinde oluşturulmuştur. Yapılan teste ait olasılık değeri %5’ten küçüktür. Bu nedenle H_0 hipotezi reddedilmiştir. Hipotezin reddi ile birlikte modelde yatay kesit bağımlılığının var olduğu tespit edilmiştir.

Panel veri modellerinin geçerliliğini olumsuz yönde etkileyen yatay kesit bağımlılığı, değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının var olduğu yukarıda yapılan testler ile ortaya konulmuştur. Bu sorunların varlığında sabit etkiler modelinden daha doğru sonuçlar verebilen FGLS Modeli ile analiz yapılmıştır. Modelden elde edilen sonuçlar Tablo 3.11’de verilmiştir.

Tablo 3.11: FGLS Model Sonuçları

Açıklayıcı Değişkenler	Katsayılar	Olasılık Değerleri
TV	-12.45*** (1.089)	0.000
KZ	-4.011*** (1.246)	0.001
BDI	-0.931 (1.034)	0.367
MSFG	-0.824*** (0.199)	0.000
ROA	-0.111** (0.0526)	0.035
ROE	-0.00509* (0.00300)	0.088
KYEYA	-2.938*** (0.932)	0.002
FR	-0.0476 (0.0337)	0.157
FRD	0.000151 (0.00216)	0.944
Sabit Terim	80.51*** (2.610)	
Gözlem Sayısı	1.573	
İşletme Sayısı	121	
Wald chi2	335.53	
Olasılık Değeri	[0.0000]	

Not: ***,**, * işaretleri sırasıyla % 1, % 5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Standart hatalar parantez içerisinde, testlerin olasılık değerleri ise köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.

Tablo 3.11'e göre hipotezlere ilişkin sonuçlara aşağıda detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

Araştırmanın ilk hipotezi “H1: İşletme büyüklüğü ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır” şeklinde oluşturulmuştur. Tablo 3.11'deki analiz sonuçları incelendiğinde işletme büyüklüğü değişkeni ile FRYs arasında %1 düzeyinde anlamlı ters yönlü ilişki olduğu anlaşılmakta olup, H1 hipotezi kabul edilmiştir. Hipotezin kabul edilmesiyle beraber işletme büyüklüğü ile finansal raporların yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki olduğu ve BİST'te işlem gören büyük işletmelerin finansal tablolarını daha erken bir sürede yayınladıkları söylenebilir.

Araştırmanın ikinci hipotezi “H2: Cari dönemde kar/zarar raporlama ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.” şeklinde

oluşturulmuştur. Tablo 3.11'deki analiz sonuçları incelendiğinde cari dönemde kar/zarar raporlama değişkeni ile FRYs arasında %1 düzeyinde anlamlı ters yönlü ilişki olduğu anlaşılmakta olup, H2 hipotezi kabul edilmiştir. Hipotezin kabul edilmesiyle beraber cari dönemde kar/zarar raporlama ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında ters yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak BİST'te işlem gören ve cari dönemde kar açıklayan işletmelerin finansal tablolarını daha erken bir sürede yayınladıkları söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü hipotezi, “H3: Büyük denetim işletmeleri tarafından denetlenme ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.” şeklinde oluşturulmuştur. Tablo 3.11'deki analiz sonuçlarında büyük denetim işletmeleri bağımsız değişkenine ait p değerinin %5'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu nedenle H3 hipotezi reddedilmiştir. Sonuç olarak işletmelerin büyük denetim işletmeleri tarafından denetlenme ile finansal raporlama yayınlanma süreleri arasında istatistiksel olarak bir ilişkinin varlığı tespit edilememiştir.

Araştırmanın 4. Hipotezi de “H4: Mali sektörde faaliyet gösterme ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.” şeklinde oluşturulmuştur. Tablo 3.11'deki analiz sonuçları incelendiğinde mali sektörde faaliyet gösterme değişkeni ile FRYs arasında %1 düzeyinde anlamlı ters yönlü ilişki olduğu anlaşılmakta olup, H4 hipotezi kabul edilmiştir. Sonuç olarak mali sektörde faaliyet gösteren işletmelerin finansal raporlarını daha kısa sürede yayınladıkları söylenebilir. Hipotezin kabul edilmesiyle beraber mali sektörde faaliyet gösterme ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında ters yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak BİST'te işlem gören ve mali sektörde yer alan işletmelerin finansal tablolarını daha erken bir sürede yayınladıkları söylenebilir.

Araştırmanın beşinci hipotezi “H5: İşletmenin aktif karlılığı (ROA) ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.” şeklinde oluşturulmuştur. Tablo 3.11'deki analiz sonuçları incelendiğinde işletmenin aktif karlılığı (ROA) değişkeni ile FRYs arasında %5 düzeyinde anlamlı ters yönlü ilişki olduğu anlaşılmakta olup, H5 hipotezi kabul edilmiştir. Sonuç olarak işletmelerin aktif karlılığı artması durumunda, işletmelerin finansal raporlarını yayınlama sürelerinin de azalacağı söylenebilir.

Araştırmanın altıncı hipotezi “H6: İşletmenin özsermaye karlılığı ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında negatif anlamlı bir ilişki vardır.” şeklinde

oluşturulmuştur. 3.11'deki analiz sonuçlarında işletmenin özsermaye karlılığı (ROE) değişkenine ait p değerinin %5'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sonuçla birlikte H9 hipotezi reddedilmesi gerekmektedir. Ancak, işletmenin özsermaye karlılığı (ROE) değişkeni ile FRYs arasında %10 düzeyinde anlamlı ters yönlü ilişki olduğu Tablo 3.9'da görülmektedir. Bu durumda özsermaye karlılığı ile finansal raporların yayınlanma süreleri arasında negatif bir ilişki olduğu söylenebilir.

Araştırmanın yedinci hipotezi “H7: İşletmenin kurumsal yönetim endeksinde yer alması ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında ters yönlü ilişki vardır.” şeklinde oluşturulmuştur. Tablo 3.11'deki analiz sonuçları incelendiğinde Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alma değişkeni ile FRYs arasında %1 düzeyinde anlamlı ters yönlü ilişki olduğu anlaşılmakta olup, H7 hipotezi kabul edilmiştir. Hipotezin kabul edilmesiyle beraber Kurumsal Yönetim Endeksi'ne yer alma ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında ters yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak BİST'te işlem gören ve Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan işletmelerin finansal tablolarını daha erken bir sürede yayınladıkları söylenebilir.

Araştırmanın sekizinci hipotezi “H8: İşletmenin finansal riski ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.” şeklinde oluşturulmuştur. 3.11'deki analiz sonuçlarında İşletmenin finansman riski bağımsız değişkenine ait p değerinin %5'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sonuçla birlikte H8 hipotezi reddedilmiştir. Sonuç olarak işletmelerin finansman riski ile finansal raporlama yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak bir ilişkinin varlığı tespit edilememiştir.

Araştırmanın dokuzuncu “H9: İşletmenin finansal risk değişimi ile finansal raporlama yayınlama süresi arasında pozitif anlamlı bir ilişki vardır.” şeklinde oluşturulmuştur. 3.11'deki analiz sonuçlarında İşletmenin finansman risk değişimi bağımsız değişkenine ait p değerinin %5'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sonuçla birlikte H9 hipotezi reddedilmiştir. Sonuç olarak işletmelerin finansman risk değişimi ile finansal raporlama yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak bir ilişkinin varlığı tespit edilememiştir. Tablo 3.12'de elde edilen sonuçlar özetlenmiştir:

Tablo 3.12: Sonuç Özet Tablosu

Bağımsız Değişkenler	Beklenen Etki	Ulaşılan Etki
İşletme büyüklüğü (tv)	-	-
Cari dönemde kar/zarar raporlama(kz)	-	-
4 Büyük denetim işletmesi tarafından denetlenme (bdf)	-	Etki yok
Mali sektörde faaliyet gösterme (ms)	-	-
İşletmenin aktif karlılığı (ROA)	-	-
İşletmenin özsermaye karlılığı (ROE)	-	-
Kurumsal yönetim endeksinde yer alma (ky)	-	-
Finansman Riski (fr)	+	Etki yok
Finansman risk değişimi (frd)	+	Etki yok

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı finansal tabloların yayınlanma süresini etkileyen faktörleri belirlemektir. 2009-2021 yılları arasında Borsa İstanbul'da işlem gören 121 işletmeye ait dönemsel finansal verileri kullanılarak bu amaç doğrultusunda bir panel veri analizi yapılmıştır.

Araştırmanın ilk bölümünde finansal tabloların sunuluş standardına yer verilerek finansal tablolara ait özelliklere detaylı bir biçimde değinilmiştir. İkinci bölümde ise finansal tabloların düzenlenmesinde ve sunulmasında ülkemizde yer alan mevzuat incelenmiş ve mevzuata ilişkin bilgiler detaylı olarak anlatılmıştır. Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde de araştırma amacına uygun olarak panel veri analizi yapılarak araştırma tamamlanmıştır.

Araştırmada finansal raporların yayınlanma süresini etkilediği düşünülen 9 adet bağımsız değişken (işletme büyüklüğü, cari dönemde kar/zarar açıklama, finansal risk, finansal risk değişimi, büyük denetim işletmesi tarafından denetlenme, mali sektörde faaliyet gösterme, kurumsal yönetim endeksinde yer alma, özsermaye karlılığı ve aktif karlılığı) veri setine dahil edilmiştir. Bu değişkenler kullanılarak araştırmanın hipotezleri oluşturulmuştur. Analizde ilk olarak değişkenlere ait tanımlayıcı istatistik bilgilere yer verilmiştir. Değişkenlere ait yatay kesit bağımlılığının varlığı Breusch-Pagan (1980) LM_1 , Pesaran (2004) CD_{lm} , Pesaran (2004) CD , Pesaran vd. (2008) LM_{adj} testleri kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Yatay kesit bağımlılığı testi yapılan değişkenlerde yatay kesit bağımlılığının var olmadığı tespit edilmiştir.

Panel veri analizinde hangi modelin kullanılacağına belirlenmesi amacıyla bir takım testlerin yapılması gereklidir. Bu anlamda öncelikle F testi yapılmış ve F testi sonuçlarına göre klasik modelin geçerli olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda daha sonra LR testi yapılmış ve bu test sonuçlarına göre birim ve zaman etkilerin varlığı tespit edildiğinden bir kez daha klasik modelin geçerli olmadığı ortaya konulmuştur. Bu aşamada son olarak Sabit etkiler veya Tesadüfi etkiler modellerinde hangisinin kullanılacağını tespit etmek üzere Hausman testi yapılmıştır. Bu test sonuçları da sabit etkiler modelinin geçerli olduğunu göstermiştir.

Sabit etkiler modelinin geçerli olduğu belirlendikten sonra modelde değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının varlığını test etmek üzere sırasıyla Değiştirilmiş Wald testi ve Durbin Watson testi yapılmıştır. Son olarak Pesaran (2004) CD testi ile modelin yatay kesit bağımlılığı test edilmiştir. Yapılan testlerin sonuçları sabit etkiler modelinde yatay kesit bağımlılığı, değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının var olduğu ortaya koymuştur. Bu sorunların var olması durumunda literatürde, Sabit Etkiler Modeli yerine daha doğru sonuçlar verdiği kabul edilen FGLS modelinin kullanılmasına karar verilmiştir.

FGLS modeli ile yapılan analiz sonucunda finansal raporlama yayınlanma süresi ile işletme büyüklüğü, cari dönemde kar açıklama, mali sektörde faaliyet gösterme, aktif karlılığı, özsermaye karlılığı ve Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alma değişkenleri arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Böylece çalışmanın H1, H2, H5, H6 ve H7 hipotezleri kabul edilmiştir. Dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenme, finansman riski ve finansman riski değişimi değişkenleri ile finansal raporlama yayınlanma süresi arasında bir ilişki tespit edilememiş ve H3, H8 ve H9 hipotezleri red edilmiştir.

H1 hipotezini oluşturan işletme büyüklüğü değişkeni ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında ters yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuç daha önce yapılan benzer bir şekilde işletme büyüklüğü arttıkça finansal raporların yayınlanma süresinin azaldığı ortaya koymaktadır (Carslaw ve Kaplan (1991) Ansah (2000) ve Owusu-Ansah ve Leventis, (2006).

H2 hipotezini oluşturan cari dönemde kar açıklama ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında ters yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç bu değişkenle ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalarla benzer bir sonuca ulaşıldığını göstermektedir. Carslaw and Kaplan ile Özkan v.d. tarafından yapılan çalışmalarda cari dönemde zarar açıklamanın olumsuz bir haber olarak algılandığı ve işletmelerin zarar ettiği dönemlerde finansal raporlarını daha geç yayınlama eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Sonuç olarak işletmeler cari dönemde kar açıkladıklarında finansal raporlarını daha kısa sürede yayınladıkları tespit edilmiştir.

H4 hipotezini oluşturan mali sektörde faaliyet gösterme ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasında ters yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sonuca göre mali sektörde faaliyet gösteren işletmelerin finansal raporlarını daha kısa sürede yayınladıkları söylenebilir. Bu sonuç mali sektörde faaliyet gösteren

işletmelerle finansal rapor yayınlama süresi arasındaki ilişkilerin araştırıldığı çalışmalarla bu araştırmada yapılan analizde de benzer sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir (Ahmad ve Kamarudin, (2003), Ponte vd., (2008) ve Özkan vd., (2013).

H5 ve H6 hipotezlerini oluşturan aktif karlılık ve özsermaye karlılığı değişkenleri ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında ters yönlü ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir. Buna göre bu iki değişkenle ilgili Vuran ve Abdioğlu tarafından 2013 yılında yapılan çalışmada elde edilen sonuçla benzer bir şekilde, işletmelerin aktif karlılığı ve özsermaye karlılığı arttıkça finansal raporların yayınlanma sürelerinde bir azalışın meydana geleceği söylenebilir.

H3 hipotezini oluşturan büyük denetim işletmeleri tarafından denetlenme ile finansal raporların yayınlanma süreleri arasında bir ilişki tespit edilememiştir. Bu sonuç bu değişkenle ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalara göre farklı bir sonucun elde edildiğini ortaya koymaktadır. Daha önce yapılan çalışmalarda dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenen işletmelerin diğer işletmelere göre daha kısa sürede finansal raporlama yaptıkları tespit edilmiştir (Carslaw and Kaplan, 1991; Owusu-Ansah ve Leventis, 2006; Ponte vd., 2008; Akle, 2011; Gür v.d.,2016)

H9 hipotezini oluşturan finansal risk değişimi ile finansal raporların yayınlanma süreleri arasında bir ilişki tespit edilememiştir. Bu sonuç bu değişkenle ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalara göre farklı bir sonucun elde edildiğini ortaya koymaktadır. Buna göre Doğan vd. tarafından 2007 yılında yapılan çalışmada işletmelerin finansal risk düzeylerinde meydana gelen bir artışın aynı zamanda finansal raporların yayınlanma süresinde de bir artışı ortaya çıkardığını tespit edilmiştir.

Yapılan analizlerdeki bulgulara göre finansal raporlama yayınlanma süresi etkileyen faktörlerin işletme büyüklüğü, cari dönemde kar/zarar raporlama, mali sektörde faaliyet gösterme, aktif karlığı, özsermaye karlılığı ve kurumsal yönetim endeksinde yer alma olduğu ortaya konulmuştur. Dört büyük denetim işletmesi tarafından denetlenme, finansman riski ve finansman risk değişimi değişkenlerinin finansal raporlama yayınlanma süresi üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Finansal bilgi kullanıcıları işletmeler tarafından düzenlenen ve kendilerine sunulan finansal tablolardan elde ettikleri bilgiler aracılığıyla finansal kararlar

almaktadırlar. Finansal bilgi kullanıcıları arasında yer alan mevcut ve potansiyel yatırımcılar ihtiyaçlarına uygun ve güvenilir bilgi talep etmektedirler. Bu bağlamda finansal tablolarını daha erken açıklayan işletmelerin daha etkin bir iç kontrol ve muhasebe sistemine sahip olduğu düşünülmektedir. Bu durum bu işletmeler tarafından düzenlenen finansal tabloların kalitesi artırmakta ve yatırımcıların bu tablolardaki finansal bilgilere güven duymasını sağlamaktadır. Aynı zamanda bu işletmeler tarafından finansal tabloların daha kısa sürede sunulmasıyla finansal tablolara zamanlılık özelliği kazandırılmakta ve bu bilgileri kullanarak alınan kararlardan sağlanacak fayda artmaktadır. Bu sebeple yatırımcıların bu işletmelere yatırım yapma ihtimalleri yükselmektedir. Bu işletmelere yatırımların yönelmesi ile birlikte işletmelerin kurumsal değerleri de yükselmektedir. Sonuç olarak yatırımcıların yatırım kararı alırken finansal tablolarını daha erken yayınlayan işletmelere öncelik vermesi önerilebilir. Bu açıdan bakıldığında finansal tablolarını daha geç yayınlamakta olan işletmelerin daha fazla yatırımcının işletmelerine yatırım yapmalarını sağlamak üzere finansal tablolarını daha erken yayınlatabilmeleri için iç kontrol sistemlerinde ve muhasebe bilgi sistemlerinde iyileştirmeler yapmaları tavsiye edilmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular BİST’te işlem görmekte olan işletmelerin ortalama 60 günde finansal raporlarını sunduklarını göstermektedir. Literatürde yapılan çalışmalara göre Avrupa’da (Fransa, İspanya ve Yunanistan) ortalama 102 günde, diğer ülkelerde ise ortalama 97 günde finansal raporlar yayınlanmaktadır. Sonuç olarak ülkemizde finansal tabloların ortalama yayınlanma süresinin hem Avrupa ülkelerinden hem de diğer ülkelere göre daha kısa olduğu söylenebilir. Ülkemizde uygulanan mevzuata göre konsolide finansal tablo düzenleme zorunluluğu olan işletmelerin dahi en geç 70 günde finansal tablolarını sunmaları gerekmektedir. Bu durum yasal mevzuatta öngörülen sürenin uygulamaya da bire bir yansıdığını göstermektedir. Bu neden finansal tabloların yayınlanma süresinde bir değişiklik yapılmasına gerek olmadığı söylenebilir. Ancak mevcut ve potansiyel yatırımcılar başta olmak üzere finansal tablo kullanarak temel analiz sonuçlarıyla karar alacak olan finansal bilgi kullanıcılarının alacakları kararların finansal bilgiye erişme zamanında yaşanan gecikmelerden olumsuz etkilenmemesi adına finansal tabloların sunum sürelerinde yaşanabilecek gecikmeleri önlemek üzere zorlayıcı yasal tedbirlerin alınması tavsiye edilmektedir.

KAYNAKLAR

Ahmad, R. A. R. & Kamarudin, K. A. (2003). Audit delay and the timeliness of corporate reporting: Malaysian evidence. In Communication Hawaii International Conference on Business. University of Hawaii-West Oahu.

Ahmed, K. (2003). The timeliness of corporate reporting: A Comparative study Of South Asia. *Advances in International Accounting*, 16, 17–43

Akbulut, Y. (2001). Konsolide finansal tabloların düzenlenmesi ile ilgili olarak UMS, ABD ve İngiltere'deki uygulamaların amaç ve kapsam açısından karşılaştırılması. *Mevzuat Dergisi*, 42, 1-5.

Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2007). *Finansal tablolar ve mali analiz teknikleri (Gözden Geçirilmiş 12. Baskı)*. Gazi Kitabevi.

Akgüç, Ö. (2017). Mali tablolar analizi (*Genişletilmiş 16. Baskı*). Avcıol Basım Yayım.

Akıncı, G. Y., Akıncı, M., ve Yılmaz, Ö. (2013). İktisadi küreselleşme ve finansal özgürlükler arasındaki ilişki: Bir panel veri analizi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışma Dergisi*, 9, 80-99.

Akle, Y. H. (2011). The relationship between corporate governance and financial reporting timeliness for companies listed on Egyptian Stock Exchange: An empirical study. *Internal Auditing & Risk Management*, 6(2), 81-90.

Aksu Özkan, R. (2019). Finansal tabloların tutulması ve hukuksal sonuçları. [Yayınlanmış Doktora Tezi]. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Al-Juaidi, O., & Al-Afifi, A. A. (2016). The factors affecting timeliness of corporate financial reporting: Empirical evidence from the Palestinian and Amman Stock

Exchange. *International Journal of Management Sciences and Business Research*, 5(10), 123-135.

Al-Shwiyat, Z. M. M. (2013). Affecting factors on the timing of the issuance of annual financial reports: Empirical study on the Jordanian public shareholding companies. *European Scientific Journal*, 9(22), 407-423.

Ashton, R. H., Willingham, J. J. & Elliott, R. K. (1987). An empirical analysis of audit delay. *Journal of Accounting Research*, 275-292.

Aslan, Ü. (2014). Konsolidasyon teorileri ve finansal raporlara olan etkileri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 16(4), 77-97.

Ayemere, I. L. & Elijah, A. (2015). Corporate attributes and audit delay in emerging markets: Empirical evidence from Nigeria. *International Journal of Business and Social Research*, 5(3), 1-10.

Bandyopadhyay, S., Lahiri, S., & Younas, J. (2015). Financing growth through foreign aid and private foreign loans: Nonlinearities and complementarities. *Journal of International Money and Finance*, 56, 75-96.

Bayraktar, A. (2012). Etkin piyasalar hipotezi. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4 (1), 37-47

Bayri, O. (2010). Tek düzen muhasebe sistemine ve Türkiye muhasebe-finansal raporlama standartlarına göre bilançonun biçimsel yapısı, kapsamı ve içeriğinin karşılaştırmalı analizi. *Mali Çözüm Dergisi*, 20(98), 89-116.

Bilen, A., Solmaz, H. ve Çevik, S. (2014). Yeni Türk Ticaret Kanunu kapsamında muhasebe ve finansal tablolarda oluşan değişiklikler. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(6), 15-42.

Bowen, R. M., Johnson, M. F., Shevlin, T., & Shores, D. (1992). Determinants of the timing of quarterly earnings announcements. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 7(4), 395-422.

Can, A. V. (2007). Luca Pacioli “Muhasebenin babası” mıdır? Akademik Bakış Dergisi, 12, 1-16.

Carslaw, C. A., & Kaplan, S. E. (1991). An examination of audit delay: Further evidence from New Zealand. Accounting and Business Research, 22(85), 21-32.

Cavlak, H. ve Ataman, B. (2017). Büyük ve Orta Boy işletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS İle Tam Set Türkiye Muhasebe Ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TMS/TFRS) Karşılaştırılması. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(3), 153-168.

Çabuk, A. (2013). Finansal tablolar analizi. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Çemrek, F. ve Burhan, E. (2014). Petrol tüketiminin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin panel veri analizi ile incelenmesi: Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye örneği, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 6(3), 47-58.

Cengiz, H. (2022). Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) ile Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardının (BOBİ FRS) Karşılaştırılması, İşletme Akademisi Dergisi, 3(1), 1-15.

Dawood, M., Biqiong, Z., Al-Asfour, A., & Nilofar, M. (2021). External debt and economic growth: A Heterogeneous static panel study in Asian developing and transition economies. Estudios de Economía Aplicada, 39(2), 10.

Demir, V. ve Bahadır, O. (2011). *Kobi’lerde finansal raporlama*. TÜRMOB Yayınları.

Doğan, M., Coskun, E. ve Melik, O. (2007). Is timing of financial reporting related to firm performance? An examination on ISE listed companies. International Research Journal of Finance and Economics, 12(2), 220-233.

Dumlu, T., ve Saltoğlu, M. (2011). The Timeliness of Annual Reports in Turkey: An Empirical Study. *World of Accounting Science*, 13(1), 1-21.

Eken, H., ve Adalı, S. (2008). Piyasa etkinliği ve İMKB: Zayıf formda etkinliğe ilişkin ekonometrik bir analiz. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 37, 1-15.

Ekienabor, E., & Oluwale O. S. (2018). Reliability of timeliness in financial reporting in Nigeria. *International Journal of Research Publications*, 14(1), 38-53.

Erer, M., ve Cömert, Ç. E. (2014). Timeliness of financial reporting in Turkey. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 29(337), 73-94.

Gökçen, G. (2021). Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları (Ffms) kapsamında düzenlenen finansal tabloların incelenmesi Ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS)/Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ile karşılaştırılması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 552-565.

Gör, Y., Terzi, S., ve Şen, İ. K. (2016). Şeffaflık açısından kurumsal yönetim uygulamalarının finansal raporlamanın süresi üzerine etkisi: Borsa İstanbul örneği. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(Özel Sayı-1), 673-705.

Gnimassoun, B. (2015). The importance of the exchange rate regime in limiting current account imbalances in sub-Saharan African countries. *Journal of International Money and Finance*, 53, 36-74.

Gujarati, D. (2016). Örneklerle ekonometri. (N. Bolatoğlu. Çev.). BB101 Yayınları.

James C. Dyer IV. & Mchugh, A. J. (1975). The timelessness of the Australian annual report. *Journal of Accounting Research*, 13(2), 204-219.

Lee, S. (2012). Corporate governance, financial clack and firm performance: A comparative study between US and UK. *Seoul Journal of Business*. 18(1): 3-23.

Leventis, S., & Weetman, P. (2004). Timeliness of financial reporting: applicability of disclosure theories in an emerging capital market. *Accounting and Business Research*, 34(1), 43-56.

Ishak, I., Sidek, A. S. M., & Rashid, A. A. (2010). The effect of company ownership on the timeliness of financial reporting: Empirical evidence from Malaysia. *Unitar E-Journal*, 6(2), 20-35.

Karaçay, M. (2017). Slack – Performance relationship before, during and after a financial crisis: empirical evidence from european manufacturing firms. (Published Doctoral Dissertation). Birmingham: Birmingham Business School The University of Birmingham.

Karan, B. (2001). *Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi*. Gazi Kitabevi.

Karapınar, A. ve Zaif, F. (2013). *Finansal analiz uluslararası finansal raporlama standartları ile uyumlu* (Yenilenmiş 3. Baskı). Gazi Kitabevi.

Karğın, M., ve Aktaş, R. (2011). Türkiye muhasebe standartlarına göre raporlanmış nakit akış tablosu ve analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 52, 1-24.

Kartal, M. T. ve Ay, H. (2019). Türkiye’de faizsiz finans kuruluşları açısından bir dönüm noktası: Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) üzerine bir inceleme. *Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 77-102.

Kaygusuz, S. Y. (2012). Genel Muhasebe-I. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Khasharmeh, H. A. & Aljifri, K. (2010). The timeliness of annual reports in Bahrain and the United Arab Emirates: An empirical comparative study. *The International Journal of Business and Finance Research*, 4(1), 51-71.

Kim, B.N., Lee, N.S., Wi, J.H., & Lee, J.K. (2017). The Effects of Slack Resources on Firm Performance and İnnovation in The Korean Pharmaceutical Industry. *Asian Journal of Technology Innovation*, 25(3), 387-406.

Kısakürek, M. M. (2018). Mali tablolar analizi. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Owusu-Ansah, S. (2000). Timeliness of corporate financial reporting in emerging capital markets: Empirical evidence from the Zimbabwe Stock Exchange. *Accounting And Business Research*, 30(3), 241-254.

Owusu-Ansah, S., & Leventis, S. (2006). Timeliness of corporate annual financial reporting in Greece. *European Accounting Review*, 15(2), 273-287.

Örten, R., Kaval, H. ve Karapınar, A. (2015). *TMS/TFRS Türkiye muhasebe/finansal raporlama standartları* (8. Baskı). Gazi Kitabevi.

Özdemir, O., Demirdöğen, Y., ve Oushar, Y. (2019). Faizsiz finans muhasebe standartlarının mali tabloların sunuluşuna etkileri üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 1151-1171.

Özerhan, Y. ve Yanık, S. (2012). *IFRS/IAS ile uyumlu TMS/TFRS*. TÜRMOB Yayınları, 427.

Özkan, S., Karaibrahimoğlu, Y., Acar, E. ve Öz, İ. (2013). Finansal Tabloların Sunum Tarihini Etkileyen Faktörler: İMKB Firmaları Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 15 (3), 167-185.

Pazarlıoğlu, M. V. ve Gürler, Ö. K. (2007). Telekomünikasyon yatırımları ve ekonomik büyüme: Panel veri yaklaşımı. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 44(508), 35-43.

Ponte, E. B., Rodriguez T. E., & Dominguez C. B. (2008). Empirical analysis of delays in the signing of audit reports in Spain. *International Journal of Auditing*, 12, 129-140

Sayyan, H. (2000). Dinamik panel veri modelleri ve OECD ülkeleri para talebi uygulaması. [Yayınlanmış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saatcioğlu, C., ve Karaca, O. (2015). İktisadi kalkınmanın demokrasi üzerindeki etkisi: panel veri analizi. *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 29(4), 775-796.

Sevilengül, O. (2014). *Genel Muhasebe (14.Baskı). Gazi Kitabevi*

Soltani, B. (2002). Timeliness of corporate and audit reports: Some empirical evidence in the French context. *The International Journal of Accounting*, 37(2), 215-246.

Song, L., & Wang, J (2007). Timeliness of annual reports of Chinese listed companies. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 4 (3), 241-257

Sultanoğlu, B. (2014). *UFRS'nin Borsa İstanbul'daki işletmelerin finansal tabloları üzerindeki etkisi: Finansal bilginin ihtiyaca uygunluğu ve finansal tablolar analizi* [Yayınlanmış Doktora Tezi]. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sümer, K.K. (2006). White'ın heteroskedisite tutarlı kovaryans matrisi tahmini yoluyla heteroskedasite altında model tahmini. *Ekonometri ve İstatistik e- Dergisi*, (4), 17-24.

Şahin, E. (2020). Finansal kriz dönemlerinde finansal gevşeklik unsurlarının firma performansına etkisi: BİST Sınai Endeksi örneği. [Yayınlanmış Doktora Tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şen, İ. K. (2020). BOBİ FRS'NİN ilk uygulaması için açılış finansal durum tablosunun hazırlanması. Mali Cözüm Dergisi, 30, 13-38.

Tatoğlu, F.Y. (2018). *Panel veri ekonometrisi* (4. Baskı). Beta Basım Yayın Dağıtım.

Tatoğlu, F.Y. (2018). *İleri panel veri analizi* (3. Baskı). Beta Basım Yayın Dağıtım.

Tuan, K. (2016). Finansal raporlama zamanlılığına farklı bir bakış. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (69), 99-114.

Türel, A. (2010). Timeliness of financial reporting in emerging capital markets: Evidence from Turkey, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 39(2), 227-240.

Uzay, Ş., ve Tanç, Ş. G. (2009, 4-5, 12). İMKB’de işlem gören şirketlerin bağımsız denetim raporlarında işletmenin sürekliliği kavramının analizi. 6th Annual International Accounting Conference, İstanbul, Türkiye.

Vuran, B. ve Adiloğlu, B. (2013). Is Timeliness of Corporate Financial Reporting Related to Accounting Variables? Evidence From Istanbul Stock Exchange. International Journal of Business and Social Science, 4 (6), 58-70.

Yadirichukwu, E. & Ebimobewei, A. (2013). Audit Committee and Timelines of Financial Reports: Empirical Evidence from Nigeria. Journal of Economics and Sustainable Development, 2(5).

İnternet Kaynakları:

<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Mevzuat/BDY/Guncel%20BDY.pdf> (Bağımsız Denetim Yönetmeliği).

<https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=10747&MevzuatTertip=5> (Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/05/20180526-2.pdf> (Bağımsız Denetime Tabi İşletmelerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı (Karar)).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180919-11.pdf> (TMS Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı)

[https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20\(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC).pdf) (Kavramsal Çerçeve).

https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21447_1.pdf (MSUGT)

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6362.pdf> (SPK).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170203-6.htm> (Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği (II-14.1)'inde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ).

https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/TFRS%2010-%20k%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1%20kitap.pdf (TFRS 10).

[https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/TMS%201\(1\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/TMS%201(1).pdf) (TMS 1).

[https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/TMS%207\(1\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS_TFRS_Setleri/2021/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Kitap/TMS%207(1).pdf) (TMS 7).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf> (TTK).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.213.pdf> (Vergi Usul Kanunu).

EKLER

Ek-1: Veri Setinde Yer Alan İşletmeler

Sıra No	İşletme Adı
1	AFYON ÇİMENTO SANAYİ T.A.Ş.
2	AG ANADOLU GRUBU HOLDİNG A.Ş.
3	AKBANK T.A.Ş.
4	AKÇANSA ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.
5	AKFEN HOLDİNG A.Ş."
6	AKMERKEZ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
7	AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİİ A.Ş.
8	AKSİGORTA A.Ş.
9	AKSU ENERJİ VE TİCARET A.Ş.
10	ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.
11	ALKİM ALKALİ KİMYA A.Ş.
12	ANADOLU EFES BİRACILIK VE MALT SANAYİİ A.Ş.
13	ANADOLU HAYAT EMEKLİLİK A.Ş.
14	ARÇELİK A.Ş.
15	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
16	ATAKULE GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
17	AYEN ENERJİ A.Ş.
18	AYGAZ A.Ş.
19	BAK AMBALAJ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
20	BANVİT BANDIRMA VİTAMİNLİ YEM SANAYİİ A.Ş.
21	BATIÇİM BATI ANADOLU ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.
22	BATISÖKE BATI SÖKE ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.
23	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.
24	BORUSAN MANNESMANN BORU SANAYİ VE TİC. A.Ş.
25	BOSCH FREN SİSTEMLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
26	BOSSA TİCARET VE SANAYİ İŞLETMELERİ T.A.Ş.
27	BRİSA BRIDGESTONE SABANCI LASTİK SAN. VE TİC.A.Ş.
28	COCA-COLA İÇECEK A.Ş.
29	ÇELEBİ HAVA SERVİSİ A.Ş.
30	ÇELİK HALAT VE TEL SANAYİİ A.Ş.
31	ÇEMTAŞ ÇELİK MAKİNA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
32	DATAGATE BİLGİSAYAR MALZEMELERİ TİCARET A.Ş.
33	DEMİSAŞ DÖKÜM EMAYE MAMÜLLERİ SANAYİ A.Ş.
34	DERİMOD KONFEKSİYON AYAKKABI DERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
35	DESA DERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
36	DEVA HOLDİNG A.Ş.
37	DİTAŞ DOĞAN YEDEK PARÇA İMALAT VE TEKNİK A.Ş.
38	DOĞAN YAYIN HOLDİNG A.Ş.
39	DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.

40	DYO BOYA FABRİKALARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
41	EGE PROFİL TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
42	EGE SERAMİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
43	EMEK ELEKTRİK ENDÜSTRİSİ A.Ş.
44	EMİNİŞ AMBALAJ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
45	ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.
46	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.
47	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.
48	GARANTİ FAKTORİNG A.Ş.
49	GARANTİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
50	GENTAŞ DEKORATİF YÜZEYLER SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
51	GERSAN ELEKTRİK TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
52	GLOBAL YATIRIM HOLDİNG A.Ş.
53	GSD HOLDİNG A.Ş.
54	GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.
55	HÜRRİYET GAZETECİLİK VE MATBAACILIK A.Ş.
56	İNDEKS BİLGİSAYAR SİSTEMLERİ MÜHENDİSLİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
57	İNTEMA İNŞAAT VE TESİSAT MALZEMELERİ YATIRIM VE PAZARLAMA A.Ş.
58	İŞ BANKASI A.Ş.
59	İŞ YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
60	İZMİR DEMİR ÇELİK SANAYİ A.Ş.
61	KAPLAMIN AMBALAJ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
62	KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
63	KARSAN OTOMOTİV SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
64	KARTONSAN KARTON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
65	KOÇ HOLDİNG A.Ş.
66	KONYA ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.
67	KORAY GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
68	KORDSA TEKNİK TEKSTİL A.Ş.
69	KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.
70	KRİSTAL KOLA VE MEŞRUBAT SANAYİ TİCARET A.Ş.
71	KÜTAHYA PORSELEN SANAYİ A.Ş.
72	LOGO YAZILIM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
73	MARSHALL BOYA VE VERNİK SANAYİİ A.Ş.
74	MAZHAR ZORLU HOLDİNG A.Ş.
75	MERKO GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
76	MİGROS TİCARET A.Ş.
77	MİLPA TİCARİ VE SİNAİ ÜRÜNLER PAZARLAMA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
78	MONDI OLMUKSAN KAĞIT VE AMBALAJ SANAYİ A.Ş.
79	NETAŞ TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.
80	NUH ÇİMENTO SANAYİ A.Ş.

81	OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.
82	OYAK ÇİMENTO FABRİKALARI A.Ş.
83	PARK ELEKTRİK ÜRETİM MADENCİLİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
84	PARSAN MAKİNA PARÇALARI SANAYİİ A.Ş.
85	PENGUEN GIDA SANAYİ A.Ş.
86	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.
87	SABANCI HOLDİNG A.Ş.
88	SARKUYSAN ELEKTROLİTİK BAKIR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
89	SELÇUK ECZA DEPOSU TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
90	SERVE FİLM PRODÜKSİYON EĞLENCE A.Ş.
91	SİNPAŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.
92	SÖKTAŞ TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
93	ŞEKER FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.
94	ŞEKERBANK T.A.Ş.
95	TAT GIDA SANAYİ A.Ş.
96	TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.
97	TEKFEN HOLDİNG A.Ş.
98	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.
99	TUKAŞ GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
100	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.
101	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.
102	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.
103	TÜRK PRYSMIAN KABLO VE SİSTEMLERİ A.Ş.
104	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.
105	TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNELERİ A.Ş.
106	TÜRK TUBORG BİRA VE MALT SANAYİİ A.Ş.
107	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.
108	TÜRKİYE KALKINMA VE YATIRIM BANKASI A.Ş.
109	TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.
110	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.
111	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.
112	UŞAK SERAMİK SANAYİ A.Ş.
113	ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.
114	VAKIF FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.
115	VESTEL BEYAZ EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
116	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
117	VİKİNG KAĞIT VE SELÜLOZ A.Ş.
118	YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.
119	YATAŞ YATAK VE YORGAN SANAYİ TİCARET A.Ş.
120	QNB FİNANS FİNANSAL KİRALAMA A.Ş.
121	QNB FİNANSBANK A.Ş.